

DERS NOTLARI 2

NUR ÂLEMİNİN HARİTASI

Şeyh Süleyman Erbil

NUR ÂLEMİNİN HARİTASI

Üçüncü ve Dördüncü
Mektuplar Üzerine

Seyit Nurfethi ERKAL

NUR ÂLEMİNİN HARİTASI

ÜÇÜNCÜ VE DÖRDÜNCÜ
MEKTUPLAR ÜZERİNE

Seyit Nurfethi Erkal

NUR ALEMİNİN HARİTASI
Üçüncü ve Dördüncü Mektuplar Üzerine

Copyright © Şahdamar Yayıncılık, 2010

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

Editör
Recep ÇAKIR

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN
978-605-4038-30-5

Yayın Numarası
129

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan A. Ş.
TS EN ISO 9001:2000
Ser No: 300-01
Sarıncı Yolu Üzeri No: 7 Gazievimir / İZMİR
Tel: (0232) 252 22 85
Eylül 2010

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mahallesi, Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey / İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Şahdamar Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağlar Caddesi No: 1
34696 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.sahdamaryayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Mukaddime	7
Üçüncü Mektup / <i>Metin</i>	13
Üçüncü Mektup / <i>Açıklamalar ve Notlar</i>	21
Dördüncü Mektup / <i>Metin</i>	89
Dördüncü Mektup / <i>Açıklamalar ve Notlar</i>	95

“Öteki Mektup (Üçüncü Mektup), çok yüksek ve çok geniş hakâ-
ike işaret ettiği ve *hadsiz âlem-i ulviyenin ve nihayetsiz âlem-i*
mâneviyenin bir nevi haritasına işaret ettiği için, sâffî, meşgalesiz, arzî
ve arzülardan sıyrılıp yukarıya çıkan bir akıl lâzımdı. Hâlbuki, benim
gayretli kardeşim, o vakit zeminin haritasını alacak bir vazifeyle meş-
gul olduğundandır ki, o ulvî ve pek keskin zekâvetin, Mektub’a karşı
sükûtu iltizam etmeye mecbur olmuş.”

(Barla Lâhikası, s. 241)

MUKADDİME

Hamd Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Salât ve selâm, O'nun Habibi ve Resûlü olan Hazreti Muhammed'in üzerine olsun!

“Ben kendimi beğenmiyorum, beni beğenenleri de beğenmiyorum.” (Mektubat, s. 388) diyen, şahsının nazara alınmasından, kendisine bir makam verilmesinden veya zâtının merci kabul edilmesinden hayatı boyunca şiddetle kaçan ve *“nefis cümleden ednâ, vazife cümleden âlâ”* (Şuâlar, s. 424) esasî çerçevesinde *“insanların hürmet ve ihtiramından, hüsn-ü zan, ikram ve tahsinlerinden mesleği itibarıyla cidden kaçarı”* (Emirdağ Lâhikası, 1/185) Bediüzzaman Hazretleri'nin pek yüksek mânevî hâl ve vaziyetlerine dair mâlûmat, hatıralar vasıtasıyla hususî kanaldan nakledilen bazı hususlar haricinde ummandan bir katre mesabesinde kalmıştır.

Üstad Hazretleri'nin beyânlarında Risale-i Nur'u ve talebelerinden oluşan hey'et-i nurâniyenin şahs-ı mânevîsini çokça nazara vermesinde pek çok hikmet ve fayda bulunmakla beraber; kendi mânevî şahsiyetini setr adına bir telbisten de bahsetmek mümkündür. Üstad Hazretleri'nin gerek geçmiş hayatına bakışında devamlı bir surette kendisinin mânevî müridlerini nazara vermesi (Bkz.: Mektubat, s. 339), gerek istikbale ait beşaretlerinde gelecek mühim bir zâtın müjdecisi olarak kendisini görmesi (Bkz.: Barla Lâhikası, s. 104, 162) ve gerekse de bulunduğu güne dair mülâhazalarında ısrarlı bir şekilde şahs-ı mânevîyi nazara vermesi; hakkı hak sahibine teslim hususunda ciddî birer kadirşinaslık örneği olmakla birlikte, telbise dair şeriat ve hakikat harici suretlerin

kullanılmasına ihtiyaç bırakmayan setretme numûneleri olarak da görülebilirler.

Ancak Üstad Hazretleri'nin vefatına kadar (hatta kabre girdikten sonra da) hassasiyetle gizlediği, (vazifesinden ziyade velâyetine bakan, Rabbiyle halvetine ait bulunan) kendine has mânevî hâl ve makamâtın üzerindeki tenteneli perde eserlerinin satırları arasında yer yer kalkmakta ve ifadeleri içerisinde mânevî şahsiyetinin yüceliği kendini görünür kılmaktadır.

“Her mümin gibi benim hüviyet-i şahsiyemi ve mahiyet-i insaniyemi anlamak isteyenler ve benim gibi olmak arzu edenler, حَسْبُنَا (hasbunâ)’daki نَا (nâ) cemiyetinde bulunan ‘ene’nin, yani nefsimin tefsirine baksınlar.

Ehemmiyetsiz, hakir ve fakir görünen vücûdum –her müminin vücûdu gibi– neymiş, hayat neymiş, insaniyet neymiş, İslâmiyet neymiş, iman-ı tahkikî neymiş, mârifetullah neymiş, muhabbet nasıl olacakmış, anlasınlar, dersini alsınlar.” (Lem’alar, s. 312)

Satır aralarına saklanmış ifadelerden biri olan bu bahiste geçen, “حَسْبُنَا (hasbunâ)’daki نَا (nâ) cemiyetinde bulunan ‘ene’nin” tefsirine dair geniş izahat Şuâlar mecmuasında yer almaktadır. Bu satırlar Hazreti Üstad’ın pek yüce hakikatleri temsil eden nasıl idrakleri aşkın bir ufuk insan olduğunu anlamak adına ehemmiyetli satırlardır.

“Sonra حَسْبُنَا ’daki نَا ’da bulunan ene’ye, yani nefsim baktım, gördüm ki:

(...) en büyük bir nimet olan vücûdu, bu vücûdumda büyütme ve çoğaltma için hayatı verdi. Ve o hayatla o nimet-i vücûdum âlem-i şhadet kadar inbisat edebiliyor.

Hem insaniyeti verdi. O insaniyetle o nimet-i vücûd mânevî ve maddî âlemlerde inkişaf ederek insana mahsus duygularla o geniş soforalardan istifade yolunu açtı.

Hem İslâmiyet'i bana ihsan etti. O İslâmiyet'le o nimet-i vücûd âlem-i gayp ve şhadet kadar genişlendi.

Hem iman-ı tahkikiyi in'am etti. O imanla o nimet-i vücûd, dünya ve âhireti içine aldı.

Hem o imanda mârifet ve muhabbetini verdi. Ve mârifet ve muhabbetle o nimet-i vücûd içinde daire-i mümkinâttan âlem-i vücûba ve daire-i esmâ-yı ilâhiyeye kadar hamd ü senâ ile istifade için ellerini uzatabilir bir mertebe ihsan etti.

Hem hususî olarak bir ilm-i Kur'ânî ve hikmet-i imaniye verdi. Ve o ihsanıyla çok mahlûkat üstüne bir tefevvuk verdi.

Ve sâbık noktalar gibi çok cihetlerle öyle bir câmiyet vermiş ki, chadiyetine ve samediyetine tam bir ayna ve küllî ve kudsî rubûbiyetine geniş ve küllî bir ubûdiyetle mukabele edebilen bir istidat vermiş."
(Şuâlar, s. 61)

Bütün bu ifadeler Üstad Hazretleri'nin mânevî vaziyetine dair hiçbir açıklamaya ihtiyaç bırakmayacak derecede yeterli cümlelerdir. Bununla birlikte ziyaretine gelen bir kısım zâtların ya hâlen veya kâlen mânevî himmet talebinde bulunması gibi mecbur kaldığı bir noktada; "eğer o hazine-i kudsiyenin müşterileri içinde bazıları o biçare hizmetkâra velâyet nazarıyla baksalar ve büyük tanısalar, elbette hakikat-i Kur'âniye'nin merhamet-i kudsiyesi şânındandır ki, o hizmetkârını mahcup etmemek için, hazine-i hassa-yı ilâhiyeden, o hizmetkârın hiç haberi ve medhali olmadan, onlara medet versin ve himmet ederek feyizdâr etsin..." (Mektubat, s. 401) diyen Hazreti Üstad, "ehl-i kalb ve sahib-i hâlin derecâtına göre, o (mânevî) feyzi, o âb-ı hayatı, yine onun feyziyle gösterebiliriz." (Mektubât, s. 402) buyurmuşlardır.

Evet, hadsiz vukuatla sabittir ki; "hakâik-i imaniyeyi kemâl-i vuzuhla beyan eden ve esrar-ı Kur'âniye'den tereşşuh eden Sözlür, velâyetten matlup olan neticeleri verebilirler." (Mektubat, s. 401), vermiş-tirler ve vermektedirler. Buna dair yalnız tek bir örnek; "Hulûsi Bey'in Yirmi Yedinci Mektup'taki fıkralarının şhadetiyle, en mühim ve

müessir tarikat olan Nakşî tarikatinden ziyade himmet ve medet, feyiz ve nuru, esrar-ı Kur'âniye'nin tercümanı olan Nurlu Sözlere bulmuş" (Mektubat, s. 404) olmasıdır.

Ancak umumî bir irşad görevi gören Nur Risaleleri'nde, "*ne kadar cumhurun fehmine yakın olursa irşada daha lâayık ve daha muvafık olur*" kaidesince iman hakikatlerinin tâliminde, "*ekseriyet-i mutlakayı teşkil eden avâm-ı nâsın fehimleri o kadar mürâat edilmiştir ki, birkaç dereceyi, birkaç ciheti ihtiva eden bir meselede, avâmın fehimlerine en me'nûs, en karib ciheti ve nazarlarına en vazıh, en zâhir dereceyi söylemiştir. Çünkü, öyle olmasa, delilin neticeden hafî olması lâzım gelir.*" (Mesnevî-i Nuriye, s. 180)

Bütün bu noktaları nazara almayanlar, makam ve mertebelere ait meseleleri doğrudan o âlemlerin kendilerine bakan vechiyle zikretmeyen ve bahis konusu yapmayan Nur Risaleleri ve muhterem müellifinin bu meselelere bütünüyle kapalı olduğu zannına kapılmış olabilirler. Hâlbuki az bir tetkik neticesinde görülür ki, velâyete dair en âli görünen meseleler Nur Külliyyatı içerisinde hakâik-i imaniyeye âit meselelerin anlatılması için birer vesile, belki basamak olarak istimâl edilmiştir. Zira irşad vazifesi gereği muhatapların durumu esastır ve mâlûmdur ki; "*kimse imansız cennete gidemez; fakat tasavvufsuz cennete giden pek çoktur. Ekmeksiz insan yaşayamaz, fakat meyvesiz yaşayabilir. Tasavvuf meyvedir, hakâik-i İslâmiye gıdadır.*" (Mektubat, s. 20)

Tamamı şehadet ve şuhûd eseri olduğu açıkça belirtilen¹ Nur Külliyyatı'nın bütününden kat-ı nazar, yalnız "*Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nde dünya seyyahı, Halık'ını aramak, bulmak, tanımak için bütün kâinattan ve envâ-ı mevcudâtından sormasına*" ve "*otuz üç yol ile ve kat'i burhanlarla Halık'ını ilmelyakîn ve aynelyakîn*" belki hakkalyakîn bilip tanınmasına ve "*o aynı seyyah, asırlarda ve arz ve semâvât tabakalarında akıyla, kalbiyle, hayaliyle gezen yorulmaz, tok olmaz, bütün dünyayı bir şehir gibi görüp*

¹ "Yazılan Sözlere tasavvur değil, tasdikdir. Teslim değil, imandır. Mârifet değil, şehadettir, şuhûddur. Taklit değil, tahkiktir. İltizam değil, iz'andır. Tasavvuf değil, hakikattir. Dâvâ değil, dâvâ içinde burhandır." (Mektubat, s. 424)

teftiş ederek, kâh Kur'ân hikmetine, kâh felsefe hikmetine aklını bindirip geniş hayal dürbünüyle en uzak tabakalara bakarak, hakikatleri vâkide olduğu gibi görmesi" ve göstermesine ve "bizlere Âyetü'l-Kübrâ'da kısmen haber vermesine" (Şuâlar, s. 624) bakılsa görülecektir ki; "on sekiz adet mertebelerden (on sekiz bin âlemden) çıkan ve arş-ı hakikate yetißen bir mir'ac-ı imanî ile gaibâne mârifetten hâzırâne ve muhatabâne bir makama terakki eden" (Şuâlar, s. 134) bir Müellif-i Muhterem'inin telifiyle, hakâik-i imaniyenin izahı ve vüzhuna yönelik istifadeye sunulan bu eserlere, "yüksek alınlarına nakş-ı hakikati resmedilmiş olan" (Münazarat, s. 114) ehli tarikatin değil bîgane kalmak, belki "bütün on iki büyük tarikatin hulâsası olan ve tariklerin en büyük dairesi bulunan Risale-i Nur dairesi içine, her tarikat ehli kendi tarikatı dairesi gibi görüp girmek lâzım ve elzem olduğunu bu zaman göster"miştir. (Emirdağ Lâhikası, 2/49)

Genel bir tasnif yapmak gerekirse, Risaleler içerisinde hakikate dair meselelerin Sözler, tarikata dair izahların Mektubat, muhabbete dair bahislerin Lem'alar, mârifete dair derslerin ise Şuâlar mecmualarında toplandığını söylemek mümkündür. Bu çalışmanın konusu olan ve muhterem Hulûsi Bey muhatap alınarak yazılan Üçüncü ve Dördüncü Mektup Risaleleri, Üstad Bediüzzaman Hazretleri'nce "çok yüksek ve çok geniş hakâike işaret ettiği ve hadsiz âlem-i ulviyenin ve nihaysiz âlem-i mânevîyenin bir nevi haritasına işaret ettiği için, sâffî, meşgalesiz, arzî ve arzlılardan sıyrılıp yukarıya çıkan bir akıl"la (Barla Lâhikası, s. 241) mütalaası gerektiği vurgulanan eserlerdendir. Ve anlaşılın o ki hadsiz ulvî âlemler ve nihaysiz mânevî âlemlerin haritası bu iki kısa mektup içerisine bir cihette saklanmıştır.

Ancak Üstad Hazretleri tarafından açıkça belirtildiği üzere Üçüncü Mektup'ta hadsiz ulvî âlemler ve nihaysiz mânevî âlemler işaretlen ele alınmış bulunmaktadır. Bu sebeple gerek bu mektup, gerekse de hemen akabine yerleştirilen Dördüncü Mektup, işaret okumaya, yani tevil ile tefsire mutlak anlamda muhtaç eserler cinsindedirler. Yine belirtildiği üzere arzî mütalâalar sathi kalacağından, ele aldığı mesele gereği, tamamıyla amudi bir bakış gerektiren bu eserin âlemlere harita olma

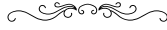
hususiyetinin resmedilebilmesi adına bu çalışmanın tamamı göz önüne alınarak, baştan sona sâfi bir nazarla mütalâasını rica etmekteyiz.

Ayrıca ele aldığı pek yüksek meseleleri vuzuhu ve tafsili itibarıyla açıklamaktan uzak olan bu çalışmada (Nur Külliyyatı'ndan istifadeyle) getirilen izahata, zikredilen mektuplarda geçen meselelerin sarih mânâlarının yanı sıra işarî mânâsına dahil bir ferd olarak bakılsa dahi itiraz edilmemesi gerekir kanaatindeyiz. Zira, bahsi geçecek mânâlar hakkında “ben göremiyorum” demek herkes için bir hak olmakla beraber, “bu mânâlar murat değildir” denmesi aksini ispat ile mümkün olsa gerektir.

Sonuç olarak şunu samimiyetle belirtmek isteriz ki; bu çalışmada yürüttüğümüz mütalâalarda hata ve eksiklerin bulunması elbette muhtemeldir. Bu konuda insaf sahibi ehl-i dikkat ve ehl-i tahkikin tashih ve tekmil adına tenkitlerini beklediğimizi belirtir, “*kalbin kuvveti, aklın ulviyeti varsa, temsildeki noktaları hakikate tatbikçe çalış*” (Sözler, s. 208) telkini mucibince Nur Külliyyatı'nın bu pek nâdide iki risalesinden âzami istifade adına yardımını Rabb-i Rahîm'imizden dileniriz.

Seyit Nurfethi Erkal

ÜÇÜNCÜ MEKTUP

METİN

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ² ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ³

O mâlûm talebesine gönderilen mektubun bir parçasıdır.

Hâmisen

Bir mektupta, buradaki hissiyâtıma hissedar olmak arzusunu yazmıştın. İşte binden birini işit:

Bir gece, yüz tabakalık irtifada, bir katran ağacının başındaki yuvada, semânın yıldızlarla yaldızlanmış güzel yüzüne baktım; Kur'ân-ı Hakîm'in⁴ **الْجَوَارِ الْكُنُوسِ** * **فَلَا أُفْسِمُ بِالْخُنُوسِ** kaseminde ulvî bir nur-u i'câz ve parlak bir sırr-ı belâgat gördüm.

Evet, seyyar yıldızlara ve istitar ve intişarlarına işaret eden şu âyet, gayet âlî bir nakş-ı sanat ve âlî bir levha-yı ibret, nazar-ı temâşâyâ gösteriyor.

Evet şu seyyareler, kumandanları olan Güneş'in dairesinden çıkıyorlar, sabit yıldızlar dairesine girerek semâda yeni yeni nakışları ve sanatları gösteriyorlar. Bazen kendileri gibi parlak bir yıldıza omuz omuza verir, güzel bir vaziyet gösteriyorlar. Bazen küçük yıldızlar içine

² “Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.”

³ “Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ Sûresi 17/44)

⁴ “Hayır, hayır! Yemin ederim gündüzün sinip gizlenen yıldızlara, dolaşıp dolaşıp yuvalarına, yörüngelerine giren gezegenlere.” (Tckvir Sûresi 81/15-16)

girip bir kumandan suretini gösteriyorlar. Hususiyle bu mevsimde, akşamdan sonra ufukta Zühre yıldızı ve fecirden evvel diğer parlak bir arkadaşı, gayet şirin ve güzel bir vaziyet gösteriyorlar. Sonra vazife-i teftişiyelerini ve nakş-ı sanatta mekiklik hizmetini ifadan sonra yine dönüp sultanları olan Güneş'in şâsaalı dairesine girip gizleniyorlar.

Şimdi şu "hunnes, künes" tabir edilen seyyarelerle şu zeminimizi kâinat fezasında birer gemi, birer tayyare suretinde kemâl-i intizamla döndüren ve seyr u seyahat ettiren Zât'ın haşmet-i rubûbiyetini ve şâşaa-yı saltanat-ı ulûhiyetini güneş gibi parlaklığıyla gösteriyorlar.

Bak bir saltanatın haşmetine ki; gemileri ve tayyareleri içinde öyleleri var ki, bin defa küre-i arz kadar bir cesamette ve bir saniyede sekiz saat mesafeyi kat'eden sürattedir. İşte, böyle bir Sultan'a ubûdiyet ve imanla intisap etmek ve şu dünyada O'na misafir olmak ne kadar âli bir saadet, ne derece büyük bir şeref olduğunu kıyas et.

Sonra Kamer'e baktım. ⁵ وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ 5 âyetinin gayet parlak bir nur-u i'câzı ifade ettiğini gördüm. Evet Kamer'in takdiri ve tedviri ve tedbir ve tenviri ve zemine ve Güneş'e karşı gayet dakik bir hesaplama vaziyetleri, o kadar hayret-fezâ, o derece harikadır ki, "Onu öyle tanzim eden ve takdir eden bir Kadîr'e hiçbir şey ağır gelmez. Onu öyle yapan, her şeyi yapabilir." fikrini, temâşâ eden her bir zîşuura ders verir.

Hem öyle bir tarzda Güneş'i takip ediyor ki; bir saniye kadar yolunu şaşırıyor, zerre kadar vazifesinden geri kalmıyor. Dikkatle bakana, ⁶ سُبْحَانَ مَنْ تَحَوَّرَ فِي صُنْعِهِ الْعُقُولُ dedirtiyor. Hususan mayısın âhirinde olduğu gibi, bazı vakitte ince hilâl şeklinde Süreyya menziline girdiği vakit, hurma ağacının eğilmiş beyaz bir dalı suretini ve Süreyya, bir salkım suretini gösterdiğinden; o yeşil semâ perdesi arkasında, hayale nurânî büyük bir ağacın vücûdunu tahayyül ettirir. Güya o ağaçtan

⁵ "Ay için de birtakım safhalar, duraklar tayin ettik, dolaşa dolaşa, nihayet eski hurma salkımının çöpü gibi kuru, sarı, kavisli bir hâle gelir." (Yâsîn Sûresi 36/39)

⁶ "Sanatı karşısında akılların hayrete düştüğü Zât, ne yücedir!" (Bkz.: en-Nevevî, *el-Ezkâr* s.292; İmam-ı Ali (*radiyallâhu anh*), *Nehcü'l-belâğa* s.428)

bir dalının bir sivri ucu, o perdeyi delmiş, bir salkımıyla beraber başını çıkarmış, Süreyya ve hilâl olmuş vesâir yıldızlar da o gaybî ağacın meyveleri olduğunu hayale telkin eder. İşte, كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ⁷ teşbihinin letâfetini, belâgatını gör.

Sonra 8 هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا⁸ âyeti hatırıma geldi ki; zemin musahhar bir sefine, bir merkûb olduğunu işaret ediyor. O işaretten kendimi feza-yı kâinatta süratle seyahat eden pek büyük bir geminin yüksek bir mevkiinde gördüm. At ve gemi gibi bir merkûba binildiği zaman kırâatı sünnet olan كِرَاءَاتٍ سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ⁹ âyetini okudum.

Hem gördüm ki; küre-i arz şu hareketle, sinema levhalarını gösteren bir makine vaziyetini aldı.. bütün semâvâtı harekete getirdi.. bütün yıldızları muhteşem bir ordu gibi sevke başladı. Öyle şirin ve yüksek manzaraları gösterdi ki, ehl-i fikri mest ü hayran eder. “Fesübhânallah!” dedim; ne kadar az bir masrafla, ne kadar çok ve büyük ve garip ve acıp, âlî ve gâlî işler görülüyor. Bu noktadan *iki nükte-i imaniye* hatıra geldi:

Birincisi: Birkaç gün evvel bir misafirim bana sual etti. O şüpheli sualin esası şudur: “Cennet ve cehennem pek çok uzaktırlar. Haydi ehl-i cennet, lütf-u ilâhî ile berk ve burak gibi uçarak haşirden geçerler, cennete giderler.¹⁰ Fakat ehl-i cehennem, sakîl cisimleri ve büyük ve ağır günahların yükleri altında nasıl gidecekler? Hangi vasıta ile?”

İşte hatıra gelen şudur: Nasıl ki meselâ bütün milletler, Amerika’da umumî bir kongreye davet edilse, her millet büyük gemisine biner,

⁷ “Eski hurma salkımının kuru, sarı, kavisli hâli gibi.” (Yâsîn Sûresi 36/39)

⁸ “Yeryüzünü size hizmete hazır, uysal bir binek gibi kılan da O’dur. Haydi öyleyse siz de onun omuzları üstünde rahatça dolaşın.” (Mülk Sûresi 67/15)

⁹ “Bunları bizim hizmetimize veren Allah yüceler yücesidir, her türlü eksiklikten münezzehtir. O lutfetmeseydi biz buna güç yetiremezdik.” (Zuhruf Sûresi 43/13). Ayrıca bir vasıtaya binildiğinde bu âyetin okunmasının sünnet olduğuna dair bkz.: Müslim, *Hac* 425; Tirmizî, *Deavât* 46; Ebû Dâvûd, *Cihâd* 74.

¹⁰ Bu hakikate Kur’ân-ı Kerîm iki âyetiyle işaret eder: “Gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir. Sonra bütün bu işler, sizin hesabınıza göre bin yıl tutan bir günde O’na yükselir.” (Secde Sûresi 32/5); “Melekler ve Rûh, O’nun Arş’ına miktarı elli bin sene olan bir günde yükselirler.” (Meâric Sûresi 70/4)

oraya gider. Öyle de, bahr-i muhit-i kâinata, bir senede yirmi beş bin senelik uzun bir seyahate alışan küre-i arz; ahalisini alır, gider mahşer meydanına boşaltır.

Hem her otuz üç metrede bir derece-i hararet tezâyüd ettiği delâletiyle, merkez-i arzda bulunan cehennem ateşinin –hadisçe beyan olunan– derece-i hararetine muvafık iki yüz bin derece-i harareti taşıyan ve –hadisin rivâyâtına göre– dünyada ve berzahta büyük cehennemnin bazı vazifelerini gören ateşini¹¹ cehenneme döker, sonra emr-i ilâhî ile daha güzel ve bâkî bir surete tebeddül eder, âhret âleminde bir menzil olur.

Hatıra gelen ikinci nükte: Sâni-i Kadîr, Fâtır-ı Hakîm, Vâhid-i Ehad kemâl-i kudretini ve cemâl-i hikmetini ve delil-i vahdetini göstermek için, pek az bir şeyle çok işleri görmek; pek küçük bir şeyle, pek büyük vazifeleri gördürmeyi âdet etmiştir. Bazı Sözlere'de demiştim ki; *eğer bütün eşya birtek zâta isnat edilse vücûb derecesinde bir sühûlet, bir kolaylık peydâ eder. Eğer, eşya müteaddit sâni'lere, esbaplara isnat edilse imtinâ derecesinde bir suûbet, bir müşkülât ortaya düşer.* Çünkü bir zâbit gibi veya usta gibi birtek zât, kesretli efrada ve kesretli taşlara bir fiil ile, bir hareket ile ve sühûletle bir vaziyet verip bir netice hâsıl eder ki; eğer o vaziyeti alması ve o neticeyi istihsal etmesi, o ordudaki efrada ve o direksiz kubbedeki taşlara havale edilse pek çok fiillerle, pek çok müşkülâtla, pek çok karışıklıklarla ancak yapılabilir.

İşte, şu kâinattaki raks u deveran, seyr u cevelân ve temâşâ-yı tesbihfeşân ve füsûl-u erbaa ve gece-gündüzdeki seyeran gibi ef'âl, eğer vahdete verilse birtek zât, birtek emirle, birtek küreyi tahrik ile mevsimlerin değişmesindeki acâib-i sanatı.. ve gece gündüzün deveranındaki garâib-i hikmeti.. ve yıldızların ve Şems ve Kamer'in sûri hareketlerinde şirin temâşâ levhalarını göstermek gibi o âlî vaziyetleri ve gâlî neticeleri istihsal eder. Çünkü umum mevcudât ordusu O'nundur.¹² İstese arz

¹¹ Cehennem ateşinin sıcaklığını bildiren hadis-i şerifler için bkz.: Buhârî, *Bed'ü'l-halk* 10; Müslim, *Mesâcid* 180-187; Tirmizî, *Salât* 5; Ebû Dâvûd, *Salât* 5.

¹² Bkz.: "Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır." (Fetih Süresi 48/4, 7)

gibi bir neferi, umum yıldızlara kumandan tayin eder.. koca Güneş'i, ahalisine ısıtıcı ve ışık verici bir lamba.. ve elvâh-ı nukûş-u kudret olan füsûl-u erbaayı da bir mekik.. ve sahâif-i kitâbet-i hikmet olan gece gündüzü de bir yay yapar. Her bir gününe, ayrı bir şekilde bir Kamer'i göstererek, evkatın hesabı için takvimcilik yaptırır.. ve yıldızların kendilerine, raksa gelen ve cezbeden, rakeden melâikenin ellerinde süslü ve şirin, parlak, nâzenin misbahlar suretini vermek gibi, arza ait çok hikmetlerini gösterir. Eğer bu vaziyetler, umum mevcudâta hükmü ve nizamı ve kanunu ve tedbiri müteveccih olan bir Zât'tan istenilmezse o vakit umum güneşler, yıldızlar, hakikî hareket ile ve hadsiz bir süratle, hadsiz bir mesafeyi her gün kat'etmeleri lâzım gelir.

İşte, vahdette nihayetsiz sühûlet ve kesrette nihayetsiz suûbet bulunduğuandır ki; chl-i sanat ve ticaret, kesrete bir vahdet verir, tâ sühûlet ve kolaylık olsun, yani şirketler teşkil ederler.

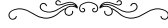
Elhâsıl: *Dalâlet yolunda nihayetsiz müşkülât var, hidayet ve vahdet yolunda nihayetsiz sühûlet var.*

الْباقِي هُوَ الْباقِي¹³

Said Nursî

¹³ “Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.”

ÜÇÜNCÜ MEKTUP

AÇIKLAMALAR VE NOTLAR

○ mâlûm talebesine gönderilen mektubun bir parçasıdır.

Bu mektup, *Mektubat* eserinin ekseriyeti için geçerli olduğu üzere, Hulûsi Ağabey'e¹⁴ hitaben yazılmıştır. Çam Dağı, Tepelice Mevkii'nde kaleme alınan mektubun, *Mektubat*'ta yer almayan baş kısmını Osmanlıca Barla Lâhika mektupları içerisinde bulmak mümkündür.

Üçüncü Mektub'un baş kısmı:

“Aziz kardeşim ve sevgili arkadaşım!

Şimdi yüz tabakalık fitrî bir sarayın, en yukarı menzilinde bulunuyorum. Sen de mânen burada hazır ol. Bir parça sohbet edip konuşacağız. İşte kardeşim,

Evvelâ: Evvelki mektubumda, bütün Sözler'e dair sual etmiştim ki: İçlerinde cerh edilecek hakikatler var mı? Veyahut avâma izharı muzır şeyler bulunuyor mu? Yoksa yalnız Otuz İkinci Söz'ün Üçüncü Maksadı için değildi.

Sâniyen: Sana Nokta Risalesi'ni gönderiyorum. Acıptır ki, Eski Said'in kuvvet-i ilmiyle, nazar-ı aklıyla anladığı ve gördüğü haki-

¹⁴ Hulûsi Yahyagil, 1895'te Elazığ Harput'ta dünyaya geldi. Birinci Dünya Harbi'nde, Kafkas ve Çanakkale Muharebelerinde bulundu. 1925 senesinde Harbiye'ye girdi. İlk olarak 1929 yılı baharında Üstad Hazretleri ile görüştü. 1950 senesinde Albay rütbesiyle emekliye ayrıldı. Bediüzzaman'ın öndeki ilk talebelerindendir. 25 Temmuz 1986'da Elazığ'da vefat etmiştir.

katleri, senin kardeşin şuhûd-u kalbiyle, nur-u vicdanla gördüğüne tevafuk ediyor. Yalnız bazı cihetlerde noksan kalmıştır ki, Yirmi Dokuzuncu Söz'de tekmil edilmiş. Hususan âhirdeki remizli nükte ve o remizli nüktenin sırrı beyanında, çok hakikatler Nokta'da yoktur, Yirmi Dokuzuncu Söz'de vardır. Fakat birbirinden çok uzak bu iki Said'in aklı, kalbi, bu derece ittifakı acıptır.

Salisen: Şeyh Mustafa'ya¹⁵ selâmımı tebliğle beraber de ki: Yazdığın Kader Sözü beni çok memnun etti. Duayla kardeşlik hakkını edâ ettiğin gibi, bunun yazmasıyla talebelik hukukunu dahi kaza ettin. Allah senden razı olsun. Yazdığını Abdülmecid'e gönderiyorum. O yüzlerce adama okutturacak; her birisinden sevap sana gelecek.

¹⁵ Şeyh Mustafa, Hulûsi Bey'i Üstad'a götüren zâttır. Hacı Hafız Mustafa Üstün, Hacı İbrahim'in oğlu olarak 1890 yılında dünyaya gelmişti. Altı yaşında hafız olmuş; çok istediği hâlde Diyanet'ten resmî bir vazife alamamıştı. İstiklâl Harbi'nde şarapnel yarası almış, kardeşi de Birinci Cihan Harbi'nde şehit düşmüştü. Ehl-i ilim, ehl-i keramet ve ehl-i hâl olan Şeyh Mustafa gazi maaşını almayı da istememiştir. Keramet hâllerinden olarak Cuma namazına yarım saat kala iki-üç saatlik mevkilerde ayrı ayrı cumada görenler olmuştur.

Hacı Hafız Mustafa Üstün'ün annesi aslen Denizli'nin Çal kazasındandır. Şeyh Mustafa, 26 Ağustos 1922'den on iki gün önce, İzmir'den harp cephesinden anasına zafer müjdesini bildirmiştir. Cezbeli hâlleri olan Şeyh Mustafa; bir gün hanımına eziyet ettiği vakitte Salih ismindeki Nur talebesi kendisine Üstad'ın selâmını getirmiş ve hanıma eziyet etmemesini bildirmiştir. Hulûsi Bey, meczup hâllerinden dolayı bir gün Üstad'ın; "Meczup Mustafa'yı atmak istedim. Sonra ihtar edildi: Buna acı, çünkü hâlde mağlûptur." dediğini ifade etmektedir. Şeyh Mustafa, 1959'un Aralık ayında Eğirdir Akpınar köyünden aşağıya doğru inerken düşüp vefat etmiştir.

Barla Lâhikası'nda Hulûsi Bey'e yazılan bir mektupta Üstad Şeyh Mustafa'dan şöyle bahsetmektedir:

"Şeyh Mustafa'ya benim tarafından 'geçmiş olsun' de ve şu hikâyeyi ona söyle: Eskide iki ciddî âhiret kardeşleri var imiş. Biri hasta düşer, ötekisi ziyaretine gider. Dua eder, hasta iyi olmaz. 'Öyle ise sen kalk, ben yatacağım.' der. Hasta kalkar, onun yerine hasta olarak yatar. Her ne ise... Demek Şeyh Mustafa ile kardeşliğimiz ciddileşmiş ki, ben hastalığına dua ettim, kabul olmadı. Fakat birkaç gün devamı mukadder olan hastalığının bir parçası bana verildi. İnşâallah ona bir parça hiffet gelmiştir." (Barla Lâhikası, s. 137)

Râbian: Kardeşimiz Abdülmecid'e bir mektupla bazı Sözleri gönderiyorum. Sen gayet emniyetli bir tarzda postaya ver. Adres: 'Ergani-i Osmaniye'de esnaftan Vanlı Şhabeddin Efendi'¹⁶ vasıtasıyla Vanlı Abdülmecid Efendi'ye.' Bu adresi yeni hurufla mektuba ve emanete yazınız.” (Barla Lâhikası, s. 248-249)

Mektubun devamında asıl konuyu teşkil eden ulvî âlemlerin haritası ortaya konmadan evvel, “Sâniyen” bölümünde âlemlere dair yapılan tasvirlerin bizzat müşâhedenin neticesi olduğu; “*Eski Said'in kuvvet-i ilmiyle, nazar-ı akıyla anladığı ve gördüğü hakikatleri, senin kardeşin şuhûd-u kalbiyle, nur-u vicdanla gördüğüne tevafuk ediyor.*” demek suretiyle net bir şekilde ortaya konmaktadır.

Zira, “Mahrem Bir Suale Cevap” başlıklı mektupta ifade edildiği üzere, Risaleler’in bütünü hakkında “*Mârifet değil, şhadettir, şuhûddur.*” (Mektubat, s. 424) denmesi, bu eserlerin müşâhedeye dayalı, tecrübî hâllerin mahsulâtı olarak ele alınması gerektiğini ifade etmektedir. Bu hususiyeti hatırlatma sadedinde Üçüncü Mektup Risalesi’nin hemen başında, yazılanların yüksek bir müşâhedenin mahsulü olduğuna dair bir ipucu verilmiş olmaktadır.

Bir mektupta, buradaki hissiyâtıma hissedar olmak arzusunu yazmıştın. İşte binden birini işit:

Üstad Hazretleri’nin “hissiyâta hissedarlık”tan bahsetmesi bu mektubun akıldan ziyade kalbe baktığının, delilden ziyade zevke nâzır olduğunun ayrı bir delilidir. Üstad Hazretleri, sırlarla dolu diğer bir mektup olan “Gurbet Mektubu”nda (Altıncı Mektup) yine Hulûsi Ağabey’e

¹⁶ Şhabeddin Efendi, Abdülmecid Ünlükul’un eşi Rabia Hanım’ın kardeşidir. Şhabeddin Özer 1893’te Van’ın Sabaniye Mahallesi’nde doğmuştur. Babası H. Mustafa, annesi ise Fidan’dır. Şeyh Gazail Baba diye bilinen babası, Gazail Camii’nde medfundur ve türbesi ziyaretgâhtır. Nureddin, Şemseddin, Necmeddin ve Rabia isimli kardeşleri vardır. Fidan ve İhsan isminde iki çocuğu vardır. Kardeşi Rabia Hanım Abdülmecid Nursî ile evlendiği zaman, Bediüzzaman’la tanışmaları ve irtibatları olmuştur. Şhabeddin Özer, şirpençe hastalığından rahatsızlanınca, Ergani’den Diyarbakır’a getirilişinin ikinci günü 3 Ağustos 1943’te vefat eder. Müteakiben Diyarbakır Mardinkapı, Soylu Mehmed Düzlüğü Kabristanı’na defnedilir.

hitaben; “*Gayretli kardeşlerim, hamiyetli arkadaşlarım ve dünya denilen diyar-ı gurbette medâr-ı tcellilerim. Madem Cenâb-ı Hak, sizleri, fikrime ihsan ettiği mânâlara hissedar etmiştir; elbette hissiyâtıma da hissedar olmak hakkınızdır.*” (Mektubat, s. 21) demektedir.

Tefânî denilen kardeşlerin birbirinde fena bulması hakikatinin mühim bir esası da sır teâtisidir/alışveriştir ki, bu mektuplarda bu tür bir paylaşımın örnekleri görülmekte ve sıddık olduğu beyan edilen Hulûsi Ağabey’in diğer bir vasfının da sır hafızlığı olduğu anlaşılmaktadır. Zira Üçüncü Mektub’un hemen akabinde yer alan Dördüncü Mektub’un başında da Üstad Hazretleri “*Bir parça mahrem bir sırdır. Fakat senden sır saklanmaz.*” demek suretiyle Hulûsi Ağabey’e iltifat etmekte ve “sır hafızlığı”na dair hususî konumuna¹⁷ işarette bulunmaktadır.

¹⁷ Üstad Hazretleri’nin hakikî bir vârisi olan Hulûsi Yahyagil Ağabey’in uzun ömrü baştan sona fazilet levhaları hâlinde parlamaktadır. Hulûsi Ağabey’in hayatında Üstad Hazretleri’yle bazı mühim tevafukları da vardır. Bilindiği üzere Hazreti Üstad, silsile-i ilminde son dersini Muhammed Küfrevî Hazretleri’nden almıştır. Bu dersten az bir zaman sonra Küfrevî Hazretleri rahmet-i Rahmân’a kavuşmuştur. Albay İbrahim Yahyagil de Üstad Hazretleri’yle tanışmadan evvel Muhammed Küfrevî Hazretleri’ne bağlanmış ve halifelerinden Alvarlı Muhammed Efendi’yle irtibatını devam ettirmiştir.

Hulûsi Ağabey bu durumun bir mektubunda şöyle ifade etmektedir: “Taharrî-i hakikat ile ömür geçirirken, mukadderat bu âsi biçareyi de beş sene evvel Şah-ı Nakşibend Hazretleri’nden Muhammed Küfrevî Hazretleri’ne doğru açılan Tarik-i Nakşibendî’ye idhal eylemişti.” (Barla Lâhikası, s. 29)

Muhammed Küfrevî Hazretleri, tanınan Nakşî şeyhlerindendi. Siirt’in Küfre köyünde 1775’te dünyaya gelmişti. İsim ve şöhreti İstanbul’a kadar yayılmıştır. 1898 yılında, yüz yirmi üç yaşlarında vefat ettiği zaman, Sultan Abdülhamid Han Bitlis’e İtalyan mimarlar getirterek, onun için bir türbe yaptırmıştır.

Bediüzzaman Hazretleri Bitlis’te on sekiz yaşlarındayken, bir gün birisi, Bitlis şeyhlerinden Muhammed Küfrevî’nin kendisine beddua ettiğini yalandan söylemişti. Genç Said bunun üzerine Şeyhi ziyarete gitmiş, dergâhına vardığı zaman, Muhammed Küfrevî Genç Said’e iltifatta bulunmuş, kendisine teberrüken ezberden ders vermişti.

Bediüzzaman’ın biraderzâdesi Abdurrahman Nursî’nin yazdığı *Tarihçe-i Haya*’ta belirttiğine göre, Bitlis’in büyük âlimi Muhammed Küfrevî’nin Genç Said’e teberrüken verdiği en son dersin meâlî şu şekildedir:

”الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي قَدَّرَ مَقَادِيرَ الْأَشْيَاءِ بَعْدَرَتِهِ وَصَوَّرَ تَصَاوِيرَ الْأَشْكَالِ بِحِكْمَتِهِ وَالصَّلَاةَ عَلَى مُحَمَّدٍ مُحِيطٍ مَرَكَزَ دَائِرَةِ النَّبُوَّةِ وَعَلَى آلِهِ حَبِيبِ كِسْوَةِ النَّبُوَّةِ وَالْمَرْوَةَ مَا دَارَتْ عَلَى سَطُوحِ الْأَفْلَاقِ وَالنُّجُومِ، وَمَا سَارَتْ فِي رَوَاقِ الْعَبْرَاءِ الْعُيُومِ” “Eşyaların miktarlarını kudretiyle takdir eden, şekilleri hikmetiyle suretlendiren, Allah’a hamd ü senâlar olsun. Peygamberlik dairesinin çemberi

Ayrıca bu cümlede yer alan, “Binden birini işit.” sözü de; mese-
lenin dillendirilen kısmının o makama ait binler müşâhedattan yalnız
birisi olduğunu ifade etmektedir.

olan Hazreti Peygamber, nübüvvet ve cömertlik kisvesinde olan ehl-i beytine,
feleklerin üstünde yıldızlar döndükçe yerin etrafında bulutlar gezdiği müddetçe
yani kıyamete kadar Hazreti Muhammed’e salât ü selâm olsun.”

Genç Said bir gün rüyasında Muhammed Küfrevî’yi görür. Küfrevî genç Said’e
hitaben, “Molla Said! Gel, beni ziyaret et, artık gideceğim!” der. Bu hitap üzerine
genç Said hemen gidip, Küfrevî Hazretleri’ni ziyaret eder. Hazreti Küfrevî’nin uçup
gittiğini görünce de uyanır. Saatine baktığı zaman vaktin gece yarısı olduğunu
görür. Sabah olduğu vakit Muhammed Küfrevî’nin evinden mâtem seslerinin
geldiğini duyar. Doğruca Küfrevî’nin evine gider. Küfrevî Hazretleri’nin gece vefat
ettiğini söylerler.

Üstad Hazretleri Albay Hulûsi Yahyagil’e hitaben yazdığı kısa bir mektubun
“Sâniyen” kısmında bu irtibatı şu şekilde ifade etmektedir:

“Silsile-i ilmiyede bana en son ve mübarek dersi veren ve haddimden çok ziyade
şefkatini gösteren Hazreti Şeyh Muhammed el-Küfrevî’nin (kuddise sirruh) hule-
fâsından Alvarlı Hoca Muhammed Efendiye ve ihvanlarına çok selâm ve arz-ı
hürmet ederim. Ve o havalide Nurlar’la alâkadar senin dostlarına çok selâm ve Nur
hizmetinde muvaffakiyetlerine dua ederiz.” (Barla Lâhikası, s. 270)

Daha sonraki yıllarda da Üstad Hazretleri’nin Albay Hulûsi Bey vasıtasıyla,
Muhammed Küfrevî Hazretleri’nin halife ve talebelerinden Erzurumlu Alvarlı
Hâce Muhammed Efendi’yle irtibatlarının devam ettiğini anlamaktayız. Alvarlı
Efe Hazretleri de Bediüzzaman’ın selâmını kendisine tebliğ eden Hulûsi Bey’e
cevaben, mektuplarında şunları ifade etmektedir:

*“Bîinayettillâhi Teâlâ meyân-ı ümmet-i Muhammed’de şem’â-yı hidayet nurunu
fûruzan eden, bir zat-ı âli kadrin huzur-u saadetine nâm-ı kemteranemi tahrir ile
tezekkürde bulunduğunuza ve hüsn-ü himmetlerini celb ve selâmlarını tebliğiniz
kıymet-i dünya ve mâfihâ olan eşyadan değerlidir. Ol zât-ı âlikadrin himmetlerinin
istirhamında bir bende-i âciz ve müznib-i kemterim.
Ol babta himmetlerine havale.*

Esselâm ey sema-yı nur-u hidayet esselâm.

Esselâm ey matla-ı saadet esselâm.”

Alvarlı Hâce Muhammed Lütfi Efendi, Osmanlıca olarak neşredilen divanındaki
bir şiirinde de, Albay Hulûsi Yahyagil’e Üstad Bediüzzaman Said Nursî’den pek
hususî özellikleriyle bahsetmektedir:

*“Emrolduğu gibi itaat eyler
Ehl-i tevhid olan cana can kurban
Huzur-u kalble eyler niyazi
Ehl-i tevhid olan cana can kurban
Kur’ân emriyledir her harekâtı
Ehl-i tevhid olan cana can kurban
Cenâb-ı Allah’tan diler kavmini
Ehl-i tevhid olan cana can kurban.
Muhabbetullahtır dilde iradı*

Bir gece, yüz tabakalık irtifada, bir katran ağacının başındaki yuvada, semânın yıldızlarla yaldızlanmış güzel yüzüne baktım;

Üstad Hazretleri, “*kâinat bir şecere hükmünde olduğu için, her bir şecere, kâinatın hakâikine bir misal olabilir*” (Sözler, s. 664) der. Bu anlamda gerek Üçüncü Mektup’ta yer alan katran ağacı gerekse de Dördüncü Mektup’taki çam ağacı, “şecere-i kâinat” tabiri içinde kâinatı temsil eden yönüyle ele alınabilecektir.

*Ehl-i tevhid olan cana can kurban
Tevhid eder her dem ezelde Said
Ehl-i tevhid olan cana can kurban
Ehl-i hayâ lâyük olur gufrana
Ehl-i tevhid olan cana can kurban
Gözünde, gönlünde tavf-ı rabbânî.”*

Yine Alvarlı Muhammed Efendi Hazretleri diğer bir manzumesinde de Hulûsi Bey’e şöyle yazıyordu:

*“Hâlde hâldeşim, yolda yoldaşım, dinde kardaşım, Hulûsi Efendi.
Hamden lillâh, Nur-u tevhid, yâr-ı gârandır senin
Nur-u tevhid, nur-u didem, dilde yarındır senin.
Rahm-ı Rahmân ez-ezel tâ be-ebed ihsân-ı Hak.
Mahza fâdlından, Hüda’ya bâkî vârandır senin.
Bir Kerîm’dır, bir Rahîm’dır, Bir Hakîm’dır Zülcelâl,
Kerem-i fadl-ı ilâhî, yâr-ı gârandır senin.
Nice hamd etmek gerektir, Lütfîyâ bu nimete.
Gübâr-ı kadem-i cânân müşkbârındır senin.”*

Alvarlı Efe Hazretleri’nce yazılan diğer mektubun son mısrası da Hulûsi Bey’in Üstad Hazretleri’nin yanındaki sırdaşlık konumunu teyit etmekte ve bu konumunun chemmiyetine vurgu yapmaktadır.

*“Gülbini tevhidde gonca-yı hemrâh Hulûsi Efendi kardaş!
Nur-u tevhid ile dilde dilârâ bir Haknümâ zâtâ olmuşsun yoldaş
Tuttuğun dâmeni elden bırakma
İlm-i ledündâne olmuşsun sırdaş
Kerem-i kerime ve mazhariyet
Bir kadr-i vâlâyâ olduğun hâldeş
Hamd eyle Mevlâ’ya ruberzemin
Ol nâchle esrari eyleme sen fâş”*

Erzurum’un Pasinler kazasına bağlı Alvar köyünde hayata gözlerini açan ve hayatı boyunca İslâmiyet’e hizmet eden Alvarlı Efe Hazretleri, 1955 yılında doksan yaşlarında vefat etmiştir. İlk mânevî tesirleri Alvarlı Efe Hazretleri’nden alan muhterem M. Fethullah Gülen Hocafendi, bu vefat gününü şöyle nakletmektedir:

Bu mektup, hemen başında belirtildiği üzere, “*yüz tabakalık (katlı) fitrî bir sarayın, en yukarı menziline*” telif edilmiştir. Mektubun baş kısmında Hulûsî Ağabey’e mânen orada hazır olması söylenmektedir. Acaba bu yüz tabakalık irtifadan ve ağacın başındaki yuvadan mânâ nedir? Nasıl oluyor da katran ağacının başındaki bu yuva, bir anda –mektubun devamında görüleceği üzere– “*feza-yı kâinata süratle seyahat eden pek büyük bir geminin yüksek bir mevki*” suretini almaktadır? Katran ağacı eğer kâinatı temsil edebiliyorsa, “**yukarı menzil**” ve “**yüksek mevki**” kâinata nisbetle neresidir, nerededir? Bu yükseklik tepenin yüksekliğinden ibaret bir irtifa mıdır? Yoksa bu kelimelerden başka kasıtlar da var mıdır? Bu soruların cevaplarını tafsilâtıyla Mi’rac-ı Nebvî’ye dair olan Otuz Birinci Söz’ün İkinci Esas’ında aramak müna-sip olacaktır. Zira “**tabaka**” kelimesini bize en tafsilâtlı bir şekilde açan bahis burada yer almaktadır:

“*Yirmi Dördüncü Söz’de izah edildiği gibi, nasıl ki bir padişahın kendi hükümetinin dairelerinde ayrı ayrı unvanları ve raiyyetinin tabakalarında başka başka nâm ve vasıfları ve saltanatının mertebelerinde çeşit çeşit isim ve alâmetleri vardır. Meselâ, adliye dairesinde hâkim-i âdil ve mülkiyede sultan ve askeriyede kumandan-ı âzam ve ilmiyede halife ve hâkezâ, sâir isim ve unvanları bulunur. Her bir dairede birer mânevî tahtı hükmünde olan makam ve iskemlesi bulunur. O tek padişah, o saltanatın dairelerinde ve tabakât-ı hükümetin mertebelerinde bin*

“Hayatımın en sarsıcı hâdiselerinden biri de Alvar İmamı’nın vefatıdır. O gün ben de Alvar’da bulunuyordum. Hatırladığıma göre kuşluk vaktiydi. Salondaki sedirin üzerinde uzanmış, istirahat ediyordum. Birden hafiften bir ses duydum. Buna ses değil çığlık demek daha doğru olurdu. Kulağımı uğuldatan bu çığlık ‘Efe öldü!’ diye bağırıyordu. Hemen yerimden fırladım. Ceketimi elime alıp koştum. Efe Hazretleri’nin evine doğru yaklaştıkça, acı gerçeği anladım; Efe hakikaten ölmüştü. Onu tanıdığımı söyleyemeyeceğim. Zira hayata gözlerimi açtığım zaman, onun ağzının şerbetine susamış pek çok gönül gibi, peder ve validemi de o dupduru kaynağın başında buldum. Onu idrak ettim diyemem; çünkü o, ötelere göç ettiği zaman, ben hayatımın henüz, on altıncı yılının yamaçlarında dolaşıyordum. Buna rağmen ilk şuur ve ilk ihsaslarımaya seslenen bir ruh olması itibarıyla, benim o idrake kapalı yaşam, başım ve istidatlarımdan daha ziyade, onu yine onun tenezzüllerinde yakaladığımı, tanımaya çalıştığımı ve bugünkü, seziş, duyuş ve hissedişlerimi o günkü ihsaslarımaya borçlu olduğumu rahatlıkla söyleyebilirim.” (www.fgulen.com)

isim ve unvana sahip olabilir, birbiri içinde bin taht-ı saltanatı olabilir. Güyâ o hâkim, her bir **dairede** şahsiyet-i mâneviye haysiyetiyle ve telefonu ile mevcut ve hazır bulunur, bilir. Ve her **tabakada** kanunuyla, nizâmıyla, mümessiliyle görünür, görür. Ve her **mertebede** perde arkasında hükmüyle, ilmiyle, kuvvetiyle idare eder, bakar. Ve her bir dairenin başka bir merkezi, bir menzili vardır. Ahkâmı biribirinden ayrıdır, **tabakâtları** biribirinden başkadır. İşte, böyle bir sultan, istediği bir zâtı bütün o dairelerinde gezdirip, her daireye mahsus saltanat-ı şâhânesini ve evâmîr-i hâkimânesini gösterip, **daireden daireye, tabakadan tabakaya** gezdirip, tâ huzuruna getirir. Sonra bütün o dairelere taallük eden bazı evâmîr-i umumiye-i külliye-i ona tevdi eder, gönderir.

İşte, bu misal gibi, Ezel ve Ebed Sultanı olan Rabbü'l-âlemîn için, rubûbiyetinin **mertebelerinde** ayrı ayrı, fakat birbirine bakar şe'n ve nâmları vardır. Ve ulûhiyetinin dairelerinde başka başka, fakat birbiri içinde görünür isim ve alâmetleri vardır. Ve haşmetli icraâtında ayrı ayrı, fakat birbirine benzer tecelli ve cilveleri vardır. Ve kudretinin tasarrufâtında başka başka, fakat birbirini ihsâs eder unvanları vardır. Ve sıfatlarının tecelliyâtında başka başka, fakat birbirini gösterir mukaddes zuhurâtı vardır. Ve c'âlinin cilvelerinde çeşit çeşit, fakat birbirini ikmal eder tasarrufâtı vardır. Ve rengârenk sanatında ve masnûâtında çeşit çeşit, fakat birbirini temâşâ eder haşmetli rubûbiyeti vardır.

İşte şu sır-ı azîme binâen, kâinatı hayretfezâ acîp bir tertip ile tanzim etmiş. **En küçük tabakât-ı mahlûkattan olan zerrâttan, tâ semâvâta ve semâvâtın birinci tabakasından, tâ Arş-ı Âzam'a kadar birbiri üstünde teşkilât var.** Her bir semâ, bir ayrı âlemin damı ve rubûbiyet için bir arş ve tasarrufât-ı ilâhiye için bir merkez hükmündedir. O dairelerde ve o tabakâta, çendan, chadiyet itibarıyla bütün esmâ bulunabilir, bütün unvanlarla tecelli eder. Fakat, nasıl ki adliyede hâkim-i âdil unvanı asıldır, hâkimdir; sâîr unvanlar orada onun emrine bakar, ona tâbidir. Öyle de, **her bir tabakât-ı mahlûkatta, her bir semâda bir isim, bir unvan-ı ilâhî hâkimdir; sâîr unvanlar da onun zımnındadır.** Meselâ, İsm-i Kadîr'e mazhar Hazreti İsâ (aleyhisselâm) hangi semâda Peygamber (aleyhissalâtü vesselâm) ile görüştü ise, işte o

semâ dairesinde Cenâb-ı Hak Kadîr unvanıyla bizzat orada mütecellidir. Meselâ, Hazreti Musa (aleyhisselâm)'ın makamı olan semâ dairesinde en ziyâde hükümfermâ, Hazreti Musa (aleyhisselâm)'ın mazhar olduğu Mütekellim unvanıdır, ve hâkezâ.

İşte Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm), çünkü İsm-i Âzam'a mazhardır ve nübüvveti umumîdir ve bütün esmâya mazhardır, elbette bütün devâir-i rubûbiyetle alâkadardır, elbette o dairelerde makam sahibi olan enbiyâlarla görüşmek ve umum tabakâttan geçmek, hakikat-i mi'racı iktiza ediyor.” (Sözler, s. 614-615)

Görüldüğü gibi Üstad Hazretleri “**tabaka**” kelimesini, “*zerrâttan, ta semâvâta ve semâvâtın birinci tabakasından, tâ Arş-ı Âzam'a kadar*” (Sözler, s. 615) uzanan mertebeler yerine kullanmaktadır. Ki, “**saray**” temsiline Nur Külliyyatı içerisinde, husussen Yirmi Dördüncü Söz Risalesi'nde “**kâinat sarayı**” tarzında kullanımı da mâlum bir meseledir. Bu açıdan bakıldığında, Üçüncü Mektup risalesinde; “*yüz tabakalık (katlı) fitrî bir sarayın, en yukarı menzilinde*” telif edildiğine dair beyanın mânâsı daha iyi anlaşılmaktadır.

Benzer bir şekilde “**menzil**” kelimesine de “*Âyetü'l-Kübrâ*”¹⁸ Risalesi'nin ikinci bâbı olan (birinci bâbda yer alan on dokuz adet kavs-i urûc mertebesine nisbetle, kavs-i nüzûl mertebeleri olarak görebileceğimiz) “*Berâhin-i Tevhidiye*”¹⁹ Risalesi'nde rastlarız. Bu risalede yer alan, on üç

¹⁸ Eskişehir Hapishanesi'nden tahliye edilen Üstad Hazretleri serbest bırakılmayarak, polis gözetimi altında mecburi ikamet için Kastamonu'ya gönderilir. 1938 yılında türlü türlü tazyikler, ağır hastalıkların pençesinde yazılan Âyetü'l-Kübrâ Risalesi, Hazreti Ali'nin (*radiyallâhu anh*) asırlar ötesinden işaret edip üzerine parmak bastığı bir risaledir. Bu durumu Üstad Hazretleri şu şekilde izah etmektedir.

“Evet İmam-ı Ali'nin (*radiyallâhu anh*) Âyetü'l-Kübrâ hakkında verdiği haberi, tam tamına Denizli hâdisesi tasdik etti. Çünkü bu risalenin gizli tab'ı hapsimize bir vesile oldu.. ve onun kudsî ve çok kuvvetli hakikatinin galebesi, beraat ve necatımıza ehemmiyetli bir sebep oldu. Ve İmam-ı Ali'nin (*radiyallâhu anh*) keramet-i gaybiesini körlere de gösterdi.. ve hakkımızdaki ^{1*} *وَبِالْأَيْدِيِ الْكُفْرَى أَمِيٍّ مِنَ الْفَجْحِ*” (Şuâlar, s. 89)

^{1*} Bkz.: el-Gümüshânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî –Hazreti Ali'nin (kerremallâhu vechh) Celcelütü'ye'si –)* s.516.

¹⁹ Birinci Bâb olan Âyetü'l-Kübrâ ile İkinci Bâb olan Berâhin-i Tevhidiye arasındaki ince fark İkinci Bâb'ın girişinde belirtilmiştir. “*Geçen İkinci Makamın Birinci Bâbındaki*

adet hakikatin müşâhede edildiği üç menzil, (Onuncu Söz'ün On İkinci Hakikatî'nde icmâlen ve On Dördüncü Lem'a'nın İkinci Makamı'nda tafsilâtıyla açıklandığı üzere) Hak'tan halka dönüşü itibarıyla irşad ile vazifeli ehl-i hakikatin ana mârifet duraklarını ifade etmektedir. Zira Üstad Hazretleri, “*O sarayın menzilleri ise, şu on sekiz bin âlemdir ki, her birisi kendine lâıyk bir tarz ile tezyin ve tanzim edilmiştir.*” (Sözler, s. 131) cümlesi ile bu mânâyı açık bir şekilde teyit etmektedir.

On sekiz bin âleme mukabil “*on sekiz adet mertebelerden çıkan ve arş-ı hakikate yetişen bir mi'rac-ı imanî ile gâibâne mârifetten hâzırâne ve muhatabâne bir makama terakki eden meraklı ve müstak yolcu adam*”, “*doğrudan doğruya gâibane aramayı bırakıp, aradığımızı aradığımızdan sormalıyız*” diyerek kendi arş-ı mârifetine ulaşmış ve bu nihayet makam ona “*kâfi ve vâfi gelmiş ki, daha ileri gidememiş*”tir. (Şuâlar, s. 135) Halktan Hak'a seyahatini tamamlayan ve “*hakkalyâkîn derecesinde İlâh'ını vücûb-u vücûd noktasında bulan dünya misafiri*” (Şuâlar, s. 137) Hak'tan halka yine Hak ile dönüşüne ait seyahati İkinci Bab olan Berâhin-i Tevhidiye Risalesi'nde izah etmiştir.

Evet, Berâhin-i Tevhidiye Risalesi'nde kâinat sarayının yukarıdan aşağıya üç ana durağı, “**menzil**” tabiri ile ele alınmaktadır. Zira, “**menzil**” kelimesi, nüzûl kökünden, “*inilen, konaklanan yer*”²⁰

on dokuz adet mertebelerin şehadet eden hakikatlerinin her birisi, tahakkuklarıyla ve vücutlarıyla vücûb-u vücûda delâlet ettikleri gibi, ihataları ile dahi vahdete ve chadiyete delâlet ederler. Fakat başta, sarîhan vücûdu ispat ettikleri cihetle, vücûb-u vücûdun delilleri sayılmış. İkinci Makamın İkinci Bâb-ı ise, başta ve sarahatle vahdet ve içinde vücûdu ispat ettiği hayisyyetle, tevhid bürhanları denilir. Yoksa her ikisi, her ikisini ispat eder. Farklarına işaret için, Birinci Bab'da بِشَاهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ (hakikatinin azamet-i ihatasının şehadetiyle) İkinci Babda, vahdet görünür gibi zuhûruna işaretten بِمُشَاهَدَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ (hakikatinin azamet-i ihatasının müşâhedesiyile) fıkraları tekrar ediliyor. Gelecek İkinci Babın mertebelerini Birinci Bab gibi izah etmeye niyet etmiştim. Fakat bazı hallerin mümânaatiyle ihtisara ve icmale mecburum. Hakkiyla beyan etmeyi Risale-i Nur'a havale ediyoruz.” (Şuâlar, s. 138)

²⁰ Risaleler'de urûcun (yükselişin) yanısıra nüzûla (inişe) dair de çeşitli bahisler bulunmaktadır. “Bin bir ism-i ilâhînin, kâinata müteveccih olan o esmâdan her biri bir âlemi ve o âlem içindeki âlemleri tenvir eden bir güneş hükmünde ve, sır-ı ehadiyet cihetiyle, *her bir ismin cilvesi içinde sair isimlerin cilveleri dahi bir derece görünüyordu.* Sonra, kalb her zulümât arkasında ayrı ayrı bir nuru gördüğü için, seyahate iştahı açılıyordu. Hayale binip semâya çıkmak istedi. O vakit

mânâlarına gelmektedir. Bu anlamda Üçüncü Mektup'ta menzil kelimesinin kullanılması da şüphesiz mühimdir.

İhtimal ki şöyle bir sual akla gelebilecektir: “*Mîraç Bahs*’nin ve *Berâhin-i Tevhidiye Risales*’nin hususiyeti gereği ‘*tabaka*’ kelimesi, ‘*saray*’ temsili ve ‘*menzil*’ tabiri bu mânâlarda kullanılsa da Üçüncü Mektup’ta Üstad’ın bu kelimeyi istimâli âlemlerin anlatılması sebebiyle değil, belki tepenin yüksekliğini ifade adına bir tercihtir. Üçüncü Mektup’ta aynı mânâ ile kullanıldığıının delili nedir?”

Metnin kendisi bizzat delil olmakla birlikte (ki bunu Mektubun devamındaki mütalâalarımıza bırakıyoruz); Üstad Hazretleri’nin Barla Lâhikası’nda yine Hulûsi Ağabey’e hitaben yazdığı bir mektupta yer alan Üçüncü Mektup’a dair ifadeleri bu anlamların tasdiki adına en kesin ve tartışmasız imzayı teşkil etmektedir:

“*Gurbet mektubuyla kamer ve zemin ve seyyarâta dair mektubuma cevap verilmemesinin sebebi şu olmak gerektir ki: Gurbet Mektubu, bütün dünyayı unutmak hissiyle yazılmıştır. Sen dünyayı unutmak değil, belki vazife itibarıyla en sathî maddiyatla zihnin meşbû olduğu bir zamanda, her hâlde o gurbetteki zevki bulamadın. Ve o mektubun tam derecesini, muvakkaten perde çekilmiş olan parlak zekâvetin kavrayamadı ki, cevap yazamadı.*

Öteki mektup, çok yüksek ve çok geniş hakâike işaret ettiği ve hadsiz âlem-i ulviyenin ve nihayetsiz âlem-i mânevîyenin bir nevi

gayet geniş bir perde daha açıldı; ***kalb semâvat Âlemine girdi. Gördü ki, (...)*** *Bütün kuvvetimle ve mümkün olsaydı bütün zerrâtımla ve beni dinleselerdi bütün mahlûkatın lisanlarıyla diyeckektim; hem umum onların namına dedim:*

اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكُوتٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ “Allah göklerin ve yerin nurudur. O’nun nurunun misali, tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir. Lâmba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız! Bu lâmba, doğuya veya batıya mensup olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bereketli bir ağaç ki, neredeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Işığı pırıl pırıldır. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir.” (Nûr Sûresi 24/35) ***âyetini okudum, döndüm, indim, ayıldım.*** الْحَمْدُ = “Bize ihsan ettiği iman ve Kur’ân nuru sebebiyle Rabbimize hamdolsun.” ***dedim.***” (Mektubat, s. 444)

haritasına işaret ettiği için, sâfi, meşgalesiz, arzî ve arzülardan sıyrılıp yukarıya çıkan bir akıl lâzımdı. Hâlbuki, benim gayretli kardeşim, o vakit zeminin haritasını alacak bir vazifeyle meşgul olduğundandır ki, o ulvî ve pek keskin zekâvetin, o mektuba karşı sükûtu iltizam etmeye mecbur olmuş.” (Barla Lâhikası, s. 241)

Burada Altıncı Mektup olan “Gurbet Mektub”u ile birlikte öteki mektup diye zikredilen mektup, “Üçüncü Mektup”tur. Hazreti Üstad’ın bu mektubun “hadsiz âlem-i ulviyenin ve nihayetsiz âlem-i mânevîyenin bir nevi haritası”na işaret ettiğini söylemesi, bu mektubun başında yer alan “yüz tabakalık fitrî saray” ve “en yukarı menzil” tabirlerinin yalnız sathî anlamıyla katran ağacının rakımını değil, belki ulviyeti itibarıyla bulunulan mânevî âlemlerin yüceliğini ifade ettiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Kur’ân-ı Hakîm’in ²¹ **فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُشَيْبِ ۖ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ۗ** kaseminde ulvî bir nur-u i’câz ve parlak bir sır-ı belâgat gördüm.

Bu cümleyle, gökteki takım yıldızlara dair Kur’ân-ı Kerîm’de yer alan iki yeminin, ulvî bir nur ve parlak bir sır taşıdığı ihtar edilmektedir. Kur’ân-ı Hakîm’de yıldızlara yemin edilen başka âyetler de bulunmaktadır.²²

Tekvir Sûresi’nde bu iki âyetten önce yer alan ilk on dört âyet-i kerîme kıyamet sahnelerinin tasvirine dairdir. Bu iki âyetten sonraki 17. ve 18. âyetler ise

وَالضُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ۖ وَاللَّيْلِ إِذَا عَشَّعَسَ

²¹ “Hayır, hayır! Yemin ederim gündüzün sinip gizlenen yıldızlara, dolaşıp dolaşıp yuvalarına, yörüngelerine giren gezegenlere.” (Tekvir Sûresi 81/15-16)

²² “İnmekte olan yıldız andolsun ki” (Necm Sûresi 53/1)

“Hayır, hayır! Nücûmum mevâkiine yemin ederim ki, bilseniz bu büyük bir yemindir. O, elbette şerefli bir Kur’ândır” (Vâkıa Sûresi 56/75-77)

Necm Sûresi’ndeki âyette Hak’tan halka gelişi itibarıyla, Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellam) Mi’raç’tan dönüşüne işaret edilip, şanının yüceliğine telmih ile yemin edilirken; Vâkıa Sûresi’ndeki âyette “umum yıldızlar”ın yani “diğer nebilerin mevkii”ne dair bir yemin bulunmaktadır.

“Geçmeye başladığı dem geceye, ☉ Nefes almaya başladığı dem sabaha kase ederim ki!” âyetleridir. *Hunnes* ile “*gündüzün sinip gizlenen yıldızlara*” ve *Künnes* ile “*dolaşıp, dolaşıp yuvalarına, yörüngele-rine giren gezegenlere*” yemin edildikten sonra zikredilen bu iki âyet, “*karanlık vaktinin sonuna*” ve “*aydınlık vaktinin başlangıcına*” dair iki ayrı kase içerir.

“*Kışın bitişi*” ve “*cennet âsâ bir baharın soluklanması*” mânâlarını da ifade eden bu iki âyetin iki yıldıza dair iki âyeti takip etmesi ayrıca dikkat çekicidir.

“*اَلْعَارِفُ تَكْفِيهِ الْاِسَارَةُ*” ârif olana işaret kâfidir” deyip bu kadarla iktifa ediyoruz.

Evet, seyyar yıldızlara ve istitar ve intişarlarına işaret eden şu âyet, gayet âlf bir nakş-ı sanat ve âlf bir levha-yı ibret, nazar-ı temâşâyâ gösteriyor.

Akış hâlindeki yıldızların gizlenmesi ve ortaya çıkıp nurlarını, aydınlıklarını yaymalarına işaret eden âyetlerin yüksek bir sanat nakşını ve ibret levhasını, bakanların nazarına sunduğu ifade edilmektedir. Bu cümlede yer alan “istitar” (gizlenmek) ve “intişar” (nuru neşretmek) tabirlerinin anlamı mektubun hemen devamında açılmaktadır.

Evet şu seyyareler, kumandanları olan Güneş’in dairesinden çıkıyorlar,

Bu cümlede geçen kumandan ve daire tabirlerinin Risaleler içinde birlikte kullanıldığı bahis, yine Mi’rac’a dair olan Otuz Birinci Söz Risalesi’dir. Mi’rac bahsinde “**kumandan**” teşbihinin sırrı açılmakta ve “**daire**” tabiri aydınlanmaktadır. Bu mektupta yer alan “*Güneş’in dairesinden çıkma*” tabirine mukabil “*daire-i azîmiyesinin unvanı olan Arş-ı Âzam’ına girmec*” tabirinin kullanıldığı cümleye hususiyle dikkat edilmelidir. Zira, bu cümleden hareketle harem dairesinin sınırlarına dair olması itibarıyla Üçüncü Mektup’un neden bu denli mestur telif edil-

diğinin hikmetleri sezilebilecek ve “*en yukarı menzil*”in ne mânâ ifade ettiği tam anlamıyla idrak edilebilecektir.

“*Şimdi, bir neferi, o kumandan-ı âzam bütün devâir-i askeriyece taallûk edecek bir vazife ile tavzif etmek istese, bir müfettiş gibi her devâiri görüp ve görünecek bir makam vermek istese, elbette o kumandan-ı âzam, o neferi, onbaşı dairesinden tut, tâ daire-i âzamına kadar birer birer gezdirecek; tâ görsün, görülsün. Sonra huzuruna kabul edip sohbetine müşerref ederek, nişan ve ferman verip taltif ederek, tâ geldiği yere kadar bir anda gönderir.*

Şu temsilde bir noktayı nazara almak lâzım ki, padişah eğer âciz olmazsa, sûrî olduğu gibi mânevî cihetinde de iktidarı olsa, o vakit ferîk, müşir, mülâzım gibi eşhâsı tevkil etmez, bizzat her yerde bulunur. Yalnız bâzı perdeler altında ve makam sahibi eşhâsın arkasında, doğrudan doğruya emri o verir. Bazı veliyy-i kâmil olan padişahların çok dairelerde, bazı eşhas suretinde icraâtını yaptığı rivâyet edilir. Şu temsil ile baktığımız hakikat ise, acz onun içinde olmadığı için, doğrudan doğruya **her bir dairede emir ve hüküm kumandan-ı âzamdandır**; onun emriyle, iradesiyle, kuvvetiyledir.

İşte, şu temsil gibi, Hâkim-i Arz ve Semâvât, emr-i kün feyekûn²³ mâlik Âmir-i Mutlak olan Sultan-ı Ezelî ve Ebedî, tabakât-ı mahlûkatında cereyan eden ve kemâl-i itaat ve intizam ile imtisâl olunan, evâmir ve kumandanlığının şuûnâtı ve zerrâttan sey-yârâta ve sinekten semâvâta kadar olan tabakât-ı mahlûkat ve tavâif-i mevcudâtta küçük büyük, cüz’î küllî tabakâtı ve tâifeleri ayrı ayrı, fakat birbirine bakar bir tarzda birer daire-i rubûbiyet, birer tabaka-yı hâkimiyet görünüyor.

Şimdi, bütün kâinattaki makâsıd-ı ulyâ ve netâic-i uzmayı anlayacak ve bütün tabakâtın ayrı ayrı vezâif-i ubûdiyetlerini görmeye Zât-ı Kibriyâ’nın saltanat-ı rubûbiyetini, haşmet-i hâkimiyetini müşâhede ederek, O Zât’ın marziyâtı ne olduğunu anlamak ve O’nun saltanatına dellâl olmak için, alâküllihâl, o tabakât ve dairelere bir seyr u sülûk ola-

²³ “(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) ‘ol!’ der, o da olur.” (Bakara Sûresi 2/117; Âl-i İmran Sûresi 3/47, 59; En’âm Sûresi 6/73; Nahl Sûresi 16/40; ...)

caktır. Tâ **daire-i âzamiyesinin unvanı olan Arş-ı Âzam'ına girecek**, tâ Kâb-ı Kavsey'n'e, yani imkân ve vücûb ortasında Kâb-ı Kavsey'n ile işaret olunan makama girecek ve Zât-ı Celîl-i Zülcemâl ile görüşecektir. Ki, şu seyr u sülûk ise, Mi'rac'ın hakikatidir.

Her bir insan, akıyla, hayal süratinde seyerânı; her bir velî, kalbiyle berk süratinde cevelânı ve cism-i nurânî olan her bir melek ruh süratinde Arş'tan ferşe, ferşten Arş'a deverânı; chl-i cennetin insanları, Burak süratinde, haşirden beş yüz sene fazla mesafeden cennete çıkmaları olduğu gibi, nur ve nur kabiliyetinde ve evliyâ kalblerinden daha latîf ve emvâtın ruhlarından ve melâike cisimlerinden daha hafîf ve cesed-i necmî ve beden-i misalîden daha zarîf olan ruh-u Muhammediye'nin (aleyhissalâtu vesselâm) hadsiz vezâifine medâr ve cihâzâtının mahzeni olan cism-i Muhammedî (aleyhissalâtu vesselâm), elbette onun ruh-u âlîsiyle Arş'a kadar beraber gidecektir.” (Sözler, s. 617)

Burada da görüleceği üzere “**Kumandan**” ve “**Güneş**” tabirleri Zât-ı Zülcelâl için kullanılmakta, çıkılan daire ise en has mertebe olan Arş-ı Âzam'a işaret etmektedir. Ancak söz konusu cümlede yer alan Kumandan tabiri, Yüce Arş'ın Sahibi Zât-ı Zülcelâl için değil, bildiğimiz Güneş için kullanılmıştır denilecek olursa; Şems'in (Güneş'in) Zât-ı Ehadiyet'e bir temsil olarak gerek Nur Risaleleri'nde gerekse de ehl-i mârifetin eserlerinde sıklıkla kullanıldığını belirtmek gerekecektir. Risale-i Nur Külliyyatı içerisinde Şems'in Zât-ı Ehadiyet'e temsil için kullanılmasına onlarca örnekten yalnız iki örnek vermek gerekirse şu satırlar yeterli olacaktır:

“Nasıl ki, Güneş, kayıtsız nuruyla ve maddesiz aksi cihetiyle, sana senin ruhun penceresi ve onun aynası olan gözbebeğinden daha yakın olduğu hâlde, sen, mukayyed ve maddede mahpus olduğun için, ondan gayet uzaksın. Onun, yalnız bir kısım akisleriyle, gölgeleriyle temas edebilirsin ve bir nevi cilveleriyle ve cüz'î tecellileriyle görüşebilirsin ve bir sınıf sıfatları hükmünde olan elvanlarına ve bir tâîfe isimleri hükmünde olan şuâlarına ve mazharlarına yanaşabilirsin. Eğer, Güneş'in mertebe-i aslîsine yanaşmak ve bizzat doğrudan

doğruya Güneş'in zâtı ile görüşmek istersen, o vakit, pek çok kayıtlardan tecerrüd etmekliğin ve pek çok merâtib-i külliyet-ten geçmekliğin lâzım gelir. Âdeta, sen, mânen tecerrüd cihetiyle, küre-i arz kadar büyüyüp, hava gibi ruhen inbisat edip ve kamer kadar yükselip, bedir gibi mukabil geldikten sonra, bizzat perdesiz onunla görüşüp, bir derece yanaşmak dava edebilirsin. Öyle de O Celîl-i Pürkemâl, O Cemîl-i Bîmisal, O Vâcibü'l-Vücûd, O Mûcid-i Küll-i Mevcud, O Şems-i Sermed, O Sultan-ı Ezel ve Ebed, sana senden yakındır; sen O'ndan nihayetsiz uzaksın. Kuvvetin varsa, temsildeki dekâiki tatbik et." (Sözler, s. 212)

"Cenâb-ı Hak her şeye, her şeyden daha yakındır; fakat her şey O'ndan nihayetsiz uzaktır. Nasıl ki Güneş'in şuuru ve konuşması olsa, senin clindeki ayna vasıtası ile seninle konuşabilir, istediği gibi sende tasarruf eder. Belki ayna-misal senin göz bebeğinden sana daha yakın olduğu hâlde, sen dört bin sene kadar ondan uzaksın, hiçbir cihette ona yanaşamazsın. Eğer terakki etsen, Kamer makamına gelip, doğrudan doğruya bir mukabele noktasına çıksan, ona, yalnız bir nevi âyinedarlık edebilirsin. Öyle de Şems-i Ezel ve Ebed olan Zât-ı Zülcelâl, her şeye her şeyden daha yakın olduğu hâlde, her şey O'ndan nihayetsiz uzaktır. Yalnız bütün mevcudâtı kat' edip, cüz'iyetten çıkıp, külliyetin merâtibinde git gide binler hicaplardan geçip, tâ bütün mevcudâta muhît bir ismine yanaşır, O'ndan daha ileride çok merâtibi kat' eder, sonra bir nevi kurbiyete müşerref olur." (Sözler, s. 619)

Bununla birlikte bu mektup içerisinde bahsi geçen diğer daireler de pek hususî mertebelerdir. Dikkat edildiğinde Üçüncü Mektup'ta yer alan Hâmisen kısmının (metnin devamında inceleneceği üzere) üç bölümden oluştuğu görülecektir. Güneş'e dair bölümün ardından Ay'a dair bölüm gelmekte, onu da Dünya ve yıldızlara dair ayrı bir bölüm takip etmektedir. Bu aynı zamanda Kur'ân-ı Hakîm'de tekrar olunan üçlü bir sıralamadır.²⁴

²⁴ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالْدَّوَابُّ
وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ

Kamer (Ay), Şems'e en mükemmel bir âyine olması itibarıyla Efendimiz'i temsil etmekte, Küre-i arz (Dünya) ise (üçüncü Mektup'ta), yeryüzünde Hakikat-i Muhammediye'nin temsilcisi zâta telmihle "Müellif-i Muhterem"e işaret etmektedir. Yıldızlardan mânâ ise peygamberân-ı izâm ve ashâb-ı kiram hazretleri²⁵ ile beraber asfiyâyı muhakkikîn denilen vâris-i nebi (Peygamber vârisi seçkin veli) zâtlara²⁶ ait makamlar olmaktadır.

"Yıldız tabiri ile umumiyet itibarıyla enbiyâ-yı izâm da kastedile gelmiştir. Meselâ, Târık Sûresi'ndeki النَّجْمُ الثَّاقِبُ 'katı kalbleri delen, kapalı kapıları açıp içine nüfuz eden yıldız'... İşte bu yıldız Hazreti Muhammed'dir (sallallâhu aleyhi ve sellam). Her nebi bir bakıma, kendi asrı için peygamberlik vazifesi itibarıyla bir yıldız gibidir. Ve onlara tutunanlar saadet semasına yükselirler; yükselirler ve Cenâb-ı Hak ile münasebete geçerler. Allah (celle celâlihû) yıldızların yerlerine kase ederken, Hazreti İbrahim'in, Hazreti Nuh'un, Hazreti Musa'nın ve diğer peygamberlerin göz kamaştıran mevkilerine ve Hazreti Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellam) muhteşem makamına da dikkati çeker. Bilhassa işarı tefsir açısından bu husus da oldukça mühimdir." (M. Fethullah Gülen, Kur'an'dan İdrake Yansıyanlar, s. 396-397)

"Rabbimiz o Allah'tır ki gökleri ve yeri altı günde yarattı. Sonra da Arş'a çıktı (hükümünü yürüttü). O Allah ki geceyi, durmadan onu kovalayan gündüze bürür. Güneş, Ay ve bütün yıldızlar hep O'nun buyruğu ile hareket ederler. İyi bilirsiniz ki yaratmak da, emretmek de O'na mahsustur. Evet o Rabbül-âlemîn olan Allah ne yücedir!" (Arâf Sûresi 7/54)

إِنَّ رَبَّكُمْ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَبِيبًا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بَأْمَرِهِ أَلَّا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

"Bilmez misin ki göklerde ve yerde bulunan kimseler, hatta Güneş, Ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar bütün canlılar ve insanların da birçoğu, Allah'ın yüceliğine secde ediyorlar. İnsanların çoğu hakkında ise azap hükmü kesinleşmiştir. Allah'ın zelif kıldığını aziz edecek kuvvet yoktur. Şüphesiz ki Allah ne dilerse yapar." (Hac Sûresi 22/18)

²⁵ "Ashabım yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız hidayete erersiniz." (el-Aclunî, Keşfü'l-Hafâ 1/132; el-Münavî, Feyzu'l-Kadir 6/297)

²⁶ "Ümmetimin âlimleri, İsrailoğullarının peygamberleri gibidir." (el-Münavî, Feyzu'l-Kadir 4/384; Aliyyülkârî, el-Masnû' s.123; el-Aclunî, Keşfü'l-Hafâ 2/83)

Risaleler içerisinde yıldızların bu nurani zatları temsiline dair birçok farklı örneği bulmak mümkündür:

“*Ve o Güneş’in etrafında hadsiz asfiyâ ve evliyâ yıldızlarıyla ışıklanan öyle bir âleme gidiyoruz.*” (Lem’alar, s. 276)

“*Dünyada vefatın firâk değil, visâldir, o ahbaplara kavuşmaktır. Onlar, yani o ervâh-ı bâkiye, eskimiş yuvalarını toprak altında bırakıp, bir kısmı yıldızlarda, bir kısmı âlem-i berzah tabakatında geziyorlar diye ihtar edildi.*” (Lem’alar, s. 292)

“*Hem iman, nazar-ı gaflete ömür ağacının başında cenaze şeklinde görünen tek meyvesi cenaze olmadığını, belki ebedî bir hayata mazhar ve ebedî bir saadete namzet olan ruhumun, eskimiş yuvasından, yıldızlarda gezmek için çıktığını bilmilyakîn gösterdi.*” (Lem’alar, s. 283)

sabit yıldızlar dairesine girerek semâda yeni yeni nakışları ve sanatları gösteriyorlar.

Seyr u sülûk-u ruhânîleri neticesinde, velâyet-i Ahmediye’nin (sallallahu aleyhi ve sellem) kerâmet-i kübrâsı ve mertebe-i ulyâsı olan miraç sırrından istifaza ile doğrudan doğruya Zât-ı Zülcelâl’in ehadiyetinden tefeyyüz eden verâset-i nübüvvet muhakkiki; başta nebiyy-i izâm ve ashab-ı kiram olmak üzere kendisi gibi asfiyâ-yı muhakkikîn denilen peygamber vârisi zâtlardan müteşekkil bir meclis olan ‘*sabit yıldızlar dairesine girmekle*’, ‘*semada*’ yani melekût ve ruhânîler ufkunda ‘*yeni yeni nakışları ve sanatları*’; yani vazifelerine ait ve mazhariyetlerine münasip tecelliyâtı göstermektedirler. Evet, onlar üstünde görülen bütün tezâhürât-ı sıfat ve tecelliyât-ı esmâ, nefislerini mutlak anlamda taht-ı tasarrufunda tutan Zât’ın tedbir ve iradesiyle olması itibarıyla, ait oldukları dairenin ulviyetine en kuvvetli bir delil teşkil etmektedir.

Bu daire, mukimleri vazifelerini edâ etmiş, kemâlât ufuklarına varmış ve makamları sübût bulmuş olmaları itibarıyla “**sabit**” yıldızlar dairesi olarak adlandırılmıştır.

“*Semânın, sükût ve sükûneti ve intizam ve ittîrâdı ve vüs’at ve nurâniyeti gösterir ki, sekencesi, zeminin sekencesi gibi değildir; belki, bütün ahalisi mutâdirler. Ne emrolunsa onu işlerler. Müzâheme ve münâkaşayı icâb edecek bir sebep yoktur. Zîra, memleket geniş, fitratları sâfi, kendileri masum, makamları sabittir*”. (Sözler, s. 189)

Şu seyyareler içerisinde Dünya’nın (yani sahibü’l-vakt olan zâtın), sabit yıldızlar dairesine (muhakkıkîn-i asfiyâ ve siddîkîn’in meclisine) girerek semâda (yani ruhânîler ve melekût ufkunda) yeni yeni nakışları ve sanatları göstermesine dair beyan; metnin devamında “*küre-i arz, şu hareketle, sinema levhalarını gösteren bir makine vaziyetini aldı, bütün semâvâtı harekete getirdi, bütün yıldızları muhteşem bir ordu gibi sevke başladı*” şeklinde açılmaktadır.

Bu meselenin vuzuhunu mektubun devamına bırakmakla birlikte, benzer bir meclise davet ve girişe dair farklı bir ifadeyi Âyetü’l-Kübrâ Risalesi’nden nakletmenin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

“*Sonra imanın kuvvetinden ulvî bir zevk-i hakikat alan o seyyah-ı talip, enbiyâ (aleyhimüsselâm)’ın meclisinden gelirken, ulemanın ilmeyakîn suretinde kat’î ve kuvvetli delillerle, enbiyâların (aleyhimüsselâm) dâvâlarını ispat eden ve asfiyâ ve siddîkîn denilen mütebahhîr, müçtehid muhakkıklar, onu dershanelerine çağırıldılar. O da girdi, gördü ki:*” (Şuâlar, s. 108)

Bazen kendileri gibi parlak bir yıldıza omuz omuza verir, güzel bir vaziyet gösteriyorlar.

Aynı makamın mukimi olan “*istidatları gayet muhtelif ve mezhepleri birbirinden uzak ve muhalif olan umum istikametli ve nurlu akılların*” ve “*meslekleri birbirinden uzak ve meşrepleri birbirine mübâyin olan o umum selim ve nurânî kalblerin*” (Şuâlar, s. 111) bir saf teşkil edip omuz omuza gelmesi şüphesiz pek güzel bir vaziyet olsa gerektir. Efendimiz’in (aleyhissalâtü vesselâm) Hazreti Ebû Bekir ve Hazreti Ömer’i kol kola gördüğünde, yeryüzündeki halifelerim diyerek, onlarla iftihar etmesine benzer bir şekilde, vâris-i nebi zâtlar

arasında da o mertebenin keyfiyetine münasip pek güzel bir manzara tasvir ediliyor gibidir.

Parlak bir yıldızla omuz omuza vermeye dair güzel bir örneğe Berâhin-i Tevhidiye Risalesi'nde ikinci menzilden üçüncü menzile geçerken rastlarız. Âlemlerde seyahat eden yolcu (Üstad Hazretleri) son menzile girmeden önce kendi üstadlarından İmam-ı Rabbânî²⁷ ile tekrar karşılaşmaktadır.

“O seyyah-ı âlem asırlarda gezerken, Müceddid-i Elf-i Sâni İmam-ı Rabbânî Ahmed-i Farûkî'nin medresesine rast geldi, girdi, onu dinledi. (...) Seyyah tamamıyla işitti, döndü, nefesine dedi ki:...” (Şuâlar, s. 154)

Ancak Üçüncü Mektup'ta yer alan “kendisi gibi parlak bir yıldızla omuz omuza vermek” ifadesi, Üstad Hazretleri'nin bu büyük İmam'la

²⁷ İmam-ı Rabbânî Hazretleri'nin Üstad Hazretleri ile olan ilişkisi ve Eski Said'den Yeni Said'e geçişinde Mektubat nâm eseriyle, (Mirza Bediüzzaman'a hitaben yazılmış hususî iki mektupla) kendisine bir enis, bir müşfik hoca hükmüne geçtiği malûmdur. Şüphesiz bu esaslı irtibat tek taraflı ve yalnız iki mektuba münhasır bir ilişki olmasa gerektir. Bu meyanda “Mebde ve Meâd Risalesi”nde “İrşad Kutbunun Feyzi”ne dair olan ikinci derse yer vermenin istifadeli olacağı kanaatindeyiz: *“Ferdîyet kemâletini (cfrad velilerin yüksek hâllerini) da kendisinde bulunduran bir irşad kutbu çok nâdir bulunur.* Böyle bir cevher birçok asırlardan sonra meydana gelir. Karanlık âlem, onun gelişinin nuru ile aydınlanır. Onun irşad ve hidayet nuru bütün âlemi kuşatır. Arş'ın tepesinden dünyanın ortasına kadar her kime doğru yol, hidayet iman ve mârifet gelse, onun vasıtasıyla gelir, *ondan istifade eder. Onun aracılığı olmadan hiç kimse bu nimete ve şansa ulaşamaz.* Onun hidayet nuru okyanus gibi bütün âlemi kuşatmıştır. *Ve bu deniz donmuş gibi hiç hareket etmez. O büyük zâta ihlâs ile yönelen ya da o zâtın kendisine yönelip hâline tevaccüh ettiği kişinin gönlünde bu yöneliş ânında bir pencere açılır. O pencere yoluyla bu denizden tevaccüh ve ihlâs nisbetinde içip kanar, gönlüne feyz dolar. Allah'ı zikretmeye yönelen ve bu zâta, inkârından değil de onu tanımadığı için hiç yönelmeyen kişi de bu feyzen istifade eder. Ancak birinci durumdaki feyz, ikinci duruma göre daha fazladır.* *Ancak bir kimse, o büyük zâtı inkâr etse, onun büyüklüğünü kabul etmese veya o zât ondan incinse, o kişi Allah'ın zikri ile ne kadar meşgul olsa da, gerçek anlamda doğru yolu bulmaktan mahrumdur. Onun inkârı, feyz yolunu kapatır. O büyük zât, o kişinin istifade etmemesini istemediği ve zarar görmesini arzuladığı hâlde, gerçek hidayet ona erişmez. O kişide hidayet varsa bile bu, hidayetin sureti ve görüntüsüdür. Özü olmayan görüntünün de faydası azdır. O büyük zâta karşı ihlâs ve muhabbet gösteren kişiler, Allah'ı zikretmekten ve ona tevaccühten uzak kalsalar bile, sırf muhabbetleri sebebiyle hidayet nuru onlara ulaşır. Hidayete tâbi olanlara selâm olsun!”* (İmam-ı Rabbânî, *Mebde*' ve *Meâd*, (Çev. Necdet Tosun, Sufi Kitap, s. 22, İstanbul 2005)

olan münasebetinden başka olarak, daha hususî bir irtibata işaret eder gibidir. Zira, “*omuza omuza verir*” tabiri Yirmi Sekizinci Mektup’ta Hulûsi Ağabey’in gördüğü “*müjdeli, mubarek güzel bir rüyanın*” tabirine dair bahiste aynıyla yer almaktadır:

“*Sarıklı, küçük, genç bir zât ise, Hulûsi’ye omuz omuza verecek, belki geçecek birisi, nâşirler ve talebeler içine girmeye namzettir. Bazılarını zannedirim, fakat kat’î hükmedemem. O genç, kuvve-i velâyetle meydana atılacak bir zâttir.*” (Mektubat, s. 395)

Burada bu rüyada yer alan müjdenin tabirine dair bir açıklamaya girişecek değiliz. Ancak şu kadarı var ki her iki mektubun da Hulûsi Ağabey’e yazılmış olması ve 28. Mektup’ta yer alan rüyaya dair tabirin pek açık ihbar-ı gaybî niteliği taşıması, Üçüncü Mektup’taki “*bir yıldızın kendisi gibi parlak bir yıldız ile omuz omuza vermesi*” ibaresinin de geleceğe dair bir beşaret yönü olabileceğini ihlas etmektedir.

Burada omuz omuza veren ihtimal o ki (yine bu mektupta yer alan), “*gece geçmeye başladığı dem sinip gizlenen Hunnes*” ve “*sabah nefes almaya başladığı dem dolaşıp yuvalarına giren Künnes*” yıldızlarıdır. Bu ifadelerden “*karanlık vaktin sonu*” ve “*aydınlık vaktin başlangıcının*” ve bu vakitlerle alâkalı zevâtın birbirini takip edeceği, faaliyetleriyle de “*pek güzel bir vaziyet gösterecekleri*” uzaktan uzağa sezilebilmektedir.

Bazen küçük yıldızlar içine girip bir kumandan suretini gösteriyorlar.

Bu cümlede, Sahibü’z-zaman olan Kâmil İnsan’ın, nurânî kalb sahibi bir kısım zevâtın müteşekkil mecliste, Kumandan-ı Âzam’ın halifesi unvanıyla (ebu’l-vakt olması itibarıyla) aldığı kumandanlık sureti tasvir ediliyor gibidir. Anlaşılan o ki salihlerin meclisini şenlendiren bu zatın o meclise girişi tenezzülen olmaktadır. Burada “*küçük yıldızlar (velâyet-i suğra salikleri) içine girip bir kumandan suretini gösterme*” tabiri Âyetü’l-Kübrâ Risalesi’nin Onuncu Mertebesi’ndeki şu paragrafi anımsatmaktadır.

“Sonra, imanın daha ziyade kuvvetlenmesinde ve inkişafında ve ilmelyakîn derecesinden aynelyakîn mertebesine terakkisindeki envârı ve ezvâkı görmeye çok müştak olan o mütefekkir yolcu, medreseden gelirken, hadsiz küçük tekkelerin ve zâviyelerin telâhukuyla tevessü eden gayet feyizli ve nurlu ve sahra genişliğinde bir tekke, bir hangâh, bir zikirhane, bir irşadgâhda ve cadde-i kübrâ-yı Muhammedî'nin (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve mi'râc-ı Ahmedî'nin (sallallâhu aleyhi ve sellem) gölgesinde hakikate çalışan ve Hakk'a erişen ve aynelyakîne yetişen binlerle ve milyonlarla kudsî mürşidler onu dergâha çağırdılar. O da girdi, gördü ki...” (Şuâlar, s. 109)

Bu cümleden emanet ve hilâfet ile serfiraz olan bu İnsan-ı Kâmil'in hizmetlerinin yanı sıra mânevî makamlarına dair de bir kanaate sahip olmamız mümkün olmaktadır.

Hususiyle bu mevsimde, akşamdan sonra, ufukta Zühre yıldızı ve fecirden evvel diğer parlak bir arkadaşı,²⁸ gayet şirin ve güzel bir vaziyet gösteriyorlar.

“Akşamdan sonra” ve “fecirden evvel” ibareleri Tekvir Suresi'nin ilgili 15. ve 16. âyetlerini takip eden 17. ve 18. âyetlerinin meâli gibidir. Tekvir Sûresi 17. âyette “Gecenin geçmeye başladığı dem” (kışın geçmeye yüz tuttuğu dem) olarak tasvir edilen “akşamdan sonra”ki vakit, hemen ufukta yani görünürde olarak ifade edilmektedir ki; bu vaktin temsilcisi Zühre yıldızı ile sembolize edilmektedir. Zühre yıldızının, “sabahın nefes almaya başladığı dem” (yani günlerin baharı soluklamaya başladığı dem) olan “fecirden evvel”ki vaktin vazifelisi olan diğer parlak (yani münevver) arkadaşı ile birlikte şirin ve güzel bir vaziyet gösterdikleri beyan edilmektedir.

Burada şirinlik önce, güzellik ise akabinde zikredilmiştir. Bu durumda şirinlik “ufukta görülene”, güzellik ise onu hemen “ardın-

²⁸ كَلَّا وَالْقَمَرَ * وَاللَّيْلَ إِذْ أَدْبَرَ * وَالضُّبْحَ إِذَا أَشْفَرَ “Hayır, mesele kâfirlerin sandığı gibi değildir; ve yemin olsun Ay'a, Çekilmeye başlayan geceye, Ve ağarmaya durmuş sabaha,” (Müddessir Sûresi 74/32-34)

dan takip edene” bakmaktadır. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) “Yusuf güzel, ben şirinim.” buyurmuşlardır. Bu işaret güzellikle vasfedilenin, Muhammedî nasip olan fethi müyesser olacağını; şirinlikle vasfedilenin ise Yusufî kısmet olan hazinedarlık ve hükümdarlığa erişeceğini bizlere ilham etmektedir.

“*Hususiyle bu mevsimde*” denmesinden maksat ise içinde bulunduğumuz *âhırzaman mevsim-i elimânesi* olsa gerekir ki, hususiyle demek suretiyle verilen anlama özel dikkat çekilmekte ve bu anlam teyit edilmektedir. “*Güzel bir vaziyet gösteriyorlar*” tabiri tekrar edilmekle de işaretin beşaret boyutu ön plana çıkarılmaktadır.

Sonra, vazife-i teftişyelerini ve nakş-ı sanatta mekiklik²⁹ hizmetini ifâdan sonra³⁰ yine dönüp, sultanları olan Güneş’in şâşaalı dairesine girip gizleniyorlar.

Kendi vakitlerine ait, *rahmânî bir vazife olan mânevî hilâfet ve rabbânî bir hizmet olan maddî riyaset* adına yapılacak her türlü işi tamamladıktan sonra *“وَاللَّيْلُ تَرْجَعُونَ³¹”* “Ve sonuçta O’na döndürülürsünüz.” hakikatinin en yüce sırlarına mazhar olmak için yine Rab’lerinin

²⁹ “Arz’ın Güneş’in etrafında, Güneş’in de Kehkeşan içinde belli bir yörüngede dönerek yoluna devam etmesiyle her zaman bize geniş iki maşrik ve iki mağrip sunmaları söz konusudur ki, bu iki ilâhî mekik doğrudan doğruya –diğerlerinininki dolaylı yoldan olsa– bize Cenâb-ı Hakk’ın hem kudretini hem de nimetini hatırlatmaktadır. Kudret, cennet ve ebediyetin teminatı olması, nimet de ruhânî ve cismânî arzu ve emellerimize cevap vermesi bakımından şükretmeyi ve nankörlüğe düşmemeyi gerektirmesi açısından, tulû ve gurupların çağırıştırmasıyla gözlerimizi her açıp kapayıştta kendi kendimize: ‘Şimdi Rabbinizin hangi eltâfını yalan sayacaksınız?’ (Rahmân Sûresi 55/18) der, şükranla geriliriz.” (M. Fethullah Gülen, *Kur’ân’dan İdrake Yansıyanlar*, s. 386)

³⁰ “وَالْمُرْسَلَاتِ غَوًّا * فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفًا * وَالنَّاشِرَاتِ نَشْرًا * فَالْفَارِقَاتِ فَرَقًا * فَالْمَلَيَّاتِ ذِكْرًا” “Yemin olsun birtakım güzel neticeler için birbiri peşisıra gönderilenlere, * Gönderilip, şiddetli fırtınalar misali hızlı ve güçlü hareket edenlere; * Ve (vahyin yazılı bulunduğu çok şerefli sayfaların muhtevasını) yaydıkça yayanlara, * Yayıp, (hak ile bâtılın) birbirinden bütünüyle ayrılmasına hizmet edenlere, * Ve böylece ilâhî vahyi taşıyanlara,” (Mürselât Sûresi 77/1-5)

³¹ (Bakara Sûresi 2/245; Yunus Sûresi 10/56; Hüd Sûresi 11/34; Kasas Sûresi 28/70, 88; Yâsin Sûresi 36/22, 83, Fussilet Sûresi 41/21; Zuhuruf Sûresi 43/85)

en şâsaalı dairesi olan yüce katına girip gizlendikleri buyrulmaktadır. Bilindiği üzere teftiş, bir görevlinin kendi adına değil Sultan'ı adına yaptığı bir vazifedir ve **“vazife-i teftişiye”** tabiri burada kâmil insanın semadaki konumu için kullanılmaktadır.

*“Mesclâ küre-i arz, Zât-ı Ferd-i Vâhid'in bir memuru, bir neferi olduğundan, yalnız o birtek nefër, o tek Zât'ın tek emrini dinlediği için, mevsimlerin husulü ve gece ve gündüz vakitlerinin vücûdu ve semâvâtta ulvî ve haşmetli harekâtın zuhuru ve sinemavâri semâvî levhaların tebdilî gibi neticeleri istihsal için, arz gibi birtek nefër, birtek Zât'ın birtek emrini almakla, o vazifenin neşesinden gelen bir cezbe ile, meczup Mevlevî gibi iki hareketiyle semâa kalkar, bütün o muhteşem neticelerin husulüne ve zuhuruna vesile olur. **Güya o tek nefër, kâinat yüzündeki muhteşem mânevraya bir kumandanlık eder.**”* (Lem'alar, s. 401)

Yine vâris-i nebi olan kâmil insanın yeryüzünde hakâik-i imaniyenin ilânına dair durumu için *“nakş-ı sanatta mekiklik hizmeti”* benzetmesi yapılmıştır. Peki bu pek kudsî zevât-ı kiramın, meczup mevlevî gibi semâa kalkmak ile kâinat meydanındaki muhteşem mânevraya kumandanlık suretinde ifâ ettikleri *teftiş vazifesi* ve *mekiklik hizmetin*den mânâ nedir?

*“Nev-i insanda, hususan yüksek tabakasında, meslekleri ayrı ayrı hadsiz zâtlarda, gayet esaslî bir surette bulunan şedit bir aşk-ı lâhutî ve kuvvetli bir muhabbet-i rabbâniye, bilbedahe misilsiz bir cemâle işaret, belki şhadet eder. Evet, böyle bir aşk öyle bir cemâle bakar, iktiza eder ve öyle bir muhabbet böyle bir hüsün ister. Belki bütün mevcudatta lisan-ı hâl ve lisan-ı kâl ile edilen umum hamd ve senâlar, o ezeli hüsne bakıyor, gidiyor. Belki Şems-i Tebrizî gibi bir kısım âşıkların nazârında, bütün kâinatta bulunan umum incizaplar, cezbelere, câzibeler, câzibedâr hakikatler, ezeli ve ebedî bir hakikat-ı câzibedâra işaretlerdir. **Ve ecrâmı ve mevcudâtı Mevlevî-misal pervane gibi raks ve semaa kaldıran cezbedârâne harekât ve deveran, o hakikat-i câzibedârın cemâl-i kudsîsinin hükümdârâne tezâhürâtı karşısında âşıkane ve vazifedârâne bir mukabeledir.**”* (Şuâlar, s. 73)

Anlaşılan o ki bu zâtların göremediğimiz ve bilemediğimiz “*rahmânî vazifê*”leri hususunda “vazife-i teftişiye” tabiri, göz önünde gerçekleşen irşad ve tebliğ için ait “*rabbânî hizmet*”leri hakkında ise “nakş-ı sanatta mekiklik hizmeti” ifadesi kullanılmaktadır. Bu *rahmânî* vazife ve *rabbânî* hizmetleri ifadan sonra, “*girip gizlenme*” tabiri ile, insanlar içinde (dillerinden, hâllerinden, sırlarından haberdar olunmadan) yaşadıkları şekilde, yine bir garip olarak kendi hakikatlerinin yüce kaynağına, (mânevî kıymetleri itibarıyla) kapağı açılmamış bir define olarak döndüklerine işaret edilmektedir.

Şimdi, şu Hunnes, Künnes tabir edilen seyyarelerle şu zeminimizi kâinat fezasında birer gemi, birer tayyare suretinde kemâl-i intizamla döndüren ve seyr u seyahat ettiren Zât’ın haşmet-i rubûbiyetini ve şâşaa-yı saltanat-ı ulûhiyetini güneş gibi parlaklığıyla gösteriyorlar.

Açıklandığı üzere *Hunnes*’in ve *Künnes*’in ve dahi “*şu zeminimiz*” üzerinde görülen tasarrufa nisbetle gemiye ve tayyareye benzeyen iki vaziyeti mevcuttur.

Risaleler’de kelime sıralamaları, onun en birinci kaynağı olan Kur’ân-ı Hakîm’de olduğu üzere pek mühimdir. “**Gemi**” kelimesini, “**tayyare**”; “*kemâl-i intizamla döndürme*” tabirini ise “*seyr u seyahat ettirme*” ifadesi takip etmektedir. “*Haşmet-i rubûbiyet*”i ise “*şâşaa-yı saltanat-ı ulûhiyet*” izlemektedir. Bu anlamda gemi, (yatay boyuttaki hareketi –ki ruhun inbisata meyliyle³² ilişkilendirilebilir–) kemâl-i intizamla döndürülen olmaktadır ve rubûbiyetin haşmetine bakan ve onu gösteren bir tasarrufun merkezi olmaya bir semboldür. Tayyare ise (dikey boyuttaki ilerlemesi –ki uruca istidadıyla³³ irtibatlandırılabilir–)

³² “Her taife-i insaniyede bulunan ve kâinatın meyvesi olan insanın çekirdeği hükmünde ve küçüklüğüyle beraber, *mânen kâinat kadar inbisat edebilen müstakim ve münevver akılların, selim ve nurânî kalbler...*” (Şuâlar, s. 111)

³³ “*O’nun huzûr-u kibriyâsına perdesiz girmek istenirse, zulmânî ve nurânî, yani maddî ve ekvânî ve esmâî ve sıfâtî yetmiş binler hicaptan geçmek, her ismin binler hususî ve küllî derecât-ı tecellisinden çıkmak, gayet yüksek tabakât-ı sıfâtında mürûr edip, tâ İsm-i Âzam’ına mazhar olan Arş-ı Âzam’ına uruc etmek, çğzer cezb ve lûtuf olmazsa, binler seneler çalmak ve sülûk etmek lâzım gelir.*” (Sözler, s. 212)

seyr u seyahat ettirilen olmakla saltanatı ulûhiyetin şâsaasına nazır bir tasarrufu temsil etmektedir.

Gemi ve tayyareden, döndürülen ve seyahat ettirilen şekilde mün-fâil (edilgen) olarak bahsedilmesi bu zâtların “o Sultan-ı Ezel ve Ebed’in, kâinatın aktârında kendi rubûbiyetinin saltanatını ilânına ve vahdâniyetinin izhârına karşı tevhid ve tasdik edip, ³⁴سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا diyerek, itaat ve inkıyad ile mukabele ettiklerini ve o Rabbü’l-âlemîn’in ulûhiyetinin izhârına karşı, zaaf içinde aczlerini, ihtiyaç içinde fakrlarını ilândan ibaret olan ubûdiyet ile ve ubûdiyetin hulâsası olan namaz ile mukabele ettiklerini” (Sözler, s. 133) bildirmekte ve bu şekilde her türlü tavırlarının İrade-i Mutlak’a teslimiyet altında olduğunu ihsas etmektedir.

Burada ayrıca seyr u seyahat tabirinin münferit kalbî seyr u sülûk ile ince, ama ehemmiyetli bir farkını da belirtmek yerinde olacaktır.

“Bir tek zât-ı müşahhas, muhtelif aynalar vasıtasıyla külliyyet kesb eder; bir cüz’îyy-i hakikî iken, şuûnât-ı kesîreye mâlik bir küllî hük-müne geçer. Evet, nasıl cismânî şeylere cam ve su gibi maddeler ayna olup, cismânî birtek şey o aynalarda bir külliyyet kesb eder; öyle de, nurânî şeylere ve ruhaniyâta dahi, hava ve esîr ve âlem-i misalin bâzı mevcudâtı aynalar hükmünde ve berk ve hayal sûratinde birer vasıta-yı seyir ve seyahat suretine geçerler ki, o nurânîler ve o ruhânîler, hayal sûratıyla o merâyâ-yı nazîfede ve o menâzil-i latîfede gezerler, bir anda binler yerlere girerler ve her aynada, nurânî oldukları ve akisleri onların aynı ve onların hâsiyyetine mâlik oldukları için, cismâniyyetin aksine olarak, her yerde bizzat bulunur gibi hükmederler. Kesif cismânîlerin akisleri ve misalleri, o cismâniyyetin aynaları olmadığı gibi, hâsiyyetine dahi mâlik değil, ölü sayılırlar.” (Sözler, s. 664)

Üstad’ın bu âlem-i şehadet içindeki nurânîlerle, âlem-i misal berzahını geçip âlem-i gayba vâsıl olan ruhânîler arasında yaptığı tasnif, en net bir şekilde bu cümlede görülmektedir. Anlaşılan o ki; nûranî denilen mübarek veliler, hava ve esirin nazif bir merâyâ kesilmesiyle

³⁴ “İşittik ve itaat ettik ...” (Bakara Sûresi 2/285).

berk suratında bir seyre; ruhânî denilen hakkalyakîne erişen muhakkik sâfîler ise âlem-i misalin bazı mevcudâtı latîf menziller hükmünü almasıyla hayal süratinde bir seyahate mazhar olmaktadırlar.

Bu iki kısım ehl-i velâyetin sülûk ve mârifetleri arasındaki farklar saymakla bitmeyecektir. Birincisine mazhar olanlar ileride ikincisinden de nasiplenebileceği gibi, kemâlât ufkunu yeterli görmesi veya sülûku kendi müşâhedesine has sanması ve yine serhaddinin belirli bir ufukta sonlanması itibarıyla belli bir noksaniyete mahkûm da kalabilecektir.

Velâyet-i suğrâ sâlikleri³⁵ ile velâyet-i kübrâ vâsıllarının³⁶ kemâlâtlarının neticelerine dair ince ayrıntılar Risaleler’in birçok bahsi içine serpiştirilmiş bir şekilde bulunmaktadır. “*Bir kısım ehl-i takvâ, berk gibi, bin senelik yolu bir günde keser. Bir kısmı da, hayal gibi, elli bin senelik bir mesafeyi bir günde kat’ eder.*” (Sözler, s. 21) sözü bunlar içinde belirgin olanlardan yalnızca birisidir.

Risaleler dikkatle incelendiğinde Bediüzzaman Hazretleri’nin farklı zamanlardaki sülûklarına dair seyr u seyahat notlarına rastlamak mümkündür. Ancak “*Kâinattan Hâlık’ını Soran Bir Seyyahın Müşâhedâtıdır*” serlevhasıyla başlayan “*Âyetü’l-Kübrâ Risalesi*” bunlar içinde de en açık ve en zirve örneği teşkil etmektedir.

“*Eğer, insan yalnız bir kalbden ibaret olsaydı, bütün mâsivâyı terk, hatta esmâ ve sıfâtı dahi bırakmak, yalnız Cenâb-ı Hakk’ın Zât’ına rabt-ı kalb etmek lâzım gelirdi. Fakat, insanın akıl, ruh, sır, nefis gibi*

³⁵ “Hedefini iyi belirlemiş ve bulunduğu ufkun farkında olan bir sâlik; dert kaynağı sayılan canı da, teni de tenişir tahtasına bırakır ve bütün varlık sermayesini gönül kapısının önüne saçar. Yol kesen her türlü ağyar düşüncesinden sıyrılarak kalbine yönelir ve onun dilini anlamaya çalışır. Göz ve kulakları basiretinin emrine vererek, fizik ötesi saf mülâhazalar âlemine dalar. Böyle bir mazhariyetle bazen bir hamlede lâmekânîliğe yükselir ve ikinci hamlede de sesini bütün semâvât ehline duyurur.” (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Teceleri*, 2/286 –Sâlik–)

³⁶ “Özel mevhibe ve teveccüh kahramanları ise çok defa ‘latîfe-i rabbâniye’ ufkundan ve sırrın sırrı menfezlerinden ‘bî kem u keyf’ ve ‘bilâ-zaman’, ‘bilâ-mekân’ zevken öyle şeyler müşâhede ederler ki, ne göz görmüş, ne kulak işitmiş, ne de bir başkası tarafından tasavvur edilebilmiştir. Bunlara aradaki perdeler kalksa yakınim ziyadeleşmez.’ kahramanları diyebiliriz.” (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Teceleri*, 4/39 –Vâsıl–)

pek çok vazifedar letâîfi ve hâsseleri vardır. İnsan-ı kâmil odur ki, bütün o letâîfi, kendilerine mahsus ayrı ayrı tarik-i ubûdiyette, hakikat cânibine sevk etmek ile, sahabe gibi geniş bir dairede, zengin bir surette; kalp, bir kumandan gibi, letâîf askerleriyle kahramanâne maksada yürüsün.” (Sözler, s. 539) dendiği üzere; ehl-i istiğrâkın akıl gözünü kapadığı yerlerde, o makamlarda “kalb, ruh, akıl gözleri” açık olarak, “zâhir-bâtın latîfeleri” ile birlikte seyahat eden kişi Üstad Hazretleri’nin bizzat kendisidir.³⁷ Zira velâyet-i kübrânın has sâliklerinin ruhlarına, sünnet-i seniyyeye tam uymalarının ulvî bir neticesi olarak, cismânî latîfeleri de nurâniyet kesbetmek suretiyle rakip değil refik olmaktadır.

Burada bu eserin hacminden çok daha uzun çekecek Âyetü'l-Kübrâ tahliline girişecek değiliz lâkin; Üstad’ın bu pek ehemmiyetli eserinin Arapça olan Birinci Makamı, Eski Said’den Yeni Said’e geçiş berzahında yazılan Hulâsatü'l-Hulâsa’ya kıyasla ince bazı farklılıklar taşımaktadır.³⁸ Ki İkinci Makam olarak yazılan açıklamalı Türkçe

³⁷ “**Birinci Nokta:** Kırk elli sene evvel, Eski Said, ziyade ulûm-u akliye ve felsefiyede hareket ettiği için, hakikatü'l-hakâike karşı ehl-i tarikat ve ehl-i hakikat gibi bir meslek aradı. Ekser ehl-i tarikat gibi yalnız kalben harekete kanaat edemedi. Çünkü, akli, fikri hikmet-i felsefiyeye bir derece yaralıydı, tedavi lâzımdı. Sonra, hem kalben, hem aklen hakikate giden bazı büyük ehl-i hakikatın arkasında gitmek istedi. Baktı, onların her birinin ayrı, câzibedar bir hâssası var. Hangisinin arkasından gideceğine tahayyürde kaldı. İmam-ı Rabbânî de ona gaybî bir tarzda ‘Tevhid-i kible et!’ demiş. Yani, ‘Yalnız bir üstadın arkasından git!’ O çok yaralı Eski Said’in kalbine geldi ki: “Üstad-ı hakikî Kur’ân’dır. Tevhid-i kible bu üstadla olur.” diye, yalnız o üstad-ı kudsinin irşadiyle hem kalbi, hem ruhu gayet garip bir tarzda sülûke başladılar. Nefs-i emmâresi de şükûk ve şübhâtıyla onu mânevî ve ilmi mücahedeye mecbur etti. **Gözü kapalı olarak değil; belki İmam-ı Gazzâlî (rahmetullâhi aleyh) Mevlâna Celâleddin (rahmetullâhi aleyh) ve İmam-ı Rabbânî (rahmetullâhi aleyh) gibi kalb, ruh, akıl gözleri açık olarak, ehl-i istiğrâkın akıl gözünü kapadığı yerlerde, o makamlarda gözü açık olarak gezmiş.** Cenâb-ı Hakk’a hadsiz şükür olsun ki, Kur’ân’ın dersiyle, irşadiyle *hakikate bir yol bulmuş, girmiş.* Hatta *وَ فِي كُلِّ شَيْءٍ لَّهُ آيَةٌ* كَذَّلَ عَلَى أَنَّهُ وَاحِدٌ” “Bütün her şeyde Allah’ın varlık ve birliğini gösteren bir âyet (işaret) vardır.” hakikatine mazhar olduğunu, Yeni Said’in Risale-i Nur’uyla göstermiş.” (Mesnevî-i Nuriye, s. 10)

³⁸ “Bu Hizb-i Nuriye’nin benim şahsıma ait pek büyük bir keramet-i maneviyesi var. Şimdi beyan etmek zamanı geldi. Yirmi üç sene evvel, Eski Said, Yeni Said’e inkılâp ettiği zaman, tefekkür mesleğinde gittiği için *تَفَكَّرْتُ سَاعَةً خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ* “Bir saat tefekkür, bir sene (nafile) ibadetten daha hayırlıdır.” sırrını aradım. Her bir iki senede o sır, ya Arabî, ya Türkçe bir risaleyi netice verip suret değişiyordu.

bölüm ve Üçüncü Makam olan Berâhin-i Tevhidiye'deki üç menzilin Arapça ve Türkçe bölümleri ve sonradan lâhika mektuplarıyla eklenen ve On Yedinci ve On Sekizinci Mertebeler arasına yerleştirilen “insan-ı kâmil”e dair sırlı bölüm,³⁹ Üstad Hazretleri'nin farklı zamanlardaki seyr u seyahatleri arasında da birbirini nakzetmeyen, ehemmiyetli farklar ve ziyadeler olduğunu bizlere göstermektedir. Pek ince tetkikat gerektiren bu bahisleri müdakkik ve muhakkik Nur talebelerinin dik-katine sunuyor ve himmetine havale ediyoruz.

Bak bir saltanatın haşmetine ki, gemileri ve tayyareleri içinde öyleleri var ki, bin defa küre-i arz kadar bir cesamette ve bir saniyede sekiz saat mesafeyi kat eden sürattedir.

“... her zûimân, namazın ef'âl ve erkânına fikrini bindirip, bir nevi Mîrac ile kâinatı arkasına atıp, huzura kadar gider; her zikalb ve kâmil velî, seyr u sülûk ile, Arş'tan ve daire-i esmâ ve sıfâttan kırk günde geçebilir. Hatta, Şeyh-i Geylânî, İmam-ı Rabbânî gibi bâzı zâtların ihbarât-ı sâdikaları ile, bir dakikada Arşa kadar urûc-ı ruhânîleri oluyor. Hem, ecssâm-ı nurânî olan melâikelerin Arştan ferşe, ferşten Arşa kısa bir zamanda gitmeleri ve gelmeleri vardır.” (Sözler, s. 623) ifadelerinden anlaşılacağı üzere gemi ve tayyare suretinde bir dakikada

Arabî Katre Risalesi'nden, ta Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'ne kadar, o hakikat devam edip suretler değiştirerek, ta Hizbü'l-Ekber-i Nuriye suret-i dairesine girdi.” (Kastamonu Lâhikası, s. 195)

³⁹ “إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَىٰ صُورَةِ الرَّحْمَنِ” “Şüphesiz Allah Teâlâ, insanı Rahmân suretinde yaratmıştır.” hadisi, hem cevâmîü'l-kelimden, hem müteşabih hadislerdendir. Pek büyük ve külli nüktesi, benim kalbime, Hulâsatü'l-Hulâsa ile Cevzenü'l-Kebir'i okuduğum vakit zâhir oldu. Ben de, o acıp ve çok güzel nükteyi kaçırmamak için, şifreler, işaretler nev'inden Hulâsatü'l-Hulâsa'nın on yedinci mertebesi olan ‘Kur'ân lisanıyla şهادet’ ve on sekizinci mertebesi olan ‘kâinat lisanıyla şهادet’ ortasında o şifreli işaretleri şöyle koydum (meâlen): ‘Hayatı, hissiyatı, seciyeleri, mikiyashı ve âyinelîği kelimeleriyle, ve sıfatları, ahlâkı, halifelîği, firhistelîği ve eneniyeti kelimeleriyle; ve câmi mahlukiyeti, mütenevvi ubûdiyeti, ihtiyacat-ı kesiresi, fakrı, aczi, gayr-i mahdud nakısı, gayr-i mahsur istidatlar kelimeleriyle lisan-ı hakikat-i insaniyenin şهادetiyle, Vâcibü'l-Vücûd ve Vahidü'l-Ehad olan Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur.” İşte bu kısa şifreyi, yine gayet muhtasar bir şifre ile tercüme ve izah edeceğim. Bunu Hulâsatü'l-Hulâsa'ya bir hâşiyeyi yapınız.” (Emirdağ Lâhikası, I/136)

yirmi günlük seyahate muvaffak olan bu nurânî ruhların deveran ve seyahatini müşâhedenin ayrı bir zevk ve takviye-i iman hâsıl ettiği idrake yansımaktadır.

Zira yine Âyetü'l-Kübrâ'da “*Sonra, pür-merak ve pür-iştîyak o misafir, âlem-i şhadet ve cismânî ve maddî cihetinde ve mahsus taifelerin dillerinden ve lisan-ı hallerinden ders aldığından, âlem-i gayb ve âlem-i berzahta dahi mütalaa ile bir seyahat ve bir taharri-i hakikat arzu ederken, her taife-i insaniyede bulunan ve kâinatın meyvesi olan insanın çekirdeği hükmünde ve küçüklüğüyle beraber, mânen kâinat kadar inbisat edebilen müstakim ve münevver akılların, selim ve nurânî kalblerin kapısı açıldı. Baktı ki, onlar, âlem-i gayb ve âlem-i şhadet ortasında insanî berzahlardır; ve iki âlemin birbiriyle temasları ve muameleleri, insana nisbeten o noktalarda oluyor gördüğünden...*” (Şuâlar, s. 111) bu âlemler arası seyahatte farklı farklı seyir çizgisi takip eden diğer seyyahların vurdukları yolların temâşâ edilmesinin ciddi bir zevk ve iman kapısı olduğu anlaşılmaktadır.

Elbette bu istifade, her biri ayrı cazibedarlıktaki bu nurânî zevâtın uzunluk, zorluk ve umumîlik noktasında değişen yollarına girip, bizzat onları takip etmek tarzında değil, belki “*iman noktasındaki ittisaf-larından ve keyfiyet ve renklerini mütalâa*” etmekle gerçekleşen bir hakikattir.

İşte, böyle bir Sultan’a ubûdiyet ve imanla intisap etmek ve şu dünyada O’na misafir olmak ne kadar âli bir saadet, ne derece büyük bir şeref olduğunu kıyas et.

Her biri, saadetini ubûdiyet ve imanla O’na intisap etmekte bulan ve şerefini şu dünyada O’nun misafiri olmakta bilen, umum müstakim ve münevver akıllar, selim ve nurânî kalbler bir Sultan’a bağlılık noktasında tam bir ittifak içindedirler. Bu cümlede, bu ittifakın büyüklüğü nazara verilmek suretiyle, bu dersten nasibi olanlara intisaplarının kıymeti hatırlatılmaktadır.

Yine Otuz Üçüncü Söz'ün sondan bir önceki penceresi olan Otuz İkinci Penceresi'nde yer alan ve Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'ndeki ifadeleri teyit eden şu cümleler, her biri ayrı bir yıldız hükmünde bulunan muhakkikîn-i asfiyâ ve siddîkîn namıyla anılan zevâtın, "tevhid"i ilân adına ne derece ehemmiyetli birer burhan olduklarını ve onların bağlı bulunduğu bir zincirin ne kadar sağlam olduğunu ve yine böyle kopmaz bir bağ ile Sultan'a bağlanmanın ne derece büyük bir şeref sayılacağını gösterir niteliktedir:

"Tevhidin bir burhan-ı nâtıkı olan Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtu vesselâm) risalet ve velâyet cenahlarıyla, yâni kendinden evvel bütün enbiyânın tevâtürle icmâlarını ve O'ndan sonraki bütün evliyânın ve asfiyânın icmâkârâne tevâtürlerini tazammun eden bir kuvvetle bütün hayatında bütün kuvvetiyle vahdâniyeti gösterip ilân etmiş. Ve Âlem-i İslâmiyet gibi geniş, parlak, nurânî bir pencereyi, mârifetullaha açmıştır. İmam-ı Gazalî, İmam-ı Rabbânî, Muhyiddin-i Arabî, Abdülkadir-i Geylânî gibi milyonlar muhakkikîn-i asfiyâ ve siddîkîn o pencereden bakıyorlar, başkalarına da gösteriyorlar. Acaba böyle bir pencereyi kapatacak bir perde var mı? Ve onu ittiham edip, bu pencereden bakmayanın aklı var mı? Haydi, sen söyle." (Sözler, s. 749)

Sonra Kamer'e baktım. ⁴⁰ وَالْقَمَرَ فَدَرْنَا مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ
âyetinin gayet parlak bir nur-u i'câzı ifade ettiğini gördüm.

Bilindiği üzere Kamer, ehl-i mârifetin, Peygamber Efendimiz'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) temsil adına kullandığı ana sembollerden biri olmuştur. Nur Risaleleri'nin farklı yerlerinde bu temsilin kullanıldığı başka satırlar da mevcuttur:

"Semâ-yı risaletin kamer-i münîri olan Hâtem-i Dîvân-ı Nübüvvet" (Sözler, s. 641).

⁴⁰ "Ay için de birtakım safhalar, duraklar tayin ettik, dolaşa dolaşa, nihayet eski hurma salkımının çöpü gibi kuru, sarı, kavisli bir hâle gelir." (Yâsin Sûresi 36/39)

“*Zât-ı Ahmediye (sallallâhu aleyhi ve sellem), kamerin açılmış iki nurânî kanadı gibi, risalet ve velâyet gibi iki nurânî kanadıyla, iki ziyadâr cenah ile, evc-i kemâlâta uçmuş, tâ Kâb-ı kavseyn’ce çıkmış; hem chl-i semâvât, hem chl-i arza, medâr-ı fâhr olmuştur.*” (Sözler, s. 642)

Burada Güneş’i müteakip nazarlar hemen Ay’a çevrilmekte ve “*Ay için de birtakım safhalar, duraklar tayin ettik, dolaşa dolaşa, nihayet eski hurma salkımının çöpü gibi kuru, sarı, kavisli bir hâlc gelir.*” (Yâsîn Süresi 36/39) âyetinin keşfe dayalı mânevî bir tefsiri yapılmaktadır. Bu satırlar Nur Külliyyatı’nın belki de en latîf ve bir o kadar da rakik satırlarını teşkil etmektedir.

Esmâ-yı ilâhiyenin tamamına âzamî mertebede mazhar olan Peygamber Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) her menzile, her kulluk durağına münasip bir kulluk tavrı söz konusudur. Zira bütün kâmil zâtlar kendi serhadlerinin nihayet hududunda, O’nu hep ufukları aşkın bir pâyve sahibi olarak gördükleri gibi, buldukları makama dair en münasip tavrı da O’nun temsilinden ders almışlardır.

Evet, “*Mahiyeti nur ve hüviyeti nurâniye olan Hazreti Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm), dünyada bütün ümmetinin salâvâtlarını birden işitir ve kıyamette bütün asfiyâ ile bir anda görüşür; biri birisine mâni olmaz.*” (Sözler, s. 208) cümlesinde belirtildiği üzere, bu âyetin bir nur-u îcâzını ifade sadedinde Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) asfiyâyı muhakkikîn ufkunda belirmesine dair ulvî bir manzaranın gözler önüne serildiği anlaşılmaktadır.

Evet Kamer’in takdiri ve tedviri ve tedbir ve tenviri ve zemine ve Güneş’e karşı gayet dakik bir hesapla vaziyetleri,⁴¹ o kadar hayret-

⁴¹ “*الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ*” (Rahmân Süresi 55/5) Şems ve Kamer, çok dakik ve ince hesaplarla öyle mühim noktalara konmuş ve onların öyle mükemmel bir konumları var ki, atmosferimize gelip çarpan ve çarparken de gözlerimizi okşayan zevkli mehtaplar hâline gelen ve her şeyin bir koruma plânına bağlı olduğunu gösteren müthiş bir irade kendini hissettirmekte. Bu da Allah’ın size değişik bir dalga boyunda rahmâniyetini izhar etmesi demektir. Eğer merhamet-i ilâhiye çok dakik hesaplarla böyle bir nizam vaz’ etmeseydi, bizler birbirleriyle çarpışan bu cisimler

fezâ, o derece harikadır ki, “Onu öyle tanzim eden ve takdir eden bir Kadîr’e hiçbir şey ağır gelmez. Onu öyle yapan, her şeyi yapabilir.” fikrini, temâşâ eden her bir zîşuura ders verir.

Peygamber Efendimiz’in (*aleyhissalâtu vesselâm*) “*en yüksek ahlâk üzere yaratılması*”, “*en yüksek vasıflarla donatılması*”, “*yüksek istidatlarının bizzat Cenâb-ı Rabbü’l-âlemîn tarafından inkişaf ettirilmesi*” ve “*risalet göreviyle serfiraz olması*”; sırasıyla “*takdir*”, “*tedvir*”, “*tedbir*” ve “*tenvir*”le âlakalı ele alınabilecek hususlardır.

Efendimiz (*aleyhissalâtu vesselâm*), risaleti yani Hak’tan halka yönelik nübüvveti cihetiyle en nihayet mertebede bulunduğu gibi, abdiyyeti yani Cenâb-ı Hakk’a bakan yüzü olan velâyeti itibarıyla da en yüksek bir mevkî tutmuştur. O’nun bir yüzü devamlı bir surette zemine yani insanlığa; bir yüzü ise Güneş’e yani Hak’a dönüktür. O’nun en ince bir hesap üzere, bizzat irade-i mutlak tarafından tayin edilmiş vaziyetlerinin hepsi hayretfezâ keyfiyettedir. O’nu gerek kulluğu sırasında gerekse vazifesi başında gören her şuur sahibinin aldığı ortak ders; “*O’nun hilkatini bulunduğu en yüksek ahlâk üzere tanzim edene hiçbir şeyin ağır gelmeyeceği ve fitratını bu şekilde takdir edenin her şeyi yapabileceği*” fikridir.

Efendimiz’in (*aleyhissalâtu vesselâm*) kamervâri her menzile ait farklı güzellikteki vaziyetleri hiçbir tevile ihtiyaç bırakmayacak şekilde şu satırlarla özetlenmiştir:

“*Cenâb-ı Hakk’ın tertib-i mahlûkatta tecelli ettirdiği ayrı ayrı isim ve unvanlarla ve saltanat-ı rubûbiyetinde teşkil ettiği devâir, tedbir ve icadda ve o dairelerde birer arş-ı rubûbiyet ve birer merkez-i tasarrufa*

arasında heba olup geçecek. Evet, ara sıra göklerden bazı taşlar düşüyor ise de, hiçbiri hiçbir zaman ciddi bir problem olmamıştır. Evet bu taşlar şimdiye kadar, ne kimsenin başını yardı ne de gözünü çıkardı. Demek ki çarpan bu kayalar Allah’ın inâyet zırhına çarpıyor ve parçalanıyor. Siz sebep olarak isterseniz atmosferi düşünürsünüz, isterseniz tekâsüf etmiş gaz yığınları dersiniz.. evet hangi sebebi ileri sürerseniz sürünüz, bu sebeplerin hepsi de Cenâb-ı Hakk’ın inâyetinin recessümünden ibarettir. Allah en dakik hesaplarla her şeyi, fevkalâde bir nizam ve âhenk içinde yerli yerine vaz’etmiştir ki, işte ‘mevâkîi’n-nücûm’da bir de, böyle bir mânâ melhuzdur.” (M. Fethullah Gülen, *Kur’ân’dan İdrake Yansıyanlar*, s. 394)

medâr olan bir semâ tabakasında gösterdiği âsâr-ı rubûbiyeti, birer birer o abd-i mahsusa göstermekle, o abdi hem bütün kemâlât-ı insaniyeyi câmi', hem bütün tecelliyât-ı ilâhiyeye mazhar, hem bütün tabakât-ı kâinata nâzır ve saltanat-ı rubûbiyetin dellâlı ve marziyât-ı ilâhiyenin mübelliği ve tıslım-ı kâinatın keşşâfi yapmak için Burak'a bindirip, berk gibi, semâvâtı seyrettirip kat-ı merâtıp ettirerek, kamervârî menzilden menzile, daireden daireye rubûbiyet-i ilâhiyeyi temâşâ ettirip o dairelerin semâvâtında makamları bulunan ve ihvânı olan enbiyâyı birer birer göstererek, tâ Kâb-ı kavseyn makamına çıkarmış, chadiyet ile kelâmına ve rü'yetine mazhar kılmıştır.” (Sözler, s. 614)

Hem öyle bir tarzda Güneş'i takip ediyor ki;⁴² bir saniye kadar yolunu şaşırıyor, zerre kadar vazifesinden geri kalmıyor.

Evet, saltanat-ı rubûbiyetin dellâlı, marziyyâtının tebliğ edicisi ve kitab-ı kâinatın tercüman-ı âyâtı olan Efendimiz'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) hiçbir hareketi nefsî veya nefsânî değildi. Ya bizzat vahiy veya vahyin gölgesinde idi. Hakk'ın rızasını takipteki hassasiyeti, gölgesi olmak derecesinde idi ki; مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَعَى “O'nun gözü ne kaydı ne de kamaştı.” (Necm Sûresi 53//17) âyetinin mâsadâkının “Hakk'a doğru ubûdiyet yolunda bir saniye kadar şaşması” veya “halka karşı risalet vazifesinden zerre kadar geri kalması” söz konusu olamazdı.

Pek büyük bir haysiyetle, pek büyük emniyete muhtaç bir hâlde, pek büyük bir cemaatte, pek büyük husûmet karşısında, pek büyük meselelerde, pek büyük davada, pek büyük bir serbestiyetle, bilâpervâ, bilâtereddüt, bilâhicap, telâşsız, samimi bir saffetle, büyük bir ciddiyetle, hasımlarının damarlarına dokunduracak şedit, ulvî bir surette

42 وَالشَّمْسِ وَضُحَيْهَا * وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَيْهَا * وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَيْهَا * وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰهَا * وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنِيهَا * وَالْأَرْضِ وَمَا طَحْيَهَا * وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّيَهَا * فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا “Güneş ve onun aydınlığı, hakkı için! ` Onu izlediği zaman Ay hakkı için! ` Dünyayı açığa çıkaran gündüz, ` Onu bürüyüp saran gece hakkı için! ` Gök ve onu bina eden, ` Yer ve onu yayıp döşeyen hakkı için! ` Her bir nefis ve onu düzenleyen, ` Ona hem kötülük, hem de ondan sakınma yolu ilham eden hakkı için!” (Şems Sûresi 91/1-8)

söylediği sözlerinde nefesine ait bir tek kelime olmadığı gibi, neticesinde nefesine dair beklediği bir ücret de yoktu. Şüphesiz O, vazifesindeki ciddiyet ve samimiyetiyle kalblerin sevgilisi, akılların muallimi, nefislerin terbiyecisi ve ruhların sultanı olmuştu.

Efendimiz'in (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) rıza-yı ilâhîye uymadaki inceliğinin “*Ay'ın Güneş'i takibindeki hassasiyet*”e benzetildiği aynı cümle içerisinde; bütün bu hususlar Hakk'a doğru seyahatinde “*bir saniye kadar yolunu şaşırılmama*” ve halka yönelik tebliğinde “*zerre kadar vazifeden geri kalmama*” tabirleriyle kuvvetlendirilmekte ve ehl-i dikkatin nazarına incelikli bir dille arz edilmektedir.

Dikkatle bakana, ⁴³ *مَنْ تَحَيَّرَ فِي صُنْعِهِ الْعُقُولَ* **dedirtiyor.**⁴⁴

O'nun (*aleyhi ckmelüttehâya*), kadem-i pâkisiyle vâsıl olduğu Kâb-ı kavseyn tabir edilen (iki bahrin karışmadığı sınırı olmayan o sınır duruma ait) imkân ve vücûb arasındaki⁴⁵ o pek dakik, berzah-ı kübrâ olma durumunu, nazar-ı vüsûl mazhariyetiyle temâşâ eden (hususî donanı-

⁴³ “Sanatı karşısında akılların hayrete düştüğü Zât, ne yücedir!” (Bkz.: cn-Nevevî, *cl-Ezkâr* s.292; İmam-ı Ali (*radiyallâhu anh*), *Nehcu'l-bclâğa* s.428)

⁴⁴ Bu ifade, Ziya Paşa'nın on bir kısım hâlindeki uzun “Terci-i Bend” başlıklı şiirinin sonlarında şu şekilde yer almaktadır:

“Sübhâne men tahayyere fî sun'ihî'l-ukûl;

Sübhâne men bikudretilihî ya'cizü'l-fühûl!”

Mezkûr mısraların mânası ise şöyledir:

“Sanatı karşısında akılları hayrete düşüren Büyük Sanatkârı tebci ederim.

Kudretiyle âlimleri âciz bırakan Cenâb-ı Hakk'ı takdis ederim.”

⁴⁵ “Ehl-i velâyetin ehemmiyetle virdlerinde zikir ve tekrar ettikleri *مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ* لَا يَتَّبِعَانِ كَاوُفًا ۖ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ” “O, iki denizi (iki büyük su kütesini) salverdi, birbirine kavuşurlar. Ama aralarında bir engel vardır; onu aşip da birbirlerine karışmazlar.” (Rahmân Süresi 55/19-20) cümlesinde, **daire-i vücûb ile daire-i imkândaki bahr-i rubûbiyet ve bahr-i ubûdiyetten** tut, tâ dünya ve âhîret bahirlerine, tâ âlem-i gayp ve âlem-i şehadet bahirlerine, tâ şark ve garp, şimal ve cenuptaki bahr-i muhitlerine, tâ Bahr-i Rum ve Fars bahrine, tâ Akdeniz ve Karadeniz ve Boğazına –ki mercan denilen balık ondan çıkıyor– tâ Akdeniz ve Bahr-i Ahmer'e ve kanalına, tâ tatlı ve tuzlu sular denizlerine, tâ toprak tabakası altındaki tatlı ve müteferrik su denizleriyle üstündeki tuzlu ve muttasıl denizlerine, tâ Nil ve Dicle ve Fırat gibi büyük ırmaklar denilen küçük tatlı denizlerle onların karıştığı tuzlu büyük denizlerine kadar, mânâsındaki cüz'iyâtları var.” (Mektubat, s. 372)

ma sahip) her ulu şahsiyet: “İşlerinde akılları hayrette bırakan zât her türlü kusurdan münezzektir.” demektedir. Ki, onun şahs-ı mânevîsine dikkatle bakabilme mazhariyetine erişmiş bir sahib-i nazarın aldığı yüksek bir dersin kısa bir özeti olarak şöyle denmiştir:

“Ulûhiyet, muktezâ-i hikmet olarak tezâhür istemesine mukabil, en âzamî bir derecede zât-ı Ahmediye (sallallâhu aleyhi ve sellem), dinindeki âzamî ubûdiyetiyle en parlak bir derecede göstermiştir.

Hem Hâlık-ı âlemin nihayet kemâldeki cemâlini bir vasıta ile göstermek muktezâ-i hikmet ve hakikat olarak istemesine mukabil, en güzel bir surette gösterici ve tarif edici, bilbedâhe o Zât'tır.

Hem Sâni-i âlem'in nihayet cemâlde olan kemâl-i sanatı üzerine enzâr-ı dikkati celb etmek, teşhir etmek istemesine mukabil, en yüksek bir sadâ ile dellâllık eden, yine bilmüşâhede o Zât'tır.

Hem bütün Âlemlerin Rabbi, kesret tabakâtında Vahdâniyetini ilân etmek istemesine mukabil, tevhidin en âzamî bir derecede, bütün merâtib-i tevhidi ilân eden, yine bizzarure o Zât'tır.

Hem Sahib-i alem'in nihayet derecede âsârındaki cemâlin işaretiyle, nihayetsiz hüsn-i zâtîsini ve cemâlinin mehâsinini ve hüsnünün letâifini aynalarda muktezâ-i hakikat ve hikmet olarak görmek ve göstermek istemesine mukabil, en şâşaalı bir surette âyinedarlık eden ve gösteren ve sevip ve başkasına sevdiren, yine bilbedâhe o Zât'tır.

Hem şu saray-ı âlemin Sâni'i, gayet hârika mu'cizeleri ile ve gayet kıymetli cevâhirlere ile dolu hazîne-i gaybiyelerini izhâr ve teşhir istemesi ve onlarla kemâlâtını tarif etmek ve bildirmek istemesine mukabil, en âzamî bir surette teşhir edici ve tavsif edici ve tarif edici, yine bilbedâhe o Zât'tır.

Hem şu kâinatın Sâni'i, şu kâinatı envâ-ı acâip ve ziyetlerle süslemek suretinde yapması ve zâşuur mahlûkatını seyir ve tenezzüh ve ibret ve tefekkür için ona idhâl etmesi ve muktezâ-i hikmet olarak onlara o âsâr ve sanâyînin mânalarını, kıymetlerini chl-i temâşâ ve tefekküre bildirmek istemesine mukabil, en âzamî bir surette cin ve

inse, belki ruhânîlere ve meclâikelere de Kur'ân-ı Hakîm vasıtasıyla rehberlik eden, yine bilbedâhe o Zât'tır.

Hem şu kâinatın Hâkim-i Hakîm'i, şu kâinatın tahavvülâtındaki maksat ve gâyciyi tazammun eden tılsım-ı muğlâkını ve mevcudâtın "Nereden? Nereye? Ve ne oldukları?" olan şu üç sual-i müşkülün muammâsını bir elçi vasıtasıyla umum zîşuurlara açtırmak istemesine mukabil, en vâzih bir surette ve en âzamî bir derecede hakâik-i Kur'âniye vasıtasıyla o tılsımı açan ve o muammayı halleden, yine bilbedâhe o Zât'tır.

Hem şu âlemin Sâni-i Zülcelâl'i, bütün güzel masnûâtıyla Kendini zîşuur olanlara tanıttırmak ve kıymetli nimetlerle Kendini onlara sevdirmesi, bizzarûre onun mukabilinde zîşuur olanlara marziyâtı ve arzuyu ilâhiyelerini bir elçi vasıtasıyla bildirmesini istemesine mukabil, en âlâ ve ekmel bir surette, Kur'ân vasıtasıyla o marziyât ve arzuları beyân eden ve getiren, yine bilbedâhe o Zât'tır.

Hem Rabbü'l-âlemîn, meyve-i âlem olan insana âlemi içine alacak bir vüs'at-i istidat verdiğiinden ve bir ubûdiyet-i külliye müheyyâ ettiğiinden; ve hissiyâtça kesrete ve dünyaya mübtelâ olduğundan, bir rehber vasıtasıyla yüzlerini kesretten vahdete, fânîden bâkîye çevirmek istemesine mukabil, en âzamî bir derecede, en cblâğ bir surette, Kur'ân vasıtasıyla en ahsen bir tarzda rehberlik eden ve risaletin vazifesini en ekmel bir tarzda îfa eden, yine bilbedâhe o Zât'tır.

İşte, mevcudâtın en eşrefi olan zihayat ve zihayat içinde en eşref olan zîşuur ve zîşuur içinde en eşref olan hakikî insan ve hakikî insan içinde geçmiş vezâifi en âzamî bir derecede, en ekmel bir surette îfa eden zât, elbette o Mi'rac-ı Azîm ile Kâb-ı kavseyn'e çıkacak, saadet-i ebediye kapısını çalacak, hazine-i rahmetini açacak, imanın hakâik-i gaybiyesini görecek, yine O olacaktır.

Bilmüşâhede şu masnûâtta gayet güzel tahsinât, nihayet derecede süslü tezyinât vardır. Ve bilbedâhe şöyle tahsinât ve tezyinât, onların Sâni'inde, gayet şiddetli bir irade-i tahsin ve kasd-ı tezyin var olduğunu gösterir. Ve irade-i tahsin ve tezyin ise, bizzarûre o Sâni'de, sanatına

karşı kuvvetli bir rağbet ve kudsî bir muhabbet olduğunu gösterir. Ve masnûât içinde en câmi ve letâif-i sanatı birden kendinde gösteren ve bilen ve bildiren ve kendini sevdiren ve başka masnûâttaki güzellikleri deyiş istihsan eden, bilbedâhe o sanatperver ve sanatını çok seven Sâni'in nazarında en ziyâde mahbup, O olacaktır.

İşte masnûâtı yıldızlayan mezâyâ ve mehâsine ve mevcudâtı ışıklandırılan letâif ve kemâlâta karşı, diyerek semâvâtı çınlattıran ve Kur'ân'ın nağamâtıyla kâinatı velveleye verdiren, istihsan ve takdir ile, tefekkür ve teşhir ile, zikir ve tevhid ile, berr ve bahri cezbeyle getiren, yine bilmüşâhede o Zât'tır.

İşte böyle bir Zât ki, ⁴⁶السَّبَبُ كَالْفَاعِلِ sırınca, bütün ümmetin işlediği hasenâtın bir misli onun kefe-i mizanında bulunan ve umum ümmetinin salâvâtı, O'nun mânevî kemâlâtına imdat veren ve risaletinde gördüğü vezâifin netâicini ve mânevî ücretleriyle beraber **rahmet ve muhabbet-i ilâhiyenin nihayetsiz feyzine mazhar olan bir Zât, elbette Mî'rac merdiveniyle cennete, Sidretü'l-Müntehâya, Arş'a ve Kâb-ı kavseyn'e kadar gitmek, aynı hak, nefis-i hakikat ve mahz-ı hikmettir.**" (Sözler, s. 628-630)

Hususan mayısın âhîrinde olduğu gibi, bazı vakitte ince hilâl şeklinde Süreyya menziline girdiği vakit, hurma ağacının eğilmiş beyaz bir dalı suretini ve Süreyya, bir salkım suretini gösterdiğinden; o yeşil semâ perdesi arkasında, hayale nurânî büyük bir ağacın vücûdunu tahayyül ettirir.

Hilâl hâli, Ay'ın Dünya'dan alâkasının en ziyade kesildiği hâldir. Bu cümle ile gözler önüne serilen manzara –Allahu a'lem– Efendimiz'in Süreyya tabir olunan menzile teşrifleridir.

Bu hâli itibarıyla Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*), hurmanın eğilmiş beyaz bir dalı ile teşbih edilmektedir. ⁴⁷كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ âyetinde

⁴⁶ "(Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir."

⁴⁷ "Ay için de birtakım safhalar, duraklar tayin ettik, dolaşa dolaşa, nihayet eski hurma salkımının çöpü gibi kuru, sarı, kavisli bir hâle gelir." (Yâsin Sûresi 36/39)

geçen “Hurma ağacının eğilmiş beyaz bir dalı sureti” tabiri, onun güzellere güzel, tam izzet üzere mahiyetinin tasviridir ki, onun bu haleti ehl-i temâşânın zevki üzere âdeta resmedilmektedir.

Bilindiği üzere Ay’ın hilâlden bir öte durumu, bütün bütün gaybûbeti olan “yeni Ay” hâlidir ki; bu cümleden hareketle bu hâl de hiçbir beşerin asliyeti itibarıyla bilemeyeceği, Efendimiz’in Cenâb-ı Hak ile husûsî halvetini sembolize eden bir teşbih olarak ele alınabilecektir. “Yeşil sema perdesi”, ufku bütünüyle doldurması itibarıyla, keşfi bir nebze mümkün olan “*Hakikat-i Muhammediye*”ye; “*hayale nurânî büyük bir ağacın vücûdunu tahayyül ettirmesi*” ise, Süreyya menziline her biri kendine has mevkiinde husûsî birer yıldız olan muhakkikîn-i asfiyânın idrakini dahi aşkın bulunan vechesiyle, Efendimiz’in (*sallâllâhu aleyhi ve sellam*) Âlemlerin Rabbi katındaki bilinemez değeri olan “*Hakikat-i Ahmedîye*”ye işaret eder gibidir. Bu noktada müşâhededen öte buuduyla kuvve-i muhayyile devreye girmektedir.

Risaleler’de bu hâli tasvir eden benzer bir bahiste meselenin tamamen, inkişaf etmiş nazarlara ait, zevkî bir mesele olduğu açıkça dile getirilmiştir:

“*Meselâ*:⁴⁸ كَالْعُرْجُونِ الدَّكِيِّ وَالْقَمَرِ قَدَرْنَا مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ⁴⁹ *kelimesine bak, ne kadar latîf bir üslûbu gösteriyor. Şöyle ki: Kamer’in bir menzili var ki, Süreyya yıldızlarının dairesidir. Kamer’i, hilâl vaktinde hurmanın eskimiş beyaz bir dalına teşbih eder. Şu teşbih ile semânın yeşil perdesi arkasında güya bir ağaç bulunuyor ki beyaz, sivri, nurânî bir dalı, perdeyi yırtıp başını çıkarıp, Süreyya o dalın bir salkımı gibi vesair yıldızlar o gizli hilkat ağacının birer münevver meyvesi olarak işitenin hayalî olan gözüne göstermekle; medâr-ı maişetlerinin en mühimmi hurma ağacı olan sahranişinlerin nazarında ne kadar münasip, güzel, latîf, ulvî bir üslûb-u ifâde olduğunu zevkin varsa anlarsın.*” (Sözler, s. 405)

⁴⁸ “Ay için de birtakım safhalar, duraklar tâyin ettik, dolaşa dolaşa, nihayet eski hurma salkımının çöpü gibi kuru, sarı, kavisli bir hâle gelir.” (Yâsîn Süresi 36/39)

⁴⁹ “Eski hurma salkımının kuru, sarı, kavisli hâli gibi.” (Yâsîn Süresi 36/39)

Güya o ağaçtan bir dalının bir sivri ucu, o perdeyi delmiş, bir salkımıyla beraber başını çıkarmış, Süreyya ve hilâl olmuş vesâir yıldızlar da o gaybî ağacın meyveleri olduğunu hayale telkin eder. İşte, ⁵⁰ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ teşbihinin letâfetini, belâgatını gör.

Cümlelerin sonunda bu sözün zâhir mânâsından öte, latîf bir teşbih olduğu açıkca ifade edilmektedir. Risaleler’de, “şecere”nin Efendimiz’in mânevî şahsiyeti için, “meyve”nin ise O’na tâbi olan veliler için kullanılmasına dair pek çok örnek bulmak mümkündür.

“*Hâtemü’l-Enbiyâ (aleyhissalâtü vesselâm)’ın şahs-ı mânevîsine bak:*

Sath-ı arz bir mescid, Mekke bir mihrab, Medine bir minber; o burhan-ı bâhir olan Peygamberimiz (aleyhissalâtü vesselâm) bütün chl-i imana imam, bütün insanlara hatip, bütün enbiyâya reis, bütün evliyâyâ seyyid, bütün enbiyâ ve evliyâdan mürekkep bir halkayı zikrin serzakiri; bütün enbiyâ hayattar kökleri, bütün evliyâ tarâvettâr semereleri bir şecere-i nurâniyedir ki, her bir dâvâsını, mu’cizâtlarına istinat eden bütün enbiyâ ve kerâmetlerine itimat eden bütün evliyâ tasdik edip imza ediyorlar. Zira, o der, dâvâ eder. Bütün sağ ve sol, yani mâzi ve müstakbel taraflarında saf tutan o nurânî zâkirler, aynı kelimeyi tekrar ederek, icmâ ile mânen صَدَقَتْ⁵¹ وَبِالْحَقِّ نَطَقَتْ⁵¹ derler.” (Sözler, s. 248)

“*Hazreti Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) öyle bir zâttır ki, azamet-i mânevîyesinden dolayı sath-ı arz, o Zât’ın mescid-i aksâsıdır. Mekke-i Mükerrerem’e O’nun mihrabı, Medine-i Münevvere O’nun minber-i fazl-ı kemâlidir. Cemaat-i müminîne en son ve en âli imam ve nev-i beşerin hatîb-i şhîridir; saadet düsturlarını beyan ediyor. Ve bütün enbiyânın reisidir; onları tezkiye ve tasdik ediyor. Çünkü, dini bütün dinlerin esasâtına câmidir. Ve bütün evliyânın başıdır; şems-i risaletiyle onları terbiye ve tenvir ediyor.*

⁵⁰ “Eski hurma salkımının kuru, sarı, kavisli hâli gibi.” (Yâsîn Sûresi 36/39)

⁵¹ “Doğru söyledin ve hakkı dile getirdin.”

O Zât (sallallâhu aleyhi ve sellem) öyle bir kutup ve nokta-yı merkeziyedir ki, O'nun halka-yı zikrinde bulunan bütün enbiyâ-yı ahyâr, ebrâr-ı sâdikîn O'nun gelmesine müttetik ve kelâm-ı nutkuyla nâtiktirlar. Ve öyle bir şecere-i nurâniyedir ki, damar ve kökleri, enbiyânın esasât-ı semâviyesidir. Dal ve budakları, evliyânın maarif-i ilhamiyesidir." (Mesnevî-i Nuriye, s. 17)

Evet bu cümle ile gayptan haber getiren sâir enbiyânın bu pek mübarek halkada bulunuşu, "*Süreyya'nın bir salkım suret*" alması şeklinde ifade edilmiştir. Asfiyâ ve evliyâ ve siddîkîn olan Allah dostu zâtların Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) etrafında yer alışı ise "*o gaybî ağacın meyveler*" olarak tasvir edilmektedir.

Zira; bütün sağ ve sol, yani mâzi ve müstakbel taraflarında saf tutan o nurânî zâkirler, küllî bir nazar ve umumî bir şuur sahibi Efendiler Efendisi'ne (sallallâhu aleyhi ve sellem) intisapları münasebetiyle bu ulvî menzilden kendilerine âit olan nasibi alabilmektedirler.

Yine bu satırlarla birlikte, "*bütün enbiyâ hayattar kökleri*", "*bütün evliyâ taravettâr semereleri*" olan "*Gaybın Son Habercisinin (sallallâhu aleyhi ve sellem)*"; mâzi ve müstakbel taraflarında saf tutan nurânî zâkirlerin serzâkiri olması itibarıyla, bir şecere-i nurâniye olan mânevî şahsiyetinin büyüklüğü, müşâhededen öte buutlarıyla ehl-i zevkin hayaline telkin edilmektedir.

Sonra ⁵² *هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَأَمْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا* âyeti hatırıma geldi ki; zemin musahhar bir sefine, bir merkûb olduğunu işaret ediyor.

"Yeryüzünü size hizmete hazır, uysal bir binek gibi kılan da O'dur. Haydi öyleyse siz de onun omuzları üstünde rahatça dolaşın." (Mülk Sûresi 67/15) âyetinde anlatılan yeryüzünün kâinatın merkezi ve kalbi

⁵² "Yeryüzünü size hizmete hazır, uysal bir binek gibi kılan da O'dur. Haydi öyleyse siz de onun omuzları üstünde rahatça dolaşın." (Mülk Sûresi 67/15)

olması meselesi, en güzel bir şekilde Otuz Üçüncü Söz olan Otuz Üç Pencere'de özetlenmiştir.

“Yüzü acâib-i sanata bir meşher ve garâib-i mahlûkata bir mahşer ve kafîle-i mevcudâta bir memerr ve sufûf-u ibâdına bir mescid ve makarr olan zemin bütün kâinatın kalbi hükmünde olduğundan, kâinat kadar nur-u vahdâniyeti gösterir.” (Sözler, s. 734) cümlesi ile dünyanın kâinata nisbeten sahip olduğu merkezî durum pek veciz ifade edilmektedir.

Kâinat ile dünya arasındaki ilişkiye benzer bir şekilde, rahmâniyetin büyük bir mührü olan dünya ile rahîmiyetin âlî bir mührü olan “(Hakikat-i Muhammediye'nin temsilcisi) insan” arasında da tafsil ve icmal cihetiyle olduğu gibi vâhidîyet ve ehadiyet haysiyetleriyle bir misliyet bulunmaktadır. Bu itibarla, yeryüzünün *“hizmete hazır, uysal bir binek”* olmasına dair ifadenin, bu kâinatın merkezinde duran “insan-ı kâmil”in nefisine vech-i tatbiki; varlık âleminin merkezi konumunda olan bu zâtların üzerlerinde(n) gerçekleşen tasarrufât hususunda nefislerinde noksanîyetten başka bir şey görmemeleri gibi mânâları bizlere hatırlatmaktadır.

Bu zâtlar tasarrufu Asıl Sahibi'ne vermekte hiçbir zorluk çekmeyen hususî donanımlı ruhlardır. Bu reşha-misal ruhlar, ışığı kırılmadan –hususî bir itibar ve rengi itibarıyla değil– olduğu gibi, aslî hüvviyetiyle göstermeye muvaffak olmaktadırlar. Rab'leri onlardan razı olduğu gibi, Rab'lerinin her türlü celâlî ve cemâlî tasarrufuna karşı rıza üzere bulunan bu sâfi ruhlar, nefislerini umumî tasarrufa ve onun neticesindeki ihsanâta vasıta kılınmış bilmeleri sebebiyle, kendileri üzerinden gerçekleşen her türlü ziyafete davet hususunda ne bir fahre girmekte, ne de tereddüde düşmektedirler. Zira, nefislerini mazhar değil, ancak bir memerr bilmektedirler:

“Hem deme ki: ‘Ben mazharım. Güzele mazhar ise, güzelleşir.’ Zira, temessül etmediğinden mazhar değil, memerr olursun.” (Sözler, s. 244)

Yukarıdaki cümlede geçen “**musahhar olma**” tabiri bir sonraki mektup olan Dördüncü Mektup’ta açılmakla birlikte, musahhar olanların kimler olduğu da açık bir surette beyan edilmektedir.

“*Sikkemiz bir, turramız bir; Rabb’imize **musahharız**. Müsebbihiz âbidâne; zikrederiz. Kehkeşânın halka-yı kübrâsına mensup birer meczuplarız biz.*” (Mektubat, s. 18)

O işaretten kendimi feza-yı kâinata süratle seyahat eden pek büyük bir geminin yüksek bir mevkiinde gördüm.

Üstad Hazretleri’nin mânevî şahsiyetinin bu noktada meselenin içine girmesi Üçüncü Mektup Risalesi’nin tecrübî boyutunu aydınlatmaktadır. Zira kendisini “*pek büyük bir geminin pek yüksek bir mevkiinde*” gördüğünü net bir şekilde söylemektedir. Müşâhedenin bu kısmında, müşâhidin kim olduğunun açıkça zikri, diğer boyutların açılması adına da bir anahtar olmaktadır.

Burada yüksek mevkide bulunan zât, –Allahu a’lem– kâinata medâr konumunda bulunan şahıstır. İsm-i Âzam bahsi olan Otuzuncu Lem’a’da bu meseleye kısa bir işaret olarak şöyle denmiştir.

“*Kâinata tecelli eden kayyûmiyetin cilvesi, vâhidîyet ve celâl noktasında olduğu gibi, **kâinatın merkezi ve medârı ve zîşuur meyvesi olan insanda dahi, kayyûmiyetin cilvesi, vâhidîyet ve cemâl noktasında tezâhürü var. Yani, nasıl ki kâinat sırr-ı kayyûmiyetle kâimdir; öyle de, İsm-i Kayyûm’un mazhar-ı ekmeli olan insan ile, bir cihette kâinat kıyam bulur. Yani, kâinatın ekser hikmetleri, maslahatları, gayeleri insana baktığı için, güya insandaki cilve-i kayyûmiyet, kâinata bir direktir.***” (Lem’alar, s. 437)

İsm-i Kayyûm’un mazhar-ı ekmeli olması itibarıyla kâinatın merkezi, medârı ve zîşuur meyvesi olan, “Kur’ânî akla, Muhammedî ruha sahip insan-ı kâmil” ile, kâinat bir cihette kıyam bulmaktadır. Aksi hâlde, büyük ve süratli bu gemi, dümeninde kimse bulunmayan azîm bir kütleyle dönüşecektir ki; bu da onun kıyameti anlamına gelmektedir.

At ve gemi gibi bir merkûba binildiği zaman kırâatı sünnet olan ⁵³سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِبِينَ âyetini okudum.

Sünnet-i seniyyenin her makamda kendine ait hükmünün devam ettiğinin beyanı ve bu makamlara ulaşanların her noktada Allah Resûlü'ne uymadaki hassasiyetlerinin idraki adına, kırâatı sünnet olan bu âyetin zikredilmiş olması pek güzeldir.

“Bunları bizim hizmetimize veren Allah yüceler yücesidir, her türlü eksiklikten münezzehtir. O lutfetmeseydi biz buna güç yetiremezdik.” (Zuhruf Sûresi 43/13) âyeti, umumî-hususî, maddî-mânevî her cinsten nimetin nikmete dönüşmemesinin en birinci şartının Mün'im-i Hakikî'yi hatırlamamıza bağlı olduğunu göstermektedir.

Zira, Kâmil-i Mutlak olan Cenâb-ı Hakk'ı değil, kemâlâtın kendisinde görüldüğü kişiyi göz alıcı bir şekilde ortaya çıkaran her türlü şan ve şeref, kişinin kendisi için olmasa bile, muhatapları için bir imtihan belki bir iptilâ sebebidir. Ulûhiyetinde ve rubûbiyetinde şeriki olmayan Cenâb-ı Hakk'ın, kemâlât ve hâkimiyetinde dahi rakibi yoktur. Bu sebeple kendisinde kemâle hiçbir istidat ve hükme hiçbir iktidar görmeyen nefisler ancak kemâlât ve hâkimiyetin en yüksek pâyelerini taşımaya layık görülecektir.

Zira, “Melikin atıyyelerini, ancak matıyyeleri taşıyabilir.” (Mesnevî-i Nuriye, s. 68)

Hem gördüm ki; küre-i arz şu hareketle, sinema levhalarını gösteren bir makine vaziyetini aldı.. bütün semâvâtı harekete getirdi.. bütün yıldızları muhteşem bir ordu gibi sevke başladı.

Kâinat içinde mutlak vahdet, en alt makamda yer alan “insan”da görünür kılınmıştır. Kâinatın merkezi ve direği olan insan üzerinden bütün âleme nizam verilmekte ve onun üzerinden yapılan tasarruf

⁵³ “Bunları bizim hizmetimize veren Allah yüceler yücesidir, her türlü eksiklikten münezzehtir. O lutfetmeseydi biz buna güç yetiremezdik.” (Zuhruf Sûresi 43/13) Ayrıca bir vasıtaya binildiğinde bu âyetin okunmasının sünnet olduğuna dair hadis için bkz.: Müslim, *Hac* 425; Tirmizî, *Deavât* 46; Ebû Dâvûd, *Cihâd* 74.

ile kâinatın aktarında azîm icraât devam etmektedir. Her an ayrı bir şe'nin gölgesinde, Hakk'ın her icraâtına mutlak rıza üzere bulunmak, tasarruf hakikatinin olmazsa olmazı kabul edilmiştir. Sâir mahlûkatın hamlinden çekindiği ağır emanetin mühim bir şubesi de insanda eseri görünen bu tasarruf hakikatidir.

Enelerinin ademiyle birlikte hakikî vücûdu mümkün dairede en arızasız gösteren bu reşha-misal dupduru Hak erleri, âlemlerin kendileriyle övündüğü ve mukaddes iftiharla serfiraz olmuş, nâdir-i hilkat şahsiyetlerdir. Sultan'a nisbet ile vezir-i âzamlık mertebesini hâiz bulunan bu harikulâde şahsiyetler; aynı zamanda, aslı yalnız Sultan'da bulunan turra-yı yektânın da emin muhafızlarıdır.

Hilâfet ve emanetle mükerrem olmakla, rubûbiyetin külliyât-ı şuûnuna şâhit olarak, kesret dairelerinde, vahdâniyet-i ilâhiyenin dellâllığını ilân eden, ekser mevcudâtın tesbihât ve ibadetlerine müdahale edip zâbitlik ve müşâhidlik derecesine çıkan bu kâmil insanlar; hilâfet-i kübrâ gibi bir rütbede, emanet-i kübrâ gibi büyük bir vazifede, rubûbiyet-i âmmeye temas eden amellerin ve fiillerin mazharıdır.

Bu cihetle, Âlemlerin Rabbi'nin takdiri ve Efendimiz'in (*sallallahu aleyhi ve sellem*) tayini ile hilâfet rütbesi ile dümenin başına geçtikleri şu âlem gemisinin kaptan köşkünden, bütün semâvâtı harekete getirmeleri, bütün yıldızları muhteşem bir ordu gibi sevke başlamalarına şaşmamak gerekmektedir.

Üçüncü Mektup'ta bahsi geçen küre-i arzdan asıl mânânın, mânevî hilâfet ile "vazifeli zât" olduğunun ve bu zâtın küre-i arzı âdeta kendi vücûd hanesi gibi hissedip görmesinin anlaşılması adına Nur Risaleleri içinden birçok örnek vermek mümkündür. Küre-i arzdaki umum mahlûkât hesabına şahsiyet-i mâneviye-i Muhammediye ile münasebete dair bir tek iktibas kâfi olsa gerektir:

"Bu da güzeldir

أَلْفُ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفُ أَلْفِ سَلَامٍ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ⁵⁴ cümlesi namaz tesbihâtında okunurken inkişaf eden lâtif bir nükteyi uzaktan uzağa

⁵⁴ "Sana milyonlar salât ve milyonlar selâm olsun Yâ Resûlallah!"

gördüm. Tamamını tutamadım, fakat işaret nevinden bir iki cümlesini söyleyeceğim.

Gördüm ki, gece âlemi, dünyanın yeni açılmış bir menzili gibidir. Yatsı namazında o âleme girdim. Hayalin fevkalâde inbisatından ve mahiyet-i insaniyenin bütün dünya ile alâkadarlığından, koca dünyayı, o gecede bir menzil gibi gördüm. Zîhayatlar ve insanlar o derece küçüldüler, görünmeyecek derecede küçüldüler. Yalnız o menzili şenlendiren ve ünsiyetlendiren ve nurlandıran **tek şahsiyet-i mâneviye-i Muhammediye** (aleyhissalâti vesselâm) **hayalen müşâhede ettim**. Bir adam yeni bir menzile girdiği zaman menzildeki zâtlara selâm ettiği gibi, 'Binler selâm sana, yâ Resûlallah!' demeye bir arzuyu içimde coşar buldum. Güya bütün ins ve cinnin adedince selâm ediyorum. Yani, Sana tecdid-i biat edip, memuriyetini kabul ve getirdiğin kanunlarına itaat ve evâmirine teslim ve taarruzumuzdan selâmet bulacağını selâmla ifade edip, **benim dünyamın eczaları ve zîsuur mahlûkları olan umum cîn ve insî konuşturup**, her birerlerinin namına bir selâmı, mezkûr mânâlarla takdim ettim." (Lcm'alar, s. 331)

"Sinema levhalarını gösteren bir makine vaziyetini alma", "bütün semâvâtı harekete getirme", "bütün yıldızları muhteşem bir ordu gibi sevke başlama" ifadelerinin ne mânâyâ geldiğinin ve neticelerinin ne olduğunun daha iyi anlaşılması adına da gelecek cümleleri takip etmek yerinde olacaktır:

"Üçüncü Mektup'ta denildiği gibi, semâvât meydanında Şems ve Kamer kumandası altında yıldızlar ordusunu harekete getirmekle, her gece ve her sene, şâşaalı, tesbihkârâne bir seyeran ve cereyan vermek demek olan cazibedâr, sevimli vaziyet-i semâviye ve mevsimlerin değişmesi gibi büyük maslahatların vücut bulması demek olan o ulvî, hikmetli netice-i arziye, eğer vahdete verilse, o Sultan-ı Ezel, kolayca, küre-i arz gibi bir neferi o vaziyet ve o netice için ecrâm-ı ulviyeye kumandan tayin eder. **O vakit, arz, emir aldıktan sonra, memuriyet neşesinden, Mevlevî gibi zikir ve semâa kalkar, az bir masrafla o güzel vaziyet hâsıl olur, o mühim netice vücut bulur**. Eğer arza 'Sen

dur, karışma!’ denilse ve o netice ve o vaziyetin istihsali de semâvâta havale edilse ve vahdetten kesrete ve şirke gidilse, her gün ve her sene, binler derece küre-i arzdan büyük olan milyonlar adedince yıldızlar hareket etmek, milyarlar sene mesafeyi yirmi dört saatte ve bir senede kestirmek lâzımdır.” (Mektubat, s. 290)

Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere; küre-i arz gibi bir nefer yani “insan-ı kâmil”, Şems’in ve Kamer’in tayiniyle yani Allah ve Resûlü’nün vazifelendirmesiyle, sahib-i zaman sıfatıyla ecrâm-ı ulviyye yani sâir ekâbir-i insaniyye kumandan tayin edilmekte ve âdeta bir serzâkir olup, zikir ve semâ ile semâvâtta yani melekût ve ruhânîler ufkunda pek sevimli bir vaziyet hâsıl olmasına ve daru’l-hizmet olan şu dünyada mühim neticeler vücut bulmasına vesile olmaktadır.

Ve yine, “Küre-i arzın yani halife-i rû-yi zemin olan insanın, bütün semâvâtı (melekûtu) harekete getiren, bütün yıldızları (sâir nurânî ruhları) muhteşem bir ordu gibi sevke başlatan hareketi”nin; “her gece ve her sene (dar ve geniş zaman dilimlerinde), şâaali, tesbihkârâne bir seyeran ve cereyan görünümündeki cazibedâr, sevimli vaziyet-i semâviyyeyi ve mevsimlerin değişmesi gibi (ihya ve tecdit gibi) büyük maslahatların vücûdu mânâsındaki ulvî, hikmetli netice-i arziye”yi meydana getirdiği anlaşılmaktadır.

Ancak en yüksek rütbeye erip, en büyük vazifeyi deruhte etseler dahi bu hususî donanıma sahip ruhların kendilerini her zaman en basit bir nefer gibi gördükleri anlaşılmaktadır:

“Bir padişahın çok isimleri içinde “kumandan” ismi çok mütedahil dairelerde tezâhür eder. Serasker daire-i külliyesinden tut, müşiriyet ve ferikiyet, tâ yüzbaşı, tâ onbaşıya kadar geniş ve dar, küllî ve cüz’î dairelerde de zuhur ve tecellisi vardır. Şimdi, bir nefer hizmet-i askeriyesinde onbaşı makamında tezâhür eden cüz’î kumandanlık noktasını merci tutar, kumandan-ı âzamına şu cüz’î cilve-i ismiyle temas eder ve münâsebettar olur. Eğer asıl ismiyle temas etmek, onunla o unvan ile görüşmek istese, onbaşılıktan tâ serasker mertebe-i külliyesine çıkmak lâzım gelir. Demek, padişah, o nefere ismiyle, hükmüyle kanunıyla ve

ilmiyle, telefonuyla ve tedbiriyle ve eğer o padişah, evliyâ-yı abdâliyeden nurânî olsa, bizzât huzuruyla gayet yakındır; hiçbir şey mâni olup, hâil olamaz. Hâlbuki, o nefër, gayet uzaktır; binler mertebeler hâil, binler hicaplar fâsıldır. Fakat **bazen merhamet eder, hilâf-ı âdet, bir neferi huzuruna alır, lûtfuna mazhar eder.** Öyle de, emr-i emr-i kün feyekûn'e⁵⁵ mâlik, güneşler ve yıldızlar emirber nefer hükmünde olan Zât-ı Zülcelâl, her şeye her şeyden daha ziyâde yakın olduğu hâlde, her şey O'ndan nihayetsiz uzaktır. O'nun huzûr-u kibriyâsına perdesiz girmek istenirse, zulmânî ve nurânî, yani maddî ve ekvânî ve esmâî ve sifâtî yetmiş binler hicaptan geçmek, her ismin binler hususî ve küllî derecât-ı tcellisinden çıkmak, gayet yüksek tabakât-ı sifâtında mürûr edip, tâ İsm-i Âzam'ına mazhar olan Arş-ı Âzam'ına urûc etmek, eğer cezb ve lûtufl olmazsa, binler seneler çalışmak ve sülûk etmek lâzım gelir." (Sözler, s. 212)

"Cazibedâr, sevimli vaziyet-i semâviye" terkininin, "ulvî, hikmetli netice-i arziye"den önce zikri de dikkat çekicidir. Âdetâ yeryüzünde yapılan hizmetlere ait neticelerin, semâvî vaziyetteki değişime bağlı olduğu nazara verilmektedir. "Mânevî ve dehşetli kışın bahara dönmesi" anlamına gelen neticelerin birer sonuç olduğu ve bu sonuçların semâvâtın hüsn-ü kabulüne vabeste bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu noktadan hareketle, Risale-i Nur Hizmeti'nin beş tür ibadet olduğundan bahsedildiği yerde; "ehl-i dalâlete karşı mânen mücahede etmenin" en mühim bir mücahede olarak, "Müslümanlara iman cihetinde hizmet etmek"ten de önce zikredilmesinin hikmeti⁵⁶ idrakimize yansımaktadır.

⁵⁵ "O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece 'ol!' der, o da olur." (Bakara Sûresi 2/117; Âl-i İmran Sûresi 3/47, 59; En'âm Sûresi 6/73; Nahl Sûresi 16/40; Meryem Sûresi 19/35; Yâsîn Sûresi 36/82; Mü'min Sûresi 40/68)

⁵⁶ **"Beş Türü İbadet:**

1. En mühim bir mücahede olan ehl-i dalâlete karşı mânen mücahede etmektir.
2. Üstad'ına neşr-i hakikat cihetinde yardım suretiyle hizmet etmektir.
3. Müslümanlara iman cihetinde hizmet etmektir.
4. Kalemle ilmi tahsil etmektir.
5. Bazen bir saati bir sene ibadet hükmüne geçen, tefekkürî olan bir ibadeti yapmaktır." (Emirdağ Lâhikası, 1/180)

Şems ve Kamer kumandasında “arz (zamanın vekili), emir aldıktan sonra, memuriyet neşesinden, Mevlevî gibi zikir ve semâa kalkar” şeklinde anlatılan ulvî manzaranın tafsilâtına dair, idrakimiz üstü ince ve derin mânâları ehl-i zevkin yüksek ihsaslarına havale ediyoruz.

Öyle şirin ve yüksek manzaraları gösterdi ki, ehl-i fikri mest ü hayran eder.

Yıldızlar ordusuna tesbihkârâne bir seyeran ve cereyan vermekle hâsıl olan cazibedâr, sevimli vaziyet-i semâviye şirin ve yüksek manzaraları teşkil etmektedir. Ehl-i fikri istidadı nisbetinde mest ve hayran eden de şarab-ı muhabbetten hâsıl olan bu zevktir. Bütün ulvî âlemlerin ve o âlemlerin müştak nâzırlarının muhabbet ile mest ve sergerdan olması Otuz İkinci Söz’de pek güzel anlatılmaktadır:

“Bin bir esmâ-yı ilâhiyenin her birinde pek çok tabakât-ı hüsin ve cemâl ve fazl ve kemâl bulunduğu gibi, pek çok merâtib-i muhabbet ve iftihar ve izzet ve kibriyâ vardır. İşte bundandır ki, Vedûd ismine mazhar olan muhakkikîn-i evliyâ, **‘Bütün kâinatın mâyesi, muhabbettir. Bütün mevcudâtın harekâtı, muhabbetledir. Bütün mevcudattaki incizab ve cezbe ve câzibe kanunları, muhabbettendir.’** demişler. Onlardan birisi demiş:

فَلَكٌ مَسْتٌ مَلَكٌ مَسْتٌ نَجُومٌ مَسْتٌ
 سَمَوَاتٌ مَسْتٌ شَمْسٌ مَسْتٌ قَمَرٌ مَسْتٌ زَمِينٌ مَسْتٌ
 عَنَاصِرٌ مَسْتٌ نَبَاتٌ مَسْتٌ شَجَرٌ مَسْتٌ بَشَرٌ مَسْتٌ سَرَاسِرٌ ذِي
 حَيَاتٍ مَسْتٌ هَمَّةٌ ذَرَاتٍ مَوْجُودَاتٍ بَرَائِبٌ مَسْتٌ دَرْمَسْتٌ أَشْتٌ

Yani, muhabbet-i ilâhiyenin tecellisinde ve o şarâb-ı muhabbetten herkes istidadına göre mesttir. Mâlûmdur ki, her kalb, kendine ihsan edenı sever ve hakikî kemâle muhabbet eder ve ulvî cemâle meftun olur. Kendiyle beraber, sevdiği ve şefkat ettiği zâtlara dahi ihsan edenı, daha pek çok sever. Acaba, sâbıkan beyân ettiğimiz gibi, her bir isminde binler ihsan definelere bulunan ve bütün sevdiklerimizi ihsanâtıyla mesut eden ve binler kemâlâtın menbaı olan ve binler tabakât-ı cemâlin medârı olan, bin bir esmâsının müsemması olan

Cemîl-i Zülcelâl, Mahbub-u Zülkemâl, ne derece aşk ve muhabbete lâyık olduğu ve bütün kâinat O'nun muhabbetiyle mest ve sergerdan olmasının şâyeste bulunduğu anlaşılmaz mı?

İşte şu sırdandır ki, Vedûd ismine mazhar bir kısım evliyâ, ‘Cenneti istemiyoruz; bir lem’a-yı muhabbet-i ilâhiye, ebeden bize kâfidir.’ demişler. Hem ondandır ki, hadîste geldiği gibi, ‘Cennette bir dakika rü’yet-i cemâl-i ilâhî, bütün cennet lezâzine fâiktir.’⁵⁷ İşte şu nihaysiz kemâlât-ı muhabbet, vâhidîyet ve chadiyet dairesinde Zât-ı Zülcelâlin Kendi esmâ ve mahlûkatıyla hâsıl olur. Demek, o daire hari-cinde tevvhüm olunan kemâlât, kemâlât değildir.” (Sözler, s. 680)

“Fesübhânallah!” dedim; ne kadar az bir masrafla, ne kadar çok ve büyük ve garip ve acîp, âlî ve gâfî işler görüyorsunuz.

Bu cümlede; kâinatın bilfiil misal-i musağğarı olmakla rubûbiyetin ehemmiyetli işlerine medâr olan ve bütün âleme tecelli eden esmânın nokta-yı mihrakiyesi hükmünde bir câmiyetle, Zât-ı Ehad-i Samed’e âyinedârlık vaziyetini alan bir abd-i küllî ve vekil-i umumînin, nezâret ettiği umum ve dehşetengiz icraât karşısında hayret içinde bir mârifet ile mukabele ederek, *سُبْحَانَكَ مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ* (Her türlü noksanlıktan münezzehtir, kemâlâtla muttasıfsın Allah’ım! Dil ustaları Seni vasfetmekten âcizdir. Seni hakkıyla bilemedik.) mânâsında “Fesübhânallah” dediğini görmekteyiz.

Evet, “...benim hüviyet-i şahsiyemi ve mahiyet-i insaniyemi anlamak isteyenler ve benim gibi olmak arzu edenler,⁵⁸ *حَسْبُنَا* ‘daki⁵⁹ cemiyetinde bulunan ene’nin, yani nefsimin tefsirine baksınlar. Ehemmiyetsiz, hakir ve fakir görünen vücûdum –her müminin vücûdu gibi– neymiş, hayat neymiş, insaniyet neymiş, İslâmiyet neymiş, iman-ı tahkikî neymiş, mârifetullah neymiş, muhabbet nasıl olacaktı, anlasınlar, dersini

⁵⁷ Âhirette Cenâb-ı Hakk’ı görmenin cennet nimetlerinden üstün olduğuna dair bkz.: Müslim, *İmân* 297; İbn Mâce *Mukaddime* 13; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsneid* 4/333; ed-Deylemî, *el-Müsneid* 4/356; eş-Şafî, *el-Müsneid* 2/389.

⁵⁸ “Bize yeter.”

⁵⁹ “Bize”

alsınlar.” (Lem’alar, s. 312) dendiği üzere hususî mazhariyetlerle donatılmış bu nefsin tefsirine yine kendi nazarından bakılacak olursa; insan-ı kâmilin çekirdek hükmündeki kalbine binler kâinatı sığdıran Rabbin ne kadar çok ve büyük ve garip ve acîp, âlî ve gâli işler gördüğü ve bu işlerin neler olduğu belki daha iyi anlaşılacaktır.

Gelecek satırlar, Üstad Hazretleri’nin ruhun inbisatından kasdının ne olduğunu ifade adına ehemmiyetli olmakla birlikte, hakikî bir insan-ı kâmil olması cihetiyle, şahsında kutbiyet, gavsiyet, ferdiyet, hilâfet, imamet gibi hakikatleri temsil eden nasıl idrakleri aşkın bir ufuk insan olduğunu anlamak adına da pek kıymetlidir.

“Sonra حَسْبِنَا daki da bulunan encye, yani nefsim baktım, gördüm ki:

(...) bu chemmiyetsiz görünen hakir ve fakir vücûdumu, –her müminin vücûdu gibi– kâinata bir güzel takvim ve rûznâme ve âlem-i ekbere muhtasar bir nüsha-yı enver ve şu dünyaya bir misal-i musağğar ve masnûâtına bir mu’cize-i azhar ve nimetlerinin her nevine talip bir müşteri ve medâr ve rubûbiyetinin kanunlarına ve icraât tellerine santral gibi bir mazhar ve hikmet ve rahmet atiyelerine ve çiçeklerine numunc bahçesi gibi bir liste, bir fihriste ve hitabât-ı sübhâniyesine anlayışlı bir muhatap yaratmış olmakla beraber, en büyük bir nimet olan vücûdu, bu vücûdumda büyümek ve çoğaltmak için hayatı verdi. Ve o hayatla o nimet-i vücûdum âlem-i şehadet kadar inbisat edebiliyor.⁶⁰

Hem insaniyeti verdi. O insaniyetle o nimet-i vücûd mânevî ve maddî âlemlerde inkişaf ederek insana mahsus duygularla o geniş sofralardan istifade yolunu açtı.⁶¹

⁶⁰ “Hem bu maddî mide gibi hayatı da bir mide yapmış. O hayat midesine duygular, eller hükmünde gayet geniş bir sofrayı nimet açmış. O hayat ise, duyguları vasıtasıyla, o sofrayı nimetten her çeşit istifadelerle, teşekkürâtın her nevini yapar.” (Lem’alar, s. 437)

⁶¹ “...hayat midesinden sonra, bir insaniyet midesini vermiş ki, o mide, hayattan daha geniş bir dairede rızık ve nimet ister. Akıl ve fikir ve hayal, o midenin elleri hükmünde, semâvât ve zemin genişliğinde o sofrayı rahmetten istifade edip şükreder.” (Lem’alar, s. 345)

Hem İslâmiyet'i bana ihsan etti. O İslâmiyet'le o nimet-i vücûd âlem-i gayb ve şehadet kadar genişlendi.

Hem iman-ı tahkikiyi in'am etti. O imanla o nimet-i vücûd, dünyaya ve âhireti içine aldı.

Hem o imanda mârifet ve muhabbetini verdi. Ve mârifet ve muhabbetle o nimet-i vücûd içinde daire-i mümkinâttan âlem-i vücûba ve daire-i esmâ-yı ilâhiyeye kadar hamd ü senâ ile istifade için ellerini uzatabilir bir mertebe ihsan etti.⁶²

Hem hususî olarak bir ilm-i Kur'ânî ve hikmet-i imaniye verdi. Ve o ihsanıyla çok mahlûkat üstüne bir tefevvuk verdi.

Ve sâbık noktalar gibi çok cihetlerle öyle bir câmiyet vermiş ki, ehadiyetine ve samediyetine tam bir ayna⁶³ ve küllî ve kudsî rubûbiyetine geniş ve küllî bir ubûdiyetle mukabele edebilen bir istidat vermiş.” (Şuâlar, s. 61)

Bu noktadan iki nükte-i imaniye hatıra geldi:

Birincisi: Birkaç gün evvel bir misafirim bana sual etti. O şüpheli sualin esası şudur: “Cennet ve cehennem pek çok uzaktırlar. Haydi ehl-i cennet, lütf-u ilâhî ile berk ve burak gibi uçarak haşirden geçerler, cennete giderler.⁶⁴ Fakat ehl-i

⁶² “...hadsiz geniş diğer bir sofraya nimet açmak için, İslâmiyet ve iman akidelerini, çok rızık ister bir mânevî mide hükmüne getirip, onun rızık sofrasının dairesini mümkinât dairesinin haricinde genişletip, esmâ-yı ilâhiyeyi de içine alır kılmıştır ki, o mide ile İsm-i Rahmân'ı ve İsm-i Hakîm'i en büyük bir zevk-i rızkî ile hisseder, *الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَىٰ رَحْمَتِهِ وَعَلَىٰ حِكْمَتِهِ* (Bütün varlığı kapsayan sonsuz şefkat sahibi ve her işi hikmetle yapan Allah'a hamd olsun.) der. Ve hâkezâ, bu mânevî mide-i kübrâ ile hadsiz nimet-i ilâhiyeden istifade edebilir. Ve bilhassa o midedeki muhabbet-i ilâhiye zevkinin daha başka bir dairesi var.” (Lem'alar, s. 437)

⁶³ “Nasıl kâinat insan için yaratılmış ve kâinattan maksut ve müntehap insandır. Öyle de, insandan dahi en büyük maksud ve en kıymetli müntehap ve en parlak âyine-i Ehad ve Samed, elbette Ahmed-i Muhammed'dir.” (Lem'alar, s. 441)

⁶⁴ Bu hakikate Kur'ân-ı Kerîm iki âyetiyle işaret eder: “Gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir. Sonra bütün bu işler, sizin hesabınıza göre bin yıl tutan bir günde O'na yükselir.” (Secde Sûresi 32/5); “Melekler ve Rûh, O'nun Arş'ına miktarı elli bin sene olan bir günde yükselirler.” (Meâric Sûresi 70/4)

cehennem, sakîl cisimleri ve büyük ve ağır günahların yükleri altında nasıl gidecekler? Hangi vasıta ile?”

İşte hatıra gelen şudur: Nasıl ki meselâ bütün milletler, Amerika’da umumî bir kongreye davet edilse, her millet büyük gemisine biner, oraya gider. Öyle de, bahr-i muhit-i kâinata, bir senede yirmi beş bin senelik uzun bir seyahate alışan küre-i arz; ahalisini alır, gider mahşer meydanına boşaltır.

Hem her otuz üç metrede bir derece-i hararet tezâyüd ettiği delâletiyle, merkez-i arzda bulunan cehennem ateşinin –hadisçe beyan olunan– derece-i hararetine muvafık iki yüz bin derece-i harareti taşıyan ve –hadisin rivâyâtına göre– dünyada ve berzahta büyük cehennemın bazı vazifelerini gören ateşini⁶⁵ cehenneme döker, sonra emr-i ilâhî ile daha güzel ve bâkî bir surete tebeddül eder, âhret âleminde bir menzil olur.

Üstad Hazretleri teferruâta dair sorulan bir sorudan hareketle yine mârifet-i ilâhiyeye dair nükteler zikretmekte ve meseleyi yine asıl merkezine çekmektedir. Kulluğa bakan yönüyle âfakî sayılabilecek meselelerde dahi, Üstad Hazretleri bir girizgâh yaparak Rabb’in yüce şânını zikretmektedir. Bu, hem bize Üstad’ın kendi vazifesiyle ne denli meşbû bulunduğunu göstermesi; hem de hizmette her meseleyi asıl mesele olan “iman” noktasına çekmek hususunda ne kadar hassas olunması gerektiğini bildirmesi adına ciddî bir derstir.

Yoksa cehennem ehlinin cehenneme nasıl ulaşacaklarına dair mâlûmatın imanın takviyesine dair doğrudan bir ehemmiyeti yoktur. Bu soruya birinci nüktede (Birinci Mektup’takine benzer bir şekilde) mâkul bir cevap verildikten sonra, ikinci nüktede asıl anlatılmak isteneceğine dair beyana devam edildiği görülmektedir.

Hatıra gelen ikinci nükte: Sâni-i Kadîr, Fâtır-ı Hakîm, Vâhid-i Ehad kemâl-i kudretini ve cemâl-i hikmetini ve delil-i vah-

⁶⁵ Cehennem ateşinin sıcaklığını bildiren hadis-i şerifler için bkz.: Buhârî, *Bed’ül-halk* 10; Müslim, *Mesâcid* 180-187; Tirmizî, *Salât* 5; Ebû Dâvûd, *Salât* 5.

detini göstermek için, pek az bir şeyle çok işleri görmek; pek küçük bir şeyle, pek büyük vazifeleri gördürmeyi âdet etmiştir.

Büyük bir saatin içiçe geçmiş çarklarına, merkezdeki pek küçük, tek bir çarkın çevrilmesiyle hareket verilebilir; elbette o çark, ben ne kadar büyük işler yapıyorum, bütün çarklar benim emrimle hareket ediyorlar demeyecektir. Belki, bana hareket vermekle, saatin bütün çarklarını tam bir düzen içinde çeviren ve bu azîm neticeyi ortaya çıkaran tek bir ustadır diyecektir. Belki o en küçük çark, güçsüzlüğüne nisbeten sebep olduğu azîm neticeler itibarıyla saatteki düzene ve düzen koyucuya en büyük delil olmaktadır.

Aynen öyle de Cenâb-ı Zülcelâl Hazretleri; kudretinin kemâlini, hikmetinin cemâlini, vahdetinin delilini âlemde her vakit göstermek için, esmâ-yı ilâhiyeye ait garâibin fihristesi, şuûn ve sıfât-ı ilâhiyenin mikyası, kâinattaki âlemlerin mizanı, âlem-i kebîrin listesi, kâinatın bir haritası, kitab-ı ekberin fezlekesi, kudretin gizli definelerini açacak anahtar külçesi, mevcudâta serpilen ve vakitlere takılan kemâlâtının ahsen-i takvimi olacak pek küçük fakat pek sanatlı bir insanı yaratmış ve onu hilâfet pâyesine ait yüksek istidatlarla donatmıştır. Böyle cismen pek küçük bir şeye, böyle pek büyük vazifeleri gördüren Rabbü'l-âlemîn'in, şu âlem içinde en büyük delili de işte bu "kâmil insan"dır.

Fâtur-ı Hakîm'in, "*pek küçük bir şeyle pek büyük vazifeleri gördürme*" âdeti, mahlûkat içinde hususen "insan" için câri olduğu gibi, "*şu kâinatın Hâlık'ı, her nevide bir ferd-i mümtâz ve mükemmel ve câmi halk edip, o nevin medâr-ı fahri ve kemâli yapar.*" (Mektubat, s. 349) Belki diğer canlılarda, "*zîhayat cisimlerin zerrâtı içinde çekirdek ve tohumdaki gibi bir kısım zerrelere öyle mânevî bir nura, bir letâfete, bir meziyete mazhar oluyorlar ki, sâir zerrelere ve o koca ağaca bir ruh, bir sultan hükümüne geçer.*" (Sözler, s. 605) Hatta cansız mahlûkatı, "*muntazam tavırdan tavıra, tabakadan tabakaya, git gide hedef-i maksadından ayrılmayarak, tâ makam-ı lâyıkına*" (Sözler, s. 570) çıkarması ve "*âdi toprağa, elmas dere-*

cesine ve cevâhîr-i âliye mertebesine bir terakkiyât vermesi” (Sözler, s. 605) gösteriyor ki; bu kanun-u rubûbiyet cemâdâtta dahi câridir.

Sultan hükmündeki bu zâtlar ve bu mahlûkat aynı zamanda kendi cinslerinin de iftihar kaynağıdır:

*“Ekser tâife-i mahlûkatta olduğu gibi, ef’âl ve a’mâl-i beşeriye-
de bazı harika ferdler bulunur. O ferdler, eğer iyilikte ileri gitmişse,
o nevilerin medâr-ı fahrlarıdır; yoksa, medâr-ı şcâmetleridir. Hem,
gizleniyorlar; âdeta birer şahs-ı mânevî, birer gaye-i hayal hükmüne
geçerler. Sâir ferdlerin her birisi o olmaya çalışır ve o olmak ihtimâli
var.”* (Sözler, s. 370)

Bazı Sözler’de demiştim ki; eğer bütün eşya bir tek zâta isnad edilse vücûb derecesinde bir sühûlet, bir kolaylık peydâ eder. Eğer, eşya müteaddit sâni’lere, esbaplara isnat edilse imtinâ derecesinde bir suûbet, bir müşkülât ortaya düşer. Çünkü bir zâbit gibi veya usta gibi birtek zât, kesretli efrada ve kesretli taşlara bir fiil ile, bir hareket ile ve sühûletle bir vaziyet verip bir netice hâsil eder ki; eğer o vaziyeti alması ve o neticeyi istihsal etmesi, o ordudaki efrada ve o direksiz kubbedeki taşlara havale edilse pek çok fiillerle, pek çok müşkülâtla, pek çok karışıklıklarla ancak yapılabilir.

“Sâni-i kâinat, elbette kâinat cinsinden değildir. Mahiyeti, hiçbir mahiyete benzemez. Öyleyse, kâinat dairesindeki mânialar, kayıtlar O’nun önüne geçemez, O’nun icraâtını takyit edemez. Bütün kâinatı birden tasarruf edip çevirebilir. Eğer kâinat yüzündeki görünen tasarrufât ve ef’âl kâinata havale edilse, o kadar müşkülât ve karışıklığa sebebiyet verir ki, hiçbir intizam kalmadığı gibi, hiçbir şey dahi vücûdda kalmaz, belki vücûda gelemmez. Mesclâ, nasıl ki kemerli kubbelerdeki ustalık sanatı o kubbedeki taşlara havale edilse ve bir taburun zâbite ait idaresi neferâta bırakılsa, ya hiç vücûda gelmez, veyahut çok müşkülât ve karışıklık içinde, intizamsız bir vaziyet alacak. Hâlbuki, o kubbelerdeki taşlara vaziyet vermek için, taş nevinden olmayan bir

ustaya verilse ve taburdaki neferâtın idaresi, mertebe itibarıyla zâbitlik mahiyetini hâiz olan bir zâbite havale edilse, hem sanat kolay olur, hem tedbir ve idare sühûletli olur. Çünkü taşlar ve neferler birbirine mâni olurlar; usta ve zâbit ise, mânisiz, her noktaya bakar, idare eder.

İşte –⁶⁶ وَاللَّهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى – Vâcibü'l-Vücûd'un mahiyet-i kudsiyesi, mahiyet-i mümkinât cinsinden değildir. Belki bütün hakâik-i kâinat, o mahiyetin esmâ-yı hüsnâsından olan Hak isminin şualarıdır. Madem mahiyet-i mukaddesi hem Vâcibü'l-Vücûd'dur, hem maddeden mücerredir, hem bütün mâhiyâta muhaliftir; misli, misali, mesîli yoktur. Elbette O Zât-ı Zülcelâl'in o kudret-i ezeliyesine nisbeten bütün kâinatın idaresi ve terbiyesi, bir bahar, belki bir ağaç kadar kolaydır.” (Mektubat, s. 282)

Usta ve Zâbitin “mânisiz her noktaya bakar ve idare eder” olduğu anlatılmaktadır. Vâcibu'l-vücûd'un kudsi mahiyetinin bütün mahiyâta muhalif olmakla birlikte, hakâik-i kâinatın da o kudsi mahiyetin Hak isminin şuaları olduğu söylenmektedir. Onuncu Söz'ün İsm-i Hakk'ın cilvesine dair On Birinci Hakikatının Bâb-ı İnsaniyet olduğu göz önüne alındığında kesretli efrada ve kesretli taşlara bir fiille, bir hareketle ve sühûletle bir vaziyet vermekle hâsil edilecek neticenin O'ndan başkasına havale edilmemesi gerektiğine dair ihtarın umumî hükmünün yanı sıra pek ince mânâları ihtiva ettiği anlaşılmaktadır.

Zira varlığı vücûda kim getirdiyse, vücûdda tutan da O'dur. Ezel-Ebed Sultanı olan Cenâb-ı Hak'ın, saltanatında şeriki olmadığı gibi, icrâat-ı rubûbiyetinde dahi muinleri yoktur; ancak etbâ içinde vüzerâsı, vüzerâsı içinde vezir-i âzamı vardır ki bu mertebelerdeki fâikiyet icra-yı rubûbiyete nezâret ve şehadet itibarıyla, yoksa –aktap olsun, efrad olsun, evtad olsun– yardımcı veya vasita olmak mânâlarını içermez.

“İşte, şu kâinattaki raks ve deveran, seyir ve cevelân ve temâşâ-yı tesbihfeşân ve füsûl-u erbaa ve gece-gündüzdeki seyeran gibi efâl, eçer vahdete verilse, bir tek Zât, bir tek emirle, bir tek küreyi tahrir

⁶⁶ “En yüce sıfatlar Allah'ındır.” (Nahl Sûresi 16/60)

ile⁶⁷, mevsimlerin değişmesindeki acâib-i sanâtı ve gece-gündüzün deveranındaki garâib-i hikmeti ve yıldızların ve Şems ve Kamer'in sûri hareketlerinde şirin temâşâ levhalarını göstermek gibi, o âli vaziyetleri ve gâli neticeleri istihsal eder.” (Mektubat, s. 15)

Hilâfet ve emanetle mükerrem olan, rubûbiyetin külliyât-ı şûununa şâhitlik eden, kesret dairelerinde, vahdâniyet-i ilâhiyenin dellâllığını ilân etmekle, ekser mevcudâtın tesbihât ve ibadetlerine müdahale edip zâbitlik ve müşâhitlik derecesine çıkan “**kâmil insan**”; bir yerden aldığı bir tek emirle kâinattaki raks ve deveran, seyir ve cevelân ve temâşâ-yı tesbihfeşân ve füsûl-u erbaa ve gece-gündüzdeki seyeran gibi ef'âlin, görür ve gösterir, bilir ve bildirir, tanır ve tanıttırır muhatabıdır.

Şu kâinatta olagelen her türlü fiil, iman, tevhid, teslim, tevekkül çizgisinde idrak ve kabul edilse; bir tek Zât'ın bir tek emir كُنْ فَيَكُونُ “Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece ‘Ol!’ demektir, hemen olur.” (Yâsin Sûresi 36/83) ile⁶⁸ bir küreyi tahrik إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً “İbrahim tek başına bir ümmet idi.” (Nahl Sûresi 16/120) sırrına mazhar ferdiyet makamının sahibi ismarlama bir şahsı vazife başına getirmek ile), mevsimlerin değişmesindeki (mânevî kışın bahara dönmesindeki)⁶⁹ acâib-i sanâtı (hizmet

⁶⁷ “Meselâ, bir kumandan arş emriyle bir neferi tahrik, bir orduyu tahrik eder. İşte itaat sırrı. Zira her şeyin bir nokta-yı kemâli ve o noktaya bir meyli var. Muzaaf meyil ihtiyaç, muzaaf ihtiyaç aşk, muzaaf aşk incizaptr. Mâhiyât-ı mümkinâtın mutlak kemâli, mutlak vücûddur. Hususî kemâli, istidadâtını bilfiile çıkaran has vücuttur. Bütün kâinatın ‘kün emri’ne itaati, bir zerre neferin itaati gibidir. ‘Kün emr-i ezelsi’ne mümkünin itaat ve imtisalinde, meyil ve ihtiyaç ve şevk ve incizap mümteziç, mündemiçtir.” (Sünûhat, s. 35)

⁶⁸ “Evet, emr-i kün feyekûn’e (“O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece ‘Ol!’ der, o da olur.”) mâlik bir Sultan-ı Cihân’a acz tezkeresiyle istinat eden bir adım ne pervâsı olabilir? Zîrâ, en müthiş bir musibet karşısında, إِنَّا لِلَّهِ وَأَنَا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ (“Biz Allah’a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O’na döneceğiz.” (Bakara Sûresi 2/156)) deyip, itminân-ı kalb ile Rabb-i Rahîm’ine itimat eder. Evet, ârif-i billâh aczden, mehâfettullahtan telezüz eder.” (Sözler, s. 32)

⁶⁹ “Cenâb-ı Hak bir dakika zarfında beyne’s-semâ ve’l-arz âlemini bulutlarla doldurup boşalttığı gibi, bir saniyede denizin fırtınalarını teskin eder. Ve bahar içinde bir saatte yaz mevsiminin numûnesini ve yazda bir saatte kış fırtınasını icad eden Kadîr-i Zülcelâl, Mehdî ile de Âlem-i İslâm’ın zulûmâtını dağıtabilir. Ve vaat etmiştir; vaadini elbette yapacaktır.” (Mektubat, s. 495)

mu'cizesini) ve karanlığın aydınlığı takip etmesindeki (mânevî havanın değişmesindeki) garâib-i hikmeti anlaşılabilir.

Çünkü umum mevcudât ordusu O'nundur.⁷⁰ İstese arz gibi bir neferi, umum yıldızlara kumandan tayin eder.. koca Güneş'i, ahalisine ısıtıcı ve ışık verici bir lamba.. ve elvâh-ı nukûş-u kudret olan füsûl-u erbaayı da bir mekik.. ve sahâif-i kitâbet-i hikmet olan gece gündüzü de bir yay yapar. Her bir gününe, ayrı bir şekilde bir Kamer'i göstererek, evkatın hesabı için takvimcilik yaptırır.. ve yıldızların kendilerine, raksa gelen ve cezbeden, rakeden melâikenin ellerinde süslü ve şirin, parlak, nâzenin misbahlar suretini vermek gibi, arza ait çok hikmetlerini gösterir.

Mevcudâtta, (dünya hususen "insan" merkezde olmak üzere) gerçekleşen maddî, mânevî umum tasarrufâtta görülen, varlığın mutlak anlamda Rabbü'l-âlemîn olan Cenâb-ı Hakk'ın hükmü altında bulunduğu hakikatidir. Şüphesiz bu konuda en güzel söz yine Kur'ân'a ve onun nurlu tefsirine aittir.

"Birinci Mevkıf'ın Küçük Bir Zeyli

فَاسْتَمِعْ لِلآيَةِ الْكَرِيمَةِ⁷¹:

أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ⁷²
 ثُمَّ انظُرْ إِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ تَرَى سُكُوتًا فِي سُكُونَةٍ، حَرَكَةً
 فِي حِكْمَةٍ، تَلْتَأَلُ فِي حِشْمَةٍ، تَبَسُّمًا فِي زِينَةٍ، مَعَ انْتِظَامٍ
 الْخَلْقَةِ مَعَ اتِّزَانِ الصَّنْعَةِ. تَشْغِشُ سِرَاجِهَا تَهْلُهُلُ مِصْبَاحِهَا

⁷⁰ Bkz.: "Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır." (Fetih Sûresi 48/4, 7)

⁷¹ "Şu âyeti dinle."

⁷² "Hiç üzerlerindeki göğe bakmazlar mı? Bakıp da Bizim onu nasıl sağlamca bina edip süslediğimizi, onda en ufak bir çatlaklık, dengesizlik olmadığını düşünmezler mi?" (Kaf Sûresi 50/6)

تَلْتَلُوْا نَجْوِمَهَا تُغْلِنُ لِأَهْلِ التُّهَى سَلْطَنَةً بَلَا اِنْتِهَاءٍ...

أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ

Bu âyetin bir nevi tercümesi olan *نَمَّ انْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ تَرَى سُكُونًا فِي سَكُونَةٍ* tercümesidir.⁷³ Yani âyet-i kerîme, nazar-ı dikkati semânın ziyetli ve güzel yüzüne çeviriyor. Ta dikkat-i nazar ile semânın yüzünde fevkalâde sükûnet içinde bir sükûtu görüp bir Kadîr-i Mutlak'ın emir ve teshiriyle o vaziyeti aldığını anlasın. Yoksa eğer başiboş olsa idiler, birbiri içinde o dehşetli hadsiz ecrâm, o gayet büyük küreler ve gayet süratli hareketleriyle öyle bir velveleyi çıkarmak lâzım idi ki kâinatın kulağını sağır edecekti. Hem öyle bir zelzele-i herc ü merc içinde karışıklık olacaktı ki kâinatı dağıtacaktı. Yirmi camus, birbiri içinde hareket etse ne kadar velveleli bir herc ü merce sebebiyet verdiği mâlûm. Hâlbuki küre-i arzdan bin defa büyük ve top güllsinden yetmiş defa süratli hareket edenler, yıldızlar içerisinde var olduğunu kozmoğrafya söylüyor. İşte sükûnet içindeki sükût-u ecrâmdan Sâni-i Zülcelâl'in ve Kadîr-i Zülkemâl'in derece-i kudret ve teshirini ve nücûmun O'na derece-i inkiyad ve itaatini anla.

حَرَكَةٌ فِي حِكْمَةٍ Hem semânın yüzünde hikmet içinde bir hareketi görmeyi âyet emrediyor. Evet, gayet acîp ve azîm o harekât, gayet dakik ve geniş hikmet içindedir. Nasıl ki bir fabrikanın çarklarını ve dolaplarını bir hikmet içinde çeviren bir sanatkâr, fabrikanın azamet ve intizamı derecesinde derece-i sanat ve maharetini gösterir. Öyle de koca Güneş'e seyyârât ile beraber fabrika vaziyetini veren ve o müthiş azîm küreleri sapan taşları misillü ve fabrika çarkları gibi etrafında

⁷³ Bu parça, âyetin Üstad Hazretleri tarafından yapılmış Arapça tefsiri olup, izah altında yapılmıştır. Özet meâli ise şöyledir: “Sonra göğün yüzüne bak, nasıl sükûnet içerisinde bir sessizlik, hikmet içerisinde bir hareket, haşmet içerisinde bir parıldama, ziyet içerisinde bir tebessüm göreceksin. Bunlar intizam-ı hilkat, ittizân-ı sanat ile beraber olmaktadır. Kandilinin parlaması, lambasının ışık vermesi, yıldızlarının parıldamaları akıl sahiplerine sonsuz bir saltanatın varlığını ilân eder.”

döndüren bir Kadîr-i Zülcelâl'in derece-i kudret ve hikmeti, o nisbette nazara tezâhür eder.

تَلْأَلًا فِي حِشْمَةٍ، تَسْمًا فِي زِينَةٍ Yani hem semâvât yüzünde öyle bir haşmet içinde bir parlamak ve bir ziynet içinde bir tebessüm var ki Sâni-i Zülcelâl'in ne kadar muazzam bir saltanatı, ne kadar güzel bir sanatı olduğunu gösterir. Donanma günlerinde kesretli elektrik lambaları, sultanın derece-i haşmetini ve terakkiyât-ı medeniyede derece-i kemâlini gösterdiği gibi koca semâvât o haşmetli, ziynetli yıldızlarıyla Sâni-i Zülcelâl'in kemâl-i saltanatını ve cemâl-i sanatını, öylece nazar-ı dikkate gösteriyorlar.

Hem diyor ki; semânın yüzündeki mahlûkatın intizamını, dakik mizanlar içinde masnûâtın mevzûniyetini gör ve anla ki: Onların Sâni'i ne kadar Kadîr ve ne kadar Hakîm olduğunu bil. Evet muhtelif ve küçük cirimleri veyahut hayvanları döndüren ve bir vazife için çeviren ve bir mizan-ı mahsus ile her birini muayyen bir yolda sevk eden bir Zât'ın derece-i iktidar ve hikmetini ve hareket eden cirimlerin ona derece-i itaat ve musahhariyetlerini gösterdikleri gibi; koca semâvât, o dehşetli azametiyle hadsiz yıldızlarıyla ve o yıldızlar da dehşetli büyüklükleriyle ve gayet şiddetli hareketleriyle beraber zerre miktar ve bir sâniyecik kadar hudutlarından tecavüz etmemeleri, bir âşire-i dakika kadar vazifelerinden geri kalmamaları, Sâni-i Zülcelâl'lerinin ne kadar dakik bir mizan-ı mahsus ile rubûbiyetini icra ettiğini nazar-ı dikkate gösterirler. Hem de şu âyet gibi Sûre-i 74 ﴿عَمَّ﴾⁷⁴ de vesâir âyetlerde beyan olunan teshir-i Şems ve Kamer ve nücûmla⁷⁵ işaret ettiği gibi:

تَشَعُّشُ سِرَاجِهَا تَهْلُهُلُ مِصْبَاحِهَا تَلْتَلُو نُجُومِهَا
تُعَلُّ لِأَهْلِ التُّهَى سُلْطَنَةً بِلَا انْتِهَاءِ

Yani semânın müzeyyen tavanına Güneş gibi ışık verici, ısındırıcı bir lambayı takmak.. gece gündüz hatlarıyla kış yaz sayfaların-

⁷⁴ Nebe Sûresi 78/1.

⁷⁵ Bkz.: Yûnus Sûresi 10/5; Ra'd Sûresi 13/2; İbrahim Sûresi 14/33...

da mektubat-ı samedâniyeyi yazmasına bir nur hokkası hükmüne getirmek.. ve yüksek minare ve kulelerdeki büyük saatların parlayan akrepleri misillü, kubbe-i semâda kameri, zamanın saat-ı kübrâsına bir akrep yapmak.. mütefâvit çok hilâller suretinde her geceye güya ayrı bir hilâl bırakıp, sonra dönüp kendine toplamak.. menzillerinde kemâl-i mizanla, dakik hesapla hareket ettirmek.. ve kubbe-i semâda parlayan, tebessüm eden yıldızlarla göğün güzel yüzünü yaldızlamak, elbette, nihâyetsiz bir saltanat-ı rubûbiyetin şcaîridir. Zîşuura onu iş'ar eden muhteşem bir ulûhiyetin işârâtıdır. Ehl-i fikri imana ve tevhide davet eder:

Bak kitab-ı kâinatın safha-yı rengînine
 Hâme-i zerrîn-i kudret, gör ne tasvir cylemiş.
 Kalmamış bir nokta-yı muzlim, çeşm-i dil erbabına.
 Sanki âyâtın Hudâ, nur ile tahrir cylemiş.
 Bak ne mu'ciz-i hikmet, iz'an-rubâ-yı kâinat.
 Bak ne âlî bir temâşâdır fezâ-yı kâinat.
 Dinle de yıldızları, şu hutbe-i şirinine,
 Nâme-i nurunu hikmet, bak ne takrir cylemiş.
 Hep beraber nutka gelmiş, hak lisanıyla derler:
 Bir Kadîr-i Zülcelâl'in haşmet-i sultanına,
 Birc burhan-ı nur-efşânız, vücûd-u Sâni'a
 Hem vahdete, hem kudrete şâhitleriz biz!..
 Şu zeminin yüzünü yaldızlayan
 Nâzenin mu'cizâtı çün melek seyranına.
 Bu semânın arza bakan, cennete dikkat eden,
 Binler müdakkik gözleriz biz!..76(Hâşiye)

76 (Hâşiye) Yani, cennet çiçeklerinin fidanlıklar ve mezraacığı olan zeminin yüzünde hadsiz mu'cizât-ı kudret teşhir edildiğinden semâvât âlemindeki melâikeler o mu'cizâtı ve o harikaları temâşâ ettikleri gibi; ecrâm-ı semâviyenin gözleri hükmünde olan yıldızlar dahi, güya melâikeler gibi zemin yüzündeki nâzenin masnûâtı gördükçe cennet âlemine bakıyorlar ve o muvakkat harikaları bâkî bir surette cennette dahi temâşâ ediyorlar gibi bir zemine, bir cennete bakıyorlar. Yani, o iki âleme nezâretleri var demektir.

*Tûbâ-yı hilkatten semâvât şıkkına,
 Hep Kehkeşan ağsânına,
 Bir Cemîl-i Zülcelâl'in dest-i hikmetiyle takılmış,
 Binler güzel meyveleriz biz!..
 Şu semâvât chline birer mescid-i seyyâr,
 Birer hâne-i devvâr, birer ulvî âşiyâne,
 Birer misbah-ı nevvâr, birer gemi-i cebbâr,
 Birer tayyâreleriz biz!..
 Bir Kadîr-i Zülkemâl'in, bir Hakîm-i Zülcelâl'in
 Birer mu'cize-i kudret, birer harika-yı sanat-ı hâlıkâne,
 Birer nâdire-i hikmet, birer dâhiye-i hilkat,
 Birer nur âlemiyiz biz!..
 Böyle yüz bin dil ile yüz bin burhan gösteririz,
 İşittiririz insan olan insana!..
 Kôr olası dinsiz gözü, görmez oldu yüzümüzü,
 Hem işitmez sözümüzü, hak söyleyen âyetleriz biz!..
 Sikkemiz bir, turramız bir,
 Rabb'imize musahharız;
 Müsebbihiz, zikrederiz âbidâne.
 Kehkeşan'ın halka-yı kübrâsına mensup birer meczuplarız biz!..”*

(Sözler, s. 655-657)

Bu şiirden mülhem Üstad'ın kaleme aldığı manzum metin Dördüncü Mektup'ta yer almaktadır. Bu parçada yer alan yıldızlara dair ifadelerin farklı bir okuması, asfiyâ-yı muhakkikîn denilen zâtların semâvâtteki ahval ve namları hususunda bize çok farklı mânâları ilham edecektir. Bu meselenin açıklanmasını asıl mevkiî olan Dördüncü Mektup Risalesi'ne bırakıyoruz.

Eğer bu vaziyetler, umum mevcudâta hükmü ve nizamı ve kanunu ve tedbiri müteveccih olan bir Zât'tan istenilmezse o vakit umum güneşler, yıldızlar, hakikî hareket ile ve hadsiz bir süratle, hadsiz bir mesafeyi her gün kat'etmeleri lâzım gelir.

“O vakit, yıldızlar nâmına bir yıldız der ki:

Ne kadar serssem, akılsız ve ahmak ve gözsüzstün ki, bizim yüzümüzdeki sikke-i vahdeti ve turra-yı chadiyeti görmüyorsun, anlamıyorsun. Ve bizim nizâmât-ı âliyemizi ve kavânîn-i ubûdiyetimizi bilmıyorsun. Bizi intizamsız zannedıyorsun.

Bizler öyle bir Zât'ın sanatıyız ve hizmetkârlarıyız ki, bizim denizimiz olan semâvâtı ve şeceremiz olan kâinatı ve mesîregâhımız olan nihayetsiz fezâ-yı âlemi kabza-yı tasarrufunda tutan bir Vâhid-i Ehad'dir. Bizler, donanma elektrik lambaları gibi, O'nun kemâl-i rubûbiyetini gösteren nurânî şâhitleriz ve saltanat-ı rubûbiyetini ilân eden ışıklı burhanlarız. Her bir tâifemiz, **O'nun daire-i saltanatında, ulvî, süflî, dünyevî, berzahî, uhrevî menzillerde haşmet-i saltanatını gösteren ve ziya veren nurânî hizmetkârlarız.**

Evet, her birimiz kudret-i Vâhid-i Ehad'in birer mu'cizesi ve şecere-i hilkatın birer muntazam meyvesi ve vahdâniyetin birer münevver burhanı ve melâikelerin birer menzili, birer tayyâresi, birer mescidi ve avâlim-i ulviyenin birer lambası, birer güneşi ve saltanat-ı rubûbiyetin birer şâhidi ve fezâ-yı âlemin birer ziyneti, birer kasrı, birer çiçeği ve semâ denizinin birer nurânî balığı ve gökyüzünün birer güzel gözü olduğumuz gibi, hey'et-i mecmûamızda sükûnet içinde bir sükût ve hikmet içinde bir hareket ve haşmet içinde bir ziynet ve intizam içinde bir hüsn-ü hilkat ve mevzuniyet içinde bir kemâl-i sanat bulunduğundan, **Sâni-i Zülcelâl'imizi, nihayetsiz diller ile vahdetini, ehadiyetini, samediyetini ve evsâf-ı cemâl ve celâl ve kemâlini bütün kâinata ilân ettiğimiz hâlde, bizim gibi nihayet derecede sâfî, temiz, mutî, musahhar hizmetkârları karma karışıklık ve intizamsızlık ve vazifesizlik, hatta sahihsizlikle itham ettiğinden tokata müstehaksın.**' der.

O müddeînin yüzüne, recm-i şeytan gibi, bir yıldız öyle bir tokat vurur ki, yıldızlardan tâ cehennemın dibine onu atar. Ve beraberinde olan tabiatı evham derelerine ve tesadüfü adem kuyusuna ve şerikleri imtinâ ve muhaliyet zulümâtına ve din aleyhindeki felsefeyi esfel-i

sâfilînin dibine atar. Bütün yıldızlarla beraber, o yıldız, ferman-ı kudûsîni okuyorlar. Ve ‘Sinek kanadından tut, tâ semâvât kandillerine kadar, bir sinek kanadı kadar şerike yer yoktur ki, parmak karıştırın’ diye ilân ederler.” (Asa-yı Musa, s. 142)

İşte, vahdette nihayetsiz sühûlet ve kesrette nihayetsiz suûbet bulunduğundandır ki; ehl-i sanat ve ticaret, kesrete bir vahdet verir, tâ sühûlet ve kolaylık olsun, yani şirketler teşkil ederler.

Bu cümleden pek az bir tevil ile; “Semâvât denilen melâike ve ruhânîlerin umumî menzillerinde eğer bir karışıklık değil, belki tam bir intizam ve nizam hâkimse; siz yeryüzü ehli de oradan alacağınız ders ile meselelerinizi meşveret dairesinde taksimü'l-a'mâl, teşrik-i mesai düsturları çerçevesinde hizmete ait kalıcı teşekküller meydana getirerek devam ettiriniz” mânâsı çıkabilecektir. Hatırlanacağı üzere İhlas Risalesi nam Yirmi Birinci Lem'a'da bu meseleye dair şöyle denmiştir:

“Emvâl-i uhreviyede sırr-ı ihlâs ile iştirak ve sırr-ı uhuvvet ile tesanüt ve sırr-ı ittihat ile teşrikü'l-mesâi, o iştirak-i a'mâlden hâsıl olan umum yekûn ve umum nur her birinin defter-i a'mâline bitamâmihâ gireceği, ehl-i hakikat mâbeyninde meşhud ve vâkidir. Ve vüs'at-i rahmet ve kerem-i ilâhînin muktezasıdır.” (Lem'alar, s. 206)

Aksi durum olan maddî-mânevî benliğe güvenmekten doğacak iftirak ise; hafizanallah, doğabilecek herhangi bir mağlûbiyette en belirleyici sebep olacaktır.

“Şu zaman cemaat zamanıdır, şahıs zamanı değil. Şahıs ne kadar dâhi ve hatta yüz dâhi derecesinde olsa, bir cemaatin mümessili olmazsa, bir cemaatin şahs-ı mânevîsini temsil etmezse, muhalif bir cemaatin şahs-ı mânevîsine karşı mağlûptur.” (Mektubat, s. 494)

Elhâsıl: Dalâlet yolunda nihayetsiz müşkülât var, hidayet ve vahdet yolunda nihayetsiz sühûlet var.

“Evet, *ehl-i şuhûdun, ehl-i vukufun tasdik ve şhadetleriyle sabittir ki, iman yümnüyle yürüyen emn ü eman içindedir. Ve bilâhare merkez-i hükümete ulaştığında, onda dokuzu büyük mükâfatlara mazhar olacaklardır. Fakat, dalâlet zulümâtı içinde yürütenler esna-yı seferde korkudan, aklıktan her şeye ve herkese tezellül ettikten sonra, mahall-i hükümete vasıl olduğunda, onda dokuzu ya idam veya ebedî hapse mahkûm olacaklardır. Binaenaleyh akli olan, zararlı bir şeyi, dünyevî, edna bir hiffet için tercih etmez.*”

Ehl-i şuhûd dediğimizden maksat, evliyâullahtır. Zira velâyet sahibi, avamın itikat ettiği şeyleri gözle müşâhede ediyor. Kur’ân yoluyla gidenlerin silâh ve zahîreleri ise, Kadir-i Mutlak’a, Ganiyy-i Kerîm’e olan tevekkül onları temin eder.” (Mesnevî-i Nuriye, s. 207)

Sonuç olarak, küçük-büyük, latîf-kesif, ademî-vucûdî bütün daireler ve tabakalar Rabbü’l-âlemîn Cenâb-ı Allah’ın (*celle celâlühû*) kabza-yı tasarrufundadır:

“Evet, bütün kâinatı bütün şuûnâtıyla ve keyfiyâtıyla kabza-yı rubûbiyetinde tutup bir hane ve bir saray hükmünde, kemâl-i intizamla tedbir ve idare ve terbiye eden bir Zât-ı Akdes’e, misil ve mesîl ve şerîk ve şebîh olmaz, muhaldir.

Evet, bir zât ki,

O’na yıldızların icadı zerreler kadar kolay gele,

ve en büyük şey, en küçük şey gibi kudretine musahhar ola,

ve hiçbir şey hiçbir şeye, hiçbir fil hiçbir file mâni olmaya,

ve hadsiz efrad, bir ferd gibi nazarında hazır ola,

ve bütün sesleri birden işite,

ve umumun hadsiz hâcâtını birden yapabile,

ve kâinatın mevcudâtındaki bütün intizamât ve mizanların şhadetiyle, hiçbir şey, hiçbir hâl daire-i meşiet ve iradesinden hariç olmaya,

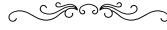
ve hiçbir mekânda olmadığı hâlde, her bir yerde ve her bir mekânda kudretiyle, ilmiyle hazır ola,

ve her şey O'ndan nihayet derecede uzak olduğu hâlde, O ise her şeye nihayet derecede yakın olabilen bir Zât-ı Hayy-ı Kayyûm-u Zülcelâl'in elbette hiçbir cihetle misli, nazîri, şeriki, veziri, zıddı, niddi olmaz ve olması muhaldir. Yalnız, mesel ve temsil suretinde şûnât-ı kudsiyesine bakılabilir. Risale-i Nur'daki bütün temsilât ve teşbihat, bu mesel ve temsil nevindendirler." (Lem'alar, s. 424)

Bu çalışma dahi Risale-i Nur'da geçen böyle âlî temsil ve teşbihlerden birisini açmak maksadıyla kaleme alınmıştır.

Rabbim günahlarımıza mağfired etsin. Âmin!..

DÖRDÜNCÜ MEKTUP

METİN

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ⁷⁷ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ⁷⁸
سَلَامٌ اللَّهُ وَرَحْمَتُهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ وَعَلَى إِخْوَانِكُمْ لَأَسِيْمًا⁷⁹ ... الخ
Aziz kardeşlerim!

Ben şimdi Çam Dağı'nda, yüksek bir tepede, büyük bir çam ağacının tepesinde bir menzilde bulunuyorum. İnsten tevahhuş ve vuhûşa ünsiyet ettim. İnsanlarla sohbet arzu ettiğim vakit, hayalen sizleri yanımda bulur, bir hasbihal ederim, sizinle müteselli olurum. Bir mâni olmazsa, bir-iki ay burada yalnız kalmak arzusundayım. Barla'ya dönssem, arzunuz veçhile sizden ziyade müştak olduğum şifahî bir musahabe çaresini arayacağız.

Şimdi bu çam ağacında hatıra gelen iki-üç hatırayı yazıyorum:

Birincisi

Bir parça mahrem bir sırdır, fakat senden sır saklanmaz, şöyle ki:

Ehl-i hakikatin bir kısmı, nasıl ki İsm-i Vedûd'a mazhardırlar ve âzamî bir mertebede o ismin cilveleriyle, mevcudâtın pencereleriyle Vâcibü'l-Vücûd'a bakıyorlar; öyle de şu hiç-ender hiç olan karde-

⁷⁷ “Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.”

⁷⁸ “Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ Sûresi 17/44)

⁷⁹ “Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi, size ve kardeşlerinize olsun. Hâssaten...”

şinize yalnız hizmet-i Kur'ân'a istihdamı hengâmında ve o hazine-i bînihâyenin dellâlı olduğu bir vakitte, İsm-i Rahîm ve İsm-i Hakîm mazhariyetine medâr bir vaziyet verilmiş. Bütün Sözler, o mazhariyetin cilveleridir. İnşâallah, o Sözler,

80 *وَمَنْ يُؤْتِ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا* *sırrına mazhardırlar.*

İkincisi

Tarik-i Nakşî hakkında denilen:

“Der tarik-i Nakşibendî lâzım âmed çâr terk:

Terk-i dünya, terk-i ukbâ, terk-i hestî, terk-i terk.”

olan fıkra-yı rânâ birden hatıra geldi. O hâtıra ile beraber, birden şu fıkra tulû etti:

“Der tarik-i acz-mendî, lâzım âmed çâr çiz;

Fakr-ı mutlak, acz-i mutlak, şükr-ü mutlak, şevk-i mutlak, ey aziz!”

Sonra senin yazdığın: “Bak kitab-ı kâinatın safha-yı rengînine... ilâ âhir...” olan rengin ve zengin şiir hatırıma geldi. O şiir ile semânın yüzündeki yıldızlara baktım. “Keşke şâir olsaydım, bunu tekmiil etseydim!” dedim. Hâlbuki şiir ve nazma istidadım yokken yine başladım, fakat nazım ve şiir yapamadım; nasıl hutûr etti ise, öyle yazdım. Benim vârisim olan sen, istersen nazma çevir, tanzim et. İşte birden hatıra gelen şu:

Dinle de yıldızları, şu hutbe-i şirinine,

Nâme-i nurunu hikmet, bak ne takrir eylemiş.

Hep beraber nutka gelmiş, hak lisaniyla derler:

Bir Kadîr-i Zülcelâl'in haşmet-i sultanına,

Birer burhan-ı nur-efşânız, vücûd-u Sâni'a

Hem vahdete, hem kudrete şâhitleriz biz!..

Şu zeminin yüzünü yıldızlayan

Nâzenin mu'cizâtı çün melek seyranına.

80 “Kime hikmet nasip edilmişse doğrusu, büyük bir hayra mazhar olmuştur.” (Bakara Süresi 2/269)

Şu semânın arza bakan, cennete dikkat eden,
 Binler müdakkik gözlerimiz biz!.. ^(Hâşiye)
 Tûba-yı hilkatten semâvât şikkına,
 Hep kehkeşân ağsânına,
 Bir Cemîl-i Zülcelâl'in dest-i hikmetiyle takılmış,
 Pek güzel meyveleriz biz!..
 Şu semâvât ehline birer meşid-i seyyâr,
 Birer hâne-i devvâr, birer ulvî âşiyâne,
 Birer misbah-ı nevvâr, birer gemi-i cebbâr,
 Birer tayyâreleriz biz!..
 Bir Kadîr-i Zülkemâl'in, bir Hakîm-i Zülcelâl'in
 Birer mu'cize-i kudret, birer harika-yı sanat-ı hâlikâne,
 Birer nâdire-i hikmet, birer dâhiye-i hilkat,
 Birer nur âlemiyiz biz!..
 Böyle yüz bin dil ile yüz bin burhan gösteririz,
 İştittiririz insan olan insana!..
 Kör olası dinsiz gözü, görmez oldu yüzümüzü,
 Hem işitmez sözümüzü, hak söyleyen âyetleriz biz!..
 Sikkemiz bir, turramız bir,
 Rabb'imize musahharız;
 Müsebbihiz, zikrederiz âbidâne.
 Kehkeşân'ın halka-yı kübrâsına mensup birer meczuplarız biz!..

⁸¹ **الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي**
 Said Nursî

^(Hâşiye) Yani, cennet çiçeklerinin fidanlık ve mezraacığın olan zeminin yüzünde hadsiz mu'cizât-ı kudret teşhir edildiğinden semâvât âlemindeki melâikeler o mu'cizâtı ve o harikaları temâşâ ettikleri gibi; ecrâm-ı semâviyenin gözleri hükmünde olan yıldızlar dahi, güya melâikeler gibi zemin yüzündeki nâzenin masnûâtı gördükçe cennet âlemine bakıyorlar ve o muvakkat harikaları bâkî bir surette cennette dahi temâşâ ediyorlar gibi bir zemine, bir cennete bakıyorlar. Yani, o iki âleme nezâretleri var demektir.

⁸¹ “Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.”

DÖRDÜNCÜ MEKTUP

AÇIKLAMALAR VE NOTLAR

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ⁸² ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ⁸³
سَلَامٌ اللَّهُ وَرَحْمَتُهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ وَعَلَىٰ إِخْوَانِكُمْ لَا سِيَّمًا⁸⁴ ... الخ

Aziz kardeşlerim!

Ben şimdi Çam Dağı'nda, yüksek bir tepede, büyük bir çam ağacının tepesinde bir menzilde bulunuyorum. İnsten tevahhuş ve vuhûşa ünsiyet ettim. İnsanlarla sohbet arzu ettiğim vakit, hayalen sizleri yanımda bulur, bir hasbihal ederim, sizinle müteselli olurum. Bir mâni olmazsa, bir-iki ay burada yalnız kalmak arzusundayım. Barla'ya dönsem, arzunuz veçhile sizden ziyade müştak olduğum şifahî bir musahabe çaresini arayacağız.

Şimdi bu çam ağacında hatıra gelen iki-üç hatırayı yazıyorum:

Bu mektubun aynı Üçüncü Mektup gibi 1930 veya 1931 yıllarında, Çam Dağı'nda, Hulûsi Ağabey'e hitaben⁸⁵ yazıldığı anlaşılacak-

⁸² “Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.”

⁸³ “Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ Sûresi 17/44)

⁸⁴ “Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi, size ve kardeşlerinize olsun. Hâssaten...”

⁸⁵ “*Hulûsi Bey, benim 'yegâne mânevî evlâdım ve medâr-ı tesellim ve hakîkî vârisim ve bir dehâ-yı nurânî sahibi olacağı muhtemel olan' biraderzâdem Abdurrahmân'ın vefâtından sonra, Hulûsi aynen yerine geçip...*” (Barla Lâhikası, s. 19)

tadır. Bu mektubun başında Üstad Hazretleri kendi hâlet-i ruhiyesini resmetmektedir. İnsanlardan uzak, tefekkürü adına Rabb'e yakınlık menzillerini arayan, insanlarla görüştürülmemesine rağmen yine insanlardan kaçan, bazen aylarca tek başına dağlarda kalmayı seçen bir insanın ruh hâlidir bu. Gerek lâhikalardaki bir kısım mektuplardan gerekse de talebelerinin hatıralarından öğrendiğimiz kadarıyla Üstad Hazretleri'nin hakâik-i imaniye ve hizmet-i Kur'âniye'ye dair meseleler haricinde insanlarla münasebete pek de açık olmayan hususî bir ruh hâleti bulunmaktadır. Bu hâletin en açık tarifini yapan satırlar yine Üstad Hazretleri'nin kendisine aittir:

“Dahiliye Vekili ile Hasbihalden Bir Parçadır

Hiçbir tarihte ve zemin yüzünde emsali vuku bulmayan bir zulme ve on vecihle kanunsuz bir gadre ve tazyike hedef olmuşum. Şöyle ki:

Hem şiddetli suikast eseri olarak zehirlenmeden hasta; hem gayet zayıf, yetmiş bir yaşında ihtiyar; hem kimsesiz, acınacak bir gurbette, hem palto ve fanilâ ve pabucunu satmakla maişetini temin eden fakirü'l-hâl, hem yirmi beş sene münzevi olmasından, binden ancak tam sadık bir adamla görüşebilen bir merdümگیرiz, mütevahhiş, hem yirmi sene hayatını ve eserlerini üç mahkeme ve Ankara chl-i vukufu inceden inceye tetkikten sonra bilittifak beraatine ve eserleri vatana, millete zararsız olarak menfaatli olmasına karar verilmiş bir masum, hem eski Harb-i Umumi'de chemmiyetli hizmet etmiş bir evlâd-ı vatan, hem şimdi bu milleti, bu vatani, anarşilikten ve ecnebî ifsatlarından kurtarmak için meydana çıkan tesirli âsârıyla bütün kuvvetiyle çalışan bir hamiyet-perver; ve mahkemede yetmiş şahitle isbat edildiği gibi, yirmi beş senede bir gazeteyi okumayan, merak etmeyen ve yedi sene Harb-i Umumi'ye bakmayan, sormayan, bilmeyen ve eserlerinde kuvvetli delillerle siyasetten bütün bütün alâkasını kestiğini isbat eden ve dünyanıza karışmadığını adliyeleriniz resmen itiraf ettiği bir zararsız adam; hem âhîretine ve ihlâsına zarar gelmemek için şiddetle teveccüh-ü âmmeden kaçan ve kardeşlerinin onun hakkındaki hüsn-ü zanlarından ve medihlerinden çekinen, beğenmeyen bu biçare Said'e, başta Dahiliye Vekili olan sen,

Afyon Valisini ve Emirdağ zâbitasını musallat edip, her gün bir ay haps-i münferit azabını çekirmek ve tecrid-i mutlak içinde tek başıyla bir haps-i münferitte durmaya mecbur etmek, hangi maslahatınız iktiza eder? Hangi kanun bu dehşetli gadre müsaade eder diye, hukuk-u umumiyeyi muhafaza eden adliyenin yüksek dairesi vasıtasıyla Dahiliye Vekiline beyan ediyorum.

Zulmen bütün hukuk-u medeniyeden ve insaniyeden ve yaşamak hakkından mahrum edilen

Said Nursî

(Emirdağ Lâhikası, 1/133-134)

Bu merdumgiriz ruh hâli Üstad Hazretleri'nin insanlar ile görüşmesine müsaade etmemekle birlikte; hizmetle alâkalı şahıslarla, yani talebeleriyle irtibatına bir engel teşkil etmemekte; bilâkis, aralarında maddî-mânevî çok sıkı bir bağ devam etmektedir.

Yazdığı pek hazin mektuplarda; “Onları yanımda ya hakikaten veya hayalen hazır edip beraber dergâh-ı ilâhîye el açıp dua ederek ve Kur’ân’ın hizmetine dair el ele, kalb kalbe verip gayet ciddi bir surette rapt-ı kalb” (Barla Lâhikası, s. 256) ettiğini belirten Üstad Hazretleri'nin talebeleriyle mânevî irtibatının keyfiyetine dair bazı ipuçları yine birtakım mektupların satır aralarında yer almaktadır.

“(Hulûsi Bey’ce hitaptır.)

بِاسْمِ مَنْ ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾⁸⁶
 وَعَلَيْكُمْ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ بَعْدَ عَاشِرَاتِ
 دَقَائِقِ عُمْرِكُمْ عَمَّرَكُمُ اللَّهُ بِالسَّلَامَةِ وَالْعَافِيَةِ⁸⁷

⁸⁶ “Öyle bir Zât’ın adıyla ki; ‘Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes O’nu takdis ve tenzih eder. Ve hiçbir şey yoktur ki O’nu hamd ile tenzih etmesin.’ (İsrâ Sûresi, 17/44)”

⁸⁷ “Ömür dakikalarınızın âşireleri sayısınca, Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun! Cenâb-ı Hak hayatınızı selâmet ve âfiyet içinde idâme ettirsin!..”

Aziz Kardeşim!

Evvelâ: Mektubun bana tesir etti. Fakat hakikati düşündüm, o teessür gitti. İşte hakikat şudur ki:

Mâbeynimizdeki münasebet ve uhuvvet inşâallah hâlis ve lillâh için olduğundan zaman ve mekânla mukayyet olmaz. Bir şehir, bir vilâyet, bir memleket, belki küre-i arz, belki dünya, belki âlem-i vücûd, iki hakikî dost için bir meclis hükmündedir. Böyle dostluk ve kardeşliğin firâkı yok, hep visâldir. Fânî, mecazî, dünyevî dostluklar sahipleri, firâkı düşünsün, bize ne!

*Mezhebimizde (mesleğimizde) firak yok. Sen nerede bulunsan, şu kardeşinle ellerinizdeki Sözler vasıtasıyla sohbet edebilirsiniz. **Ben de istediğim zaman, seni yanımda dergâh-ı ilâhiye beraber el açıp niyaz etmek suretinde görebilirim.***” (Mektubat, s. 329)

*“Namaz tesbihâtının sırrına göre, nasıl ki namazdan sonra tesbih ve zikir ve tehlille bir hatme-i muazzama-yı Muhammediye (aleyhissalâtü vesselâm) ve zikir ve tesbih eden ve rû-yi zemin kadar geniş bir halka-yı tahmidat-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) dairesine tasavvuran ve niyeten girmek medâr-ı füyûzât olduğu gibi, ben ve biz de, Risale-i Nur’un geniş daire-i dersinde ve halka-i envârında ders alan ve dua eden ve çalışan binler masum lisanların ve mübarek ihtiyarların dualarına ve a’mâl-i salihalarına hissedar olmak ve dualarına âmin demek hükmünde olarak, **onlarla tayy-ı mekân ederek, hayalen omuz omuza, diz dize bulunmak hayaliyle ve niyetiyle ve tasavvuruyla** kendimizi fevkalhad bahtiyar biliyoruz. Hususan âhir ömrümde böyle kıymettar, masum mânevî evlâtları ve yüzer küçük Abdurrahmanlar’ı bulmak, benim için dünyada bir cennet hayatı hükmüne geçiyor.”* (Kastamonu Lâhikası, s. 88)

Bu satırlardan da anlaşılacağı üzere Üstad Hazretleri’nin bahsettiği hayalen görüşme meselesi, hayal kurup, nostaljik hatıraları anma tarzında hissî bir yakınlıktan öte (tayy-ı mekân gibi belki de daha ötesinde) çok sırlı mânâları ihtiva eden bir beraberliğin adıdır. Hulûsi Ağabey’in Üstad Hazretleri ile uzun yıllardan sonra 1957 yılında Emirdağ’da gerçekleşen görüşmesini nakledenler, “sanki hiç ayrılmamışlardı” demek

suretiyle; bu birbirine pek yakın iki ruh arasında ayrı düşme eserinin gözlenmediğini söylemektedirler.

Şüphesiz bu durum yalnız Hulûsi Bey'e ve Üstad Hazretleri'nin talebelerine karşı şedit alâkasına münhasır bir keyfiyet değildir. Aynı zamanda bu irtibat –Allahu a'lem– Üstad Hazretleri ile râdiyeten-mardıyye sırrına ermiş has dairedeki talabeleri arasında karşılıklı devam eden pek hususî mânevî bir alışveriştir. Bu saff-ı evvel talebelerinin de Üstadlarıyla olan mânevî irtibatı pek kâvidir. Tek bir örnek olarak Hüsrev Efendi'nin kaleminden çıkan şu satırlar bu irtibatı gözler önüne sermeye kâfidir:

“Ey kıymettar Üstad'ım, sizin hüznünüze, huzurunuzda olduğum hâlde iştirakimi istiyordum. Öyle hissediyorum ki, ruhen hiç de uzak değilim. Bazen kendimi unutuyorum. Güya kanatsız tayeran ediyor, koca çınar ağacının arasından girerek meclisinize dahil oluyorum. Sevgili Üstad'ım, Hâlık'ımdan ebediyen razı olmuşum. O da sizden ebediyen razı olsun. (...) Talebeniz Ahmed Hüsrev” (Barla Lâhikası, s. 214)

Tayy-ı mekân hâdisesi gibi vukuatların yanı sıra, talebelerinin Nurlar'dan istifadenin neticesi olarak mazhar oldukları hususî müşâhedât ve keşfiyatlarını da Üstadları ile paylaşmaları söz konusudur:

“Hâfız Ali'nin dersini ne tarzda anladığını gösteren bir fikrasıdır.

Muhterem Üstad'ım!

Otuz Birinci Mektub'un On Dördüncü Lem'asının İkinci Makamını bir defa kendim okudum. Pek cüz'î istifadeyle, dimağında bir lezzet hissettim. İkinci ve üçüncü tekrarlarımda öyle bir zevk-i ruhânî uyandırdı ki, eğer kalb ve kalemim ruhuma tercüman olabilseler, belki bir derece siz Üstad'ıma minnettarâne arza cür'et eylerdim. Heyhât, ne kalbim ve ne de kalemim ve ne ruhum, aczle önüme çıktılar ve itiraf-ı kusur ediyordular.

Sevgili Hocam! Sözler unvanıyla neşr-i envâr ve feth-i bâb-ı rahmet eden envâr-ı Kur'âniye esasen has, mahsus bir sikke-i hâtemi taşımaktadırlar. Her bir parçasından, şümüllü rahmet-i ilâhiyeye

cüz'î, küllî bir kapısı var gösteriyor ve göstermekle kapıları açık bırakıyorlar. Bu mübarek risaleyi, Süleyman, Zeki, Zekâi ve Lütfi kardeşlerimle okurken, hayalime bir büyük müzeyyen bir saray gösterildi. Aslı ve hakikatini ve vüs'atini ve müzeyyenâtını temâşâ için ruhen çıktım. Baktım ki, yorgun ve nazarım kesik bir tarzda geriye döndüm. Zekâi kardeşim devam ediyordu. Tekrar o saray şeklinde mutantan, revnaktar, kıymetçe, mahiyetçe aynı, ufak bir saray-ı vücûd âlemimi gördüm. Ve feth-i bâb cdip temâşâ etmek istedim. Anahtarı yoktu. Birden kardeşimin ağzından بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ işittim. Kapı açıldı. ⁸⁸ نُورَ الْاِیْمَانِ وَهِدَايَةَ الرَّحْمٰنِ dedim. Gördüm ki, büyük sarayın müstemilâtı ve tezyinâtı o küçük sarayda dercedilmiş. Âdeta çarklardan mürekkep bir saat ve çok ipleri hâvî bir nessadır. Dikkat ettim, o saati kuran ve işleteni ve o ipleri gûnâ-gûn boyayıp dokuyanı –gündüzü gündüz eden güneş olduğu gibi– pek parlak bir surette izah buyurulunca gördüm. Tekrar ⁸⁹ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ dedim ve şu âlem-i kübrânın fihristesini ve numûnesini elime alınca artık pervasız seyahate çıktım.” (Barla Lâhikası, s. 176)

Bu mektubun sahip olduğu yüksek kıymetten bahse girişecek değiliz. Lâkin mektubun başına Üstad Hazretleri tarafından; “*Hâfız Ali'nin dersini ne tarzda anladığını gösteren bir fıkrasıdır*” cümlesinin ilâve edilmesi zannımızca çok mühimdir. Zira Hafız Ali Ağabey'in ders neticesinde nazarî bilginin ve sathî tefekkürün çok ötesinde mânevî inkişafa mazhar olduğu ve meseleyi nefsinde ve ruhunda zevk ettiği anlaşılmaktadır. Üstad Hazretleri de başa koyduğu ibare ile eserlerden istifade ile tecrübe edilen parlak neticelerden birisini nazara vermek suretiyle, diğer talebelerine, hedef seçmeleri gereken ufku işaret etmektedir.

Bu tür vâkıalar da gösteriyor ki, has dairedeki talebelerin Üstadlarıyla olan irtibatı her noktada kesintisiz cereyan etmektedir.

⁸⁸ “İman nurundan ve Rahmân'ın lütfettiği hidayet nimetinden dolayı hamdolsun Yüce Rabb'imize.”

⁸⁹ “Bütün hamdlar, övgüler Allah'adır.”

Zira, Risaleler vasıtasıyla “**Gaybûbet içinde, hazırâne bir müshabe dairesinin açık olduğu**” (Tarihçe-i Hayat, s. 203) ve “*hakikaten veya hayalen hazır olup beraber dergâh-ı ilâhîye el açıp dua ederek ve Kur’ân’ın hizmetine dair el ele, kalb kalbe verip gayet ciddi bir surette rapt-ı kalb etmek*” (Barla Lâhikası, s. 256) mümkün olduğu bilinmektedir. Bu irtibatın ne nisbette kavi olduğunun anlaşılması adına Hulûsi Ağabey’den naklolunan şu rivayet gayet aydınlatıcı olsa gerektir.

“*Bir gün rüyamda alay komutanına tekmil verecektim. Baktım ki Üstad alay komutanının makamında oturuyor. Bana dedi ki ‘Her gün seninle iki defâ görüşeceğim.’ Bu rüyanın tevilini Üstad’a sorduğumda buyurdular ki: ‘Sabahları seni yanımda hazır edeceğim, akşamları da ben senin derslerine geleceğim.’ Bundan dolayıdır ki, zaman zaman akşam derslerinde uyanık olmanızı, aramızda hürmet gösterilmesi icap eden birinin varlığını söylemişimdir ki işte o zât Üstad’dır. Her akşam dersimize teşrif eder.*” (Bkz.: Hulûsi Ağabey’den Hatıralar, www.nurpenceresi.com)

Elbette bu hâl dahi Hulûsi Efendi’ye münhasır değil, belki has dairedeki talebelerin umumu için geçerli olan bir irtibat keyfiyetidir. Meraklı sorularıyla ikinci bir Hulûsi Efendi olan Refet Bey’e yazılan satırlarda da aynı irtibatı görmek mümkündür.

“*Aziz, sıddık, müdakkik, meraklı kardeşim Refet Bey!*”

“*Senin bende bir üstadın, bir kardeşin, bir dostun var. Üstadını her risale içinde görüp görüşürsün. Kardeşini sabah akşam dergâh-ı ilâhîde, mânen ve hayâlen, o seni duayla gördüğü gibi, sen de onu o suretle görebilirsin. Bendeki dostunu görebilmek için, buraya gelmekle zahmet çekme.*” (Barla Lâhikası, s. 331)

Evet, Üstad Hazretleri’nin “*Dost istersen Allah yeter.*” demek suretiyle hilletten asıl maksadı işaret etmesine mukabil, bu yolda birinci rükün olan “fena fi’l-mürşid”i nefsinde –biiznillâh– gerçekleştiren Hulûsi Efendi, Hüsrev Efendi, Hafız Ali Bey, Refet Bey gibi her biri birer rükün olan has talebelerin Üstadlarıyla olan mânevî

irtibatı gerçekten pek harika görünmektedir. Hatta o derece hari-kadır ki, vekil seviyesindeki bu havâssu'l-has talebeler Üstadlarıyla mânen aynı hükmüne geçebilmektedir.⁹⁰

“Aziz, gayretli, ciddî, hakikatli, hâlis, dirayetli kardeşim!

Bizim gibi hakikat ve âhiret kardeşlerin, ihtilâf-ı zaman ve mekân, sohbetlerine ve ünsiyetlerine bir mâni teşkil etmez. Biri şarkta, biri garpta, biri mâzide, biri müstakbelde, biri dünyada, biri âhirette olsa da, beraber sayılabilirler ve sohbet edebilirler. Hususan bir tek mak-sat için bir tek vazifede bulunanlar, birbirinin aynı hükmündedir-ler. Sizi her sabah yanımda tasavvur edip, kazancımın bir kısmını, bir sülüsünü -Allah kabul etsin- size veriyorum. Duada, Abdülmecid ve Abdurrahman ile berabersiniz. İnşâallah her vakit hissenizi alırsınız.”

(Mektubat, s. 315)

Bahsedilen hâleti yaptığı Nur dersleri esnasında şiddetle hisseden ve bunu Üstadıyla paylaşan Hulûsi Bey'e kendisinde zevk ettiği bu mesele-nin sırrı da Üstad Hazretleri tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

“Cemaate Sözcükleri'ni okumak zamanında, sendeki hissiyyât-ı âliye ve fazla inkişâf ve fedâkârâne hamîyyet-i diniyye galeyânının sırrı şudur ki: **Velâyet-i kübrâ olan verâset-i nübüvveteki makam-ı teblîğin envârı altına girdiğin içindir. O vakit sen (Hulûsi Bey), dellâl-ı Kur'ân Said'in vekîli, belki mânen aynı hükmüne geçtiğin içindir.**”

(Barla Lâhikası, s. 240)

Üstad Hazretleri, talebeleriyle gerçekleştirdiğini anladığımız bu pek sıkı mânevî irtibatla birlikte, “Arzunuz veçhile sizden ziyade müştak olduğum şifahî bir müsahabe çaresini arayacağız” (Mektubat, s. 16) demek suretiyle, yüz yüze görüşme noktasında da onlara duyduğu âlâyı ayrıca zikretmektedir.

⁹⁰ “Bir diğer mânâda halîl, dostunun esrar atmosferine giren ve onun muhabbetini kalbinin bütün derinliklerinde hisseden tam bir enîs ve vefalî bir elîf demektir. Hiç kuşkusuz bu ölçüde bir vefa ve sadâkate çok az insan muvaffak olmuştur. Şüphesiz bunların başında da, taayyündeki hususiyeti ve durduğu noktada başında bulunduğu kaynak itibarıyla Hazreti İbrahim gelir.” (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümürüt Tâpeleri*, 3/306-307 –Hullet–)

Birincisi: Bir parça mahrem bir sırdır.⁹¹ Fakat senden sır saklanmaz.⁹² Şöyle ki:

“*Bir parça mahrem bir sırdır*” demek suretiyle mektubun devamında ifade edilecek hakikatler ile bir sırrın üstündeki örtünün kaldırıl-

⁹¹ “Böyle bir şâhika, her hakikat eri için, öteleri ve ötelere ait esrarı görme, bilme, duyma ve zevk etmenin yanında, canlı-cansız her nesnenin, latîf-keşif her varlığın ‘mâhiyet-i nefsi’l-emriyesi’ni, Yaratıcı’yla münasebetini, O’ndan geldiğini, O’na dayandığını, O’nunla kaim bulunduğunu ve neticede O’na döndüğünü/döneceğini gayet net ve vâzih olarak görüp müşâhede etme zirvesidir. Bu zirveden varlığı temâşâ edebilenler neyin ziya neyin nur, neyin hasret neyin huzur, neyin fânî kimin bâkî, neyin zâil kimin dâim bulunduğunu, herhangi bir iltibasa girmeyecek şekilde açık olarak görür ve nazarı bilgilerinin de zevkî, keşfî ve şuhûdî mârifetle teyit etmiş olurlar. Bu zirve aynı zamanda, enbiyâ, asfiyâ ve evliyânın da ötelere ötesini temâşâ ve tarassut ufku olması açısından, vuslat erleri için öyle mehâbet televvünlü meserret-bahş bir mahall-i ihtisastır ki, dünyada ona denk başka bir mazhariyet göstermek çok zor, hatta bir mânâda imkânsızdır. Pâye yüksek, vâridât rengârenk, bulunulan şâhika dünya ve ukbânın birden temâşâ edildiği bir yerdir; ama, bütün bu teveccühlerle serfiraz *vuslat kahramanı her şeye rağmen mazhariyetleri mevzuunda fevkalâde ketûm ve bir mahviyet insanıdır; ser verir sır vermez.. ve kendi gözünden bile kıskanır Allah’la arasındaki münasebeti ve esrarı*. Mademki ululuk ve azamet esbabın perdedar olmasını iktiza ediyor; öyleyse, mütemadî bir vâsıl da, hiçbir zaman vuslat gibi bir mazhariyete terettüp eden mevhibeleri kasdî ve iradî izhar etmemelidir. Öyle ki, ötelere münasebetlerini zirvelerde sürdürürken dahi, sık sık dönüp geçtiği yolun mebdine ve yükseldiği merdivenin ilk basamağına bakmalı; ‘Seni hakkıyla bilemedik.’ mülâhazalarıyla soluklanmalı; ‘Sana bihakkın ibadet edemedik.’ sözleriyle kulluk adına aczini itiraf etmeli ve ‘Lâyık olmadığım hâlde bana bu teveccüh ve iltifat nedendir?’ deyip her şeyin bir ‘atâ’ olduğunu –şayet düşünme kabiliyeti varsa– düşünmelidir. Aslında, esmâ ve sıfât ötesi envâr u esrârdan gayri bir şey görmeyen hakikî ârif, eğer vâkıf olduğu esrâr-ı ulûhiyeti söylemeye kalkışsa; kendi medhûş olduğu gibi işitenlerin ruhlarına da dehşet ve hayret salar. Bu itibarla o, aşk u iştiyakını bir namus bilip sinesine gömdüğü gibi, *ötelere ait esrârı da kendini aşamamış nâmahremlere kat’iyen fâş etmez; etmeye de mezun değildir*. Eğer mezun olsa kim bilir neler söyler ve ne dehşetâmez hakikatlerden bahisler açar.” (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümürü Tecpleri*, 4/40-41 – Vâsıl–)

⁹² “Gülbinî tevhidde gonca-yı hemrâh Hulûsî Efendi kardaş!
Nur-u tevhid ile dilde dilârâ bir Hak-nümâ zâta olmuşsun yoldaş
Tuttuğun dâmeni elden bırakma
İlm-i ledündâne olmuşsun **sırdaş**
Kerem-i kerime ve mazhariyet
Bir kadr-i vâlâyâ olduğun hâlde
Hamd eyle Mevlâ’ya ruberzemin
Ol nâchle **esrarı eyleme sen fâş.**”

lacağı anlaşılmaktadır. Acaba burada sır olarak bahsedilen ve mektubun devamında açılan mesele nedir? Ve neden sır niteliği taşımaktadır? Fâş edilen bu sırrın açılmasıyla hedeflenen fayda ne olsa gerekir? Bunlar merak edilen suallerdir.

Bilindiği üzere Risale-i Nur'un hizmetinin en mühim rükünlerinden olan Hulûsi Ağabey, havâssu'l-hâs diye tabir edebileceğimiz en mahrem dairede yer almaktadır. “*Sözleri kendi malı ve telifi gibi hissedip sahip çıkmak ve en mühim vazife-i hayatiyesini onun neşir ve hizmeti bilmek*” (Mektubat, s. 388) suretiyle talebeliğin, nâşirliğin ve sahipliğin haklarını veren ve nihayet “sâbikûn-u evvelûn” diyebileceğimiz saff-ı evvel talebeler içindeki en birinci olma konumunu koruması itibarıyla, has talebeler içerisindeki konumunu “maiyyet-i mahsusa ve sohbet-i hâssa” ile müşerref Hazreti Ebû Bekir Sıddık'a (radiyallâhu anh) benzetebileceğimiz Hulûsi Yahyagil, birçok mektuptan anlaşılacağı üzere Üstad Hazretleri'nin sır hafızı konumundadır.

“*Fakat, kardeşim, sen şimdi iki vazifeyi görmekle mükellefsin: Biri, kardeşim Hulûsi Bey'in vazifesini; biri de, evlâd-ı mâneviyem ve biraderzâdem ve bir dehâ-yı nurânî sahibi olmak pek muhtemel olan Abdurrahman'ın vazifesi de size ilâve edildi. O benim hakikî bir vârisim idi. Yazdıklarımı ve malımı kendi malı telâkki ederdi, öyle de sahip oluyordu. Sen de bundan sonra yazı ve sözleri, senin hocanın yazısı diye tutma; kendi malın ve senin sözlerindir bil, öyle sahip ol.*” (Barla Lâhikası, s. 236)

Hulûsi Ağabey'i, mânevî evlâdı ve hakikî vârisi olan biraderzâdesi Abdurrahman'ın yerine kabul ettiğini söyleyerek onun hususî konumuna işaret eden Üstad Hazretleri; diğer bir mesele münasebetiyle Hulûsi Ağabey'i kardeşi Abdülmecid Efendi ile birlikte zikrederek onun sır hafızlığına dair hususî konumuna tekrar ile işaret etmektedir:

“*Seydâ'nın bintü'l-fikri o güzel kıza, Hulûsi ile Abdülmecid'den maadâ her kim bakarsa câiz değildir. Mahrem olanlar da, bu hususta nâmahremdir.*” (Barla Lâhikası, s. 114)

Evet, Nur dairesi iç içe geçmiş halkalardan oluşmaktadır. Erkânlar ve sahipler dairesine has çeşitli sırlar olabileceği gibi; has daireye mah-

sus bazı cevherlerin fâş edilmek suretiyle zâyi edilmemesi de bir esas olarak zikredilmiştir. Anlaşılan o ki; tefâni sırrının gerçekleştirilebileceği ve sır teâtisinin yaşanabileceği hususî kardeşlikler haricinde, mânevî sırlar bu daire dahilinde dahi bir namus gibi saklanmalı, emanette emin olmanın hakkı yerine getirilmelidir.

“*Risale-i Nur, bir daire değil; mutedahil daireler gibi tabakalı var. Erkânlar ve sahipler ve haslar ve naşirler ve talebeler ve taraftarlar gibi tabakaları var. Erkân dairesine liyakati olmayan Risale-i Nur’a muhalif cereyana taraftar olmamak şartıyla; daire haricine atılmaz. Hasların hâsiyeti, bulunmayan, zıt bir mesleğe girmemek şartıyla talebe olabilir. Bid’a ile amel eden, kalben taraftar olmamak şartıyla dost olabilir. Onun için, az bir kusurla düşman sınıfına iltihak etmemek için, dışarıya atmayınız. Fakat **Risale-i Nur’un erkânlarında ve sahiplerindeki esrarlar ve nazik tedbirlere onları teşrik etmemek gerektir.**” (Kastamonu Lâhikası, s. 214)*

Ehl-i hakikatin bir kısmı, nasıl ki İsm-i Vedûd’a⁹³ mazhardırlar ve âzamî bir mertebede o ismin cilveleriyle, mevcudâtın pencereleriyle Vâcibü’l-Vücûd’a bakıyorlar; öyle de şu hiçbir şey olmayan kardeşinize yalnız hizmet-i Kur’ân’a istihdamı hengâmında ve o hazine-i bînihâyenin dellâlı olduğu bir vakit-

⁹³ “Kalbi Allah sevgisi ile tam anlamıyla dolu olan birisinin başka şeylere karşı nefret hissi kalmaz. Bir başka ifade ile Allah aşkı yer bitirir onu. Üstad’ın Otuz İkinci Söz’de dediği gibi; ‘Bazıları İsm-i Vedûd’a mazhar olur. Felek mest, kamer mest, nücûm mest, serâser âlem mest.’ *Her şey mest olur yani, her şeye öyle bakar. Her şeyi ama her şeyi O’ndan ötürü öper, koklar ve sever. İnanmaya bile ‘Keşke inansa!’ der ama bu durumu bir yönüyle de takdir eder; ‘Senin mührün’ der ve hikmet avcılığı yapar. Ama kalbde O’na karşı olan sevgi bağları koparsa başkalarına karşı da kopar. Artık başkaları ile olan münasebetleri tamamen menfaat-i dünyeviye ve cismaniyeye yönelik hâle gelir. Bunlar ise çok zayıf bağlardır.*

Bence her şeyin O’na bağlanması ve O’nun delice sevilmesi çok önemlidir. Bunun için bakış açısının buna göre ayarlanması, her fırsatını bu çerçevede değerlendirilmesi gerekir. Mesela, ‘acz u fakr’... Bu perspektiften kâinata, eşyaya ve hâdiselere bakan bir insan o aciziyet ve zaafiyet içinde *O’nun engin şefkatini görür. Bu onu Allah’a karşı alakaya sevkeder. Âfâk ve enfüste O’nun âyâtını tefekkür eder, mârifeti artar. Kendi iktidar ve kapasitesini aşan onca işlere bakar, ‘Her şeyin arkasında O var.’ der.” (M. Fethullah Gülen, *Kırık Testi, Tevhid Ekseninde*, 3/15)*

te, İsm-i Rahîm⁹⁴ ve İsm-i Hakîm⁹⁵ mazhariyetine medâr bir vaziyet verilmiş. Bütün Sözler, o mazhariyetin cilveleridir.

Bu cümlelerin, Risâle-i Nur Külliyyatı içerisinde Üstad Hazretleri'ni mânen tanıma adına kilit cümlelerden biri olduğu kânaatindeyiz.

Bilindiği üzere, “*kâinatın her bir âleminde, her bir tâifesinde, esmâ-yı hüsnâdan bir ismin unvanı tecelli eder. O isim, o dairede hâkimdir; başka isimler orada ona tâbidirler, belki onun zımında bulunurlar. Hem mahlûkatın her bir tabakasında az ve çok, küçük ve*

⁹⁴ “İradeye bakan Cenâb-ı Hakk'ın hususî rahmet tecellisi vardır ki onu da bize ‘Rahîm’ kelimesi ifade etmektedir. Demek oluyor ki, Rahmân olmasaydı, biz vücûda gelmeyecektik. Kâinat ve bütün mevcûdat yok olacaktı. Şayet Rahîm olmasaydı irademizi kullanamayacak ve Cenâb-ı Hakk'ın dekâik-i sanatını idrak edemeyecektik. *Rahmân, kâinatı büyük bir kitap gibi gözümüzün önüne serdi. Rahîm, bize o kitabı okuma ve okuduğumuz o kitaptan alacağımız huzmeleri kalbimizde iman hâline getirme iradesini verdi:* Ve yine Rahîm, kâinatın sırlarını aşma, esmânî sahiline yanaşma, sıfatların keyfiyet ve ahvâlini kurcalama ve Zât-ı Bârî'yi düşünmemizi mümkün kıldı.” (M. Fethullah Gülen, *Fatiha Üzerine Mülâhazalar*, s. 107)

⁹⁵ “‘Mük'ab hikmet’ sözüyle ifade edebileceğimiz çok buudlu bir hikmete mazhariyet vardır ki, bu seviyenin eri olan bir insan, ifrat ve tefrite girmeden her şeyin hakkını verip her zaman itidali korur, sürekli hem teşriî hem de tekvinî emirleri gözetir. Eşya ve hadiseleri Yaratıcı Kudret'in vaz'ettiği çerçevede değerlendirir; *neyin ne olduğunu, onun hakikat-ı nefsü'l-cmriyesi (her nesnenin hakikati) açısından ele alır;* cüz-küll bütün varlığı, her şeyin birbiriyle muvazenesi ve Hâlık'la münasebeti zaviyesinden yorumlar. Sebeplere asla te'sir-i hakikî vermez ama esbap dairesinde yaşadığı için de bir Peygamber sünneti olarak kabul ettiği sebeplere tevessülde de kusur etmez. O, her şeye daha bütüncül bir nazarla bakar. Dünle beraber bugünü, bugünle beraber yarını görür, planlarını ona göre yapar. Kafasında her zaman en az bir yirmi beş sene döner durur. Ortaya koyduğu/koyacağı faaliyetleri sosyal bilimlerin süzgecinden de geçirir; yerine göre, sosyolojinin, psikolojinin, ekonominin kaidelerini de kullanır.

Kendi milletinin imkânlarını nazar-ı itibara alır, hasım cephelelerin güç ve kuvvetlerini, kin ve nefretlerini de hesaba katar ve bu hesap istikametinde projeler geliştirir; böylece, –Allah'ın inayetiyle– ne yapıp eder, bir muhalif rüzgârla arkadan gelenlerin kuvve-i mânevîyelerinin yıkılıp gitmesine, millet ruhunun hüsrân ve hızlan yaşamasına fırsat vermez.

Evet, hikmete mazhariyetin de kendine göre bazı derinlikleri vardır. Dolayısıyla, bütün mü'minler bir ölçüde hikmetten nasipdâr olmuşlardır, ama bazı *Hak dostları hep Hakîm ism-i şerifinin Şuâları altında yaşayarak hikmet burcunun zirvesini tutmuşlardır.*” (M. Fethullah Gülen, *Kırık Testi, Hikmet-Hizmet Münasebeti*, s. 273)

büyük, has ve âmm her birisinde, has bir tecellî, has bir rubûbiyet, has bir isimle cilvesi vardır.” (Sözler, s. 354)

“Hatta, muhakkikîn-i evliyânın bir kısmı demişler: **‘Hakikî hakâik-ı eşya, esmâ-yı ilâhiyedir. Mahiyet-i eşya ise, o hakâikın gölgeleridir.’**” (Sözler, s. 683)

Bu anlamda “**tabakât-ı kümmelîn-i insaniyenin hakikatleri, esmâ-yı ilâhiyeye istinat etmektedir.**” (Sözler, s. 683) ki; Üstad Hazretleri de gerek şahsının gerekse de Risale-i Nur’un istinat ettiği esmâ hakikatlerinin ism-i Hakîm ve ism-i Rahîm olduğunu açıkca beyan etmektedir.

Ancak Cenâb-ı Hak, diğer mahlûkattan farklı olarak insanı, “*bütün esmâsının cilvesine mazhar ve nakışlarına medâr ve kâinata bir misal-i musağğar suretinde yaratmıştır.*” (Sözler, s. 332)

Bununla beraber insanlar arasında da bu mazhariyetin derecelerine göre farklılıklar bulunmaktadır. Hatta insanlık âleminde var olan, maddî ve mânevî, bütün farklılık ve renklilik ve birbirine hiçbir surette aynı ile benzememelik bu mazhariyetlerin neticesidir denilebilir.

“*İnsan, çendan bütün esmâya mazhar ve bütün kemâlâta müstaidir; lâkin, iktidarı cüz’î, ihtiyârı cüz’î, istidadı muhtelif, arzuları mütefâvit olduğu hâlde, binler perdeler, berzahlar içinde hakikati taharrî eder. Onun için, hakikatin keşfinde ve hakkın şuhûdunda berzahlar ortaya düşüyor. Bazılar berzaktan geçemiyorlar. Kabiliyetler başka başka oluyor. Bazıların kabiliyeti bâzı erkân-ı imaniyenin inkişafına menşe’ olamıyor.*”

Hem, esmânın cilvelerinin renkleri, mazhara göre tenevvü’ ediyor, ayrı ayrı oluyor. Bazı mazhar olan zât, bir ismin tam cilvesine medâr olamıyor. Hem, külliyet ve cüz’iyet ve zilliyet ve asliyet itibarıyla, cilve-i esmâ, başka başka suret alıyor. Bazı istidat cüz’iyetten geçemiyor ve gölgeden çıkamıyor. Ve istidada göre, bazen bir isim gâlip oluyor, yalnız kendi hükmünü icrâ ediyor, o istidatta onun hükmü hükümran oluyor.” (Sözler, s. 358)

Mazhariyetlere dair bu farklılıklar, şüphesiz insanların önderi olan enbiyâ, evliyâ ve asfiyâ için de, gerek fitratları gerekse de fitratlarına münasip vazifeleri noktasında belirleyici olmuş ve olmaktadır.

*“İhtilâf-ı ibadâtını intâc eden tenevvü-ü esmâ, insanların dahi bir derece tenevvüüne sebep olmuştur. Enbiyânın ayrı ayrı şeriatları, evliyânın başka başka tarikatleri, asfiyânın çeşit çeşit meşrepleri şu sırdan neş’et etmiştir. Meselâ İsâ (aleyhisselâm); sâir esmâ ile beraber Kadîr ismi onda daha gâliptir. **Ehl-i aşkıta Vedûd ismi ve ehl-i tefekkürde Hakîm ismi daha ziyâde hâkimdir.**”* (Sözler, s. 355)

Üstad Hazretleri’nin açık beyanlarından ve nur mesleğinin dört esasından ikisinin şefkat ve tefekkür olmasından da anlaşılacağı üzere Risale-i Nurlar’da daha ziyade hâkim olan Rahîm ismi şefkat esasına ve Hakîm ismi ise tefekkür hakikatine bakmaktadır. Bunu ifade sadedinde Üstad Hazretleri’nin İsm-i Vedûd’a mazhar olan ehl-i aşkı örnek vermesi şüphesiz sebepsiz değildir. Zîra, Dördüncü Mektup’ta acz, fakr, şevk, şükür şeklinde vaz’ ettiği (Yirmi Altıncı Söz’e ait Zeyl’de farklı bir tevcihle acz, fakr, şefkat, tefekkür olarak ilân ettiği) kendi yolununun esaslarını yine aşk mesleği ile kıyas etmektedir.

“[Bu küçücük Zeylin büyük bir ehemmiyeti var; herkese menfaatlidir.]

Cenâb-ı Hakk’a vâsıl olacak tarikler pek çoktur. Bütün hak tarikler Kur’ân’dan alınmıştır. Fakat tarikatlerin bâzısı bâzısından daha kısa, daha selâmetli, daha umumiyetli oluyor. O tarikler içinde, kâsır fehminle Kur’ân’dan istifade ettiğim acz ve fakr ve şefkat ve tefekkür tarikidir.

Evet, acz dahi, aşk gibi, belki daha eslem bir tariktir ki, ubûdiyet tarikiyle mahubiyete kadar gider. Fakr dahi Rahmân ismine îsâl eder. Hem şefkat dahi, aşk gibi, belki daha keskin ve daha geniş bir tariktir ki, Rahîm ismine îsâl eder. Hem tefekkür dahi, aşk gibi, belki daha zengin, daha parlak, daha geniş bir tariktir ki, Hakîm ismine îsâl eder. Şu tarik, hafî tarikler misillü, “letâif-i aşere” gibi on hatve değil; ve tarik-i cehriye gibi “nüfûs-ı seb’a,”

yedi mertebeye atılan adımlar değil; belki Dört Hatveden ibarettir. Tarikatten ziyâde hakikattir, şeriattır. Yanlış anlaşılmasın; acz ve fakr ve kusurunu Cenâb-ı Hakk'a karşı görmek demektir. Yoksa onları yapmak veya halka göstermek demek değildir.

Şu kısa tarikin evrâdı, itibâ-ı sünnettir; ferâizi işlemek, kebâiri terk etmektir. Ve bilhassa, namazı tâdil-i erkân ile kılmak, namazın arkasındaki tesbihâtı yapmaktır." (Sözler, s. 518)

Üstad Hazretleri'nin bu yaklaşımına başka risalelerde de rastlamak mümkündür. Anlaşılan o ki, kulun Rabbiyle olan alakası itibarıyla aşk meselesi mümkün ve münasip görülse de, Rabb'in kul ile olan ilişkisi yönüyle aşk tabiri münasip düşmediğinden,⁹⁶ Hak'tan halka yönelik olan tebliğ ve irşad vazifesini birinci maksat yapan Nur mesleğinde, makam-ı nübüvvet ve onun verâsetine en lâyük ve en münasip olan şefkat hakikati esas alınmıştır.

"Hazreti Yâkup (aleyhisselâm)'ın Yusuf (aleyhisselâm)'a karşı şedit ve parlak hissiyâtı, muhabbet ve aşk değildir, belki şefkattir. Çünkü, şefkat, aşk ve muhabbetten çok keskin ve parlak ve ulvî ve nezih-tir ve makam-ı nübüvveteye lâyıktır. Fakat muhabbet ve aşk, mecazî mahbuplara ve mahlûklara karşı derece-i şiddette olsa, o makam-ı muallâ-yı nübüvveteye lâyük düşmüyor. Demek, Kur'ân-ı Hakîm'in parlak bir i'câz ile, parlak bir surette gösterdiği ve İsm-i Rahîm'in vüsûlüne vesile olan hissiyât-ı Yâkubiye, yüksek bir derece-i şefkattir. İsm-i Vedûd'a vesile-i vüsûl olan aşk ise, Züleyhâ'nın Yusuf (aleyhisselâm)'a karşı olan muhabbet meselesindedir. Demek Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, Hazreti Yâkup (aleyhisselâm)'ın hissiyâtını ne derece Züleyhâ'nın hissiyâtından yüksek göstermişse, şefkat dahi o derece aşktan daha yüksek görünüyor." (Mektubat, s. 28)

⁹⁶ "En yüksek makam-ı mahbubiyeti, Süleyman Efendi, "Ben sana âşık olmuşum" tabiriyle beyan etmiştir. Şu tabir bir mîrsad-ı tefekkürdür, gayet uzaktan uzağa bu hakikate bir işarettir. Bununla beraber, madem bu tabir şe'n-i rubûbiyete münasip olmayan mânâyı hatıra getiriyor; en iyisi, şu tabir yerine "Ben senden razı olmuşum" denilmeli." (Mektubat, s. 295)

Kulların her şeyleriyle medyun buldukları Rabb'lerine karşı sevgilerinde, aşka varan hissiyâtları hangi seviyeye ulaşırsa ulaşsın elbette ifrattır denemez; “*mâlûmdur ki, her kalb, kendine ihsan edeni sever ve hakikî kemâlê muhabbet eder ve ulvî cemâlê meftun olur.*” (Sözler, s. 680)

İfrat şöyle dursun, vuslat gerçekleşeceği âna dek, gerek aşk gerekse de muzaaf muhabbet olarak görebileceğimiz şevk, uzun yolları kısa eden mecburî bir burak olarak görülmelidir. Ve bu anlamda şevk ismiyle yâd edilen nihayet hadde varan muhabbet, şüphesiz Nur meşrebinde de (Hakk'a ulaşma adına) olmazsa olmaz bir azıktır. Bu yüzdendir ki; Yirmi Dördüncü Söz'de verâset-i nübüvvet mesleğinde hareket eden seyyahın, diğer iki yolcudan aşkı itibarıyla ayrıştığı görülmektedir.

“*İşte, Reşha-misal üçüncü arkadaşınız ki, hem fakirdir, hem renksizdir. Güneş'in hararetiyle çabuk tebahhur eder, cnâniyetini bırakır, buharra biner, havaya çıkar. İçindeki madde-i kesîfe, nâr-ı aşk ile ateş alır, ziya ile nura döner. O ziyanın cilvelerinden gelen bir şuâa yapışır, yanaşır.*”

Ey Reşha-misal! Madem doğrudan doğruya Güneş'e âyinedarlık ediyorsun; sen hangi mertebede bulunsan bulun, ayn-ı Şems'e karşı, aynelyakîn bir tarzda, sâfi bakılacak bir delik, bir pencere bulursun. Hem, o Şems'in âsâr-ı acibesini ona vermekte müşkülât çekmeyeceksin. Ona lâıyk haşmetli evsâfını tereddütsüz verebilirsin. Saltanat-ı zâtîyesinin dehşetli âsârını ona vermekte hiçbir şey senin elinden tutup ondan vazgeçiremez. Seni ne berzahların darlığı, ne kabiliyetlerin kaydı, ne aynaların küçüklüğü seni şaşkırtmaz, hilâf-ı hakikate sevk etmez. Çünkü sen, sâfi, hâlis, doğrudan doğruya O'na baktığın için, anlamışsın ki, mazharlarda görünen ve aynalarda müşâhede olunan, Güneş değil, belki bir nevi cilveleridir, bir çeşit renkli akisleridir.” (Sözler, s. 361)

Verâset-i nübüvvet mesleğinde, “*kalbin tasfiyesiyle ve iman ve teslimiyetle hakikate gidenler*” temsil eden Reşha-misal arkadaş kalbini tasfiyede aşkı⁹⁷ azık edinmiştir. Aşkın katmerlenmiş hâli olarak

⁹⁷ “*Aşk, varlığın en esaslı ve aynı zamanda da en sırtı sebebidir; Allah, Zât'ının bilinmesini sevip istediğinden ve gelecekte gerçeğe uyanık ruhların O'nun esmâ,*

da görebileceğimiz şevk u iştiyakın⁹⁸ neticesinde hâsıl olan hakikat-i cazibedârın cezb u incizabı⁹⁹ sâliki gâibâne mârifetten, hâzırâne ve muhatabâne bir makama terakki ettirmiş ve bir nevi vuslat ile müşerref kılmıştır. Aslında bu husus Hak erlerine ait, umumî bir kanun gibidir.

“Hem, kâinat kalbindeki ciddî aşk, bir Mâşuk-u Lâyezalî”yi gösterir. Evet, ağacın mahiyetinde olmayan bir şey esaslî bir surette meyvesinde bulunmadığı delâletıyla, şecere-i kâinatın hassas meyvesi olan nev-i insandaki ciddî aşk-ı lâhutî gösterir ki, bütün kâinata –fakat

sıfât ve Zât'ına karşı duyup izhâr edecekleri derin alâkadan ötürü mükevvenâtı yaratmıştır. İnsanlarda söz ve ferman dinlememe şeklinde zuhûr eden aşk, Hâlık'ın, acz ve mahlûkata has temâyüllerden münezzehiyetine ve O'nun istignâ-yı zâtisine muvafık düşecek şekilde öyle bir muhabbettir ki; hilkat onun bağrında gerçekleşmiş, insanlık onunla gün yüzüne çıkmış, gönüller onunla donanarak Hak'la münasebetin en önemli merkezi hâline gelmiştir.” (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, 1/208 –Aşk–)

⁹⁸ “Şiddetli arzu, aşırı istek, mârifet kaynaklı neşe, sevinç ve hasret çekme mânalarını ihtiva eden şevk; sofıyeye, tam idrâk ve ihâta edilemeyen veya müşâhede edilip de sonra kaybolan mahbûba (sevgiliye) karşı, kalbin arzu ile coşması şeklinde tarif edilmiştir. Bazıları onu, ma'şûkun cemâlini görmek için âşğın kalbinde tütüp duran neşe, sevinç, heyecan ve hasret; bazıları da, *mahbûba meyl ü muhabbetten gayri, âşğın kalbindeki bütün hâtıraları, bütün meyilleri, bütün iştiyakları, bütün arzuları ve bütün dilemeleri yakıp kül eden bir kor* şeklinde yorumlamışlardır.

Şevkin menşei muhabbet, muhabbetin neticesi de şevktir. Hasretle yanan bir kalbin şifâsı vuslattır; şevk de bu yolda nurdan bir kanat.. âşik vuslata erince, şevk de zâil olur; ama iştiyak daha da artar ve müştakın vicdanı her mazhariyetten sonra köpürür ve “Hel min mezîd” (Daha var mı, artırılmaz mı?) der. Onun içindir ki, her an ayrı bir mârifet, ayrı bir muhabbet ve ayrı bir zevk-i ruhânî ile aşkı, şevk ufkunda, şevki, iştiyak kutbunda devredip duran Ufuk İnsan ve Kutup Peygamber (*sallallahu aleyhi ve sellem*), bir vuslat kuşağı sath-ı mâilinde en birinci dilek olarak: “Allah'ım Sen'den, Sen'in cemâl-i bâ kemâlini müşâhedeye ve Sana vuslata şevk istiyorum.” sözleriyle O'na yalvarır ve mezîd ister.” (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, 1/ 203 – Şevk u İştiyak –)

⁹⁹ “İnsan iradesiyle aşılması imkânsız gibi görünen çok uzun mesafeler, çok baş döndürücü irtifâlar, Hakk'ın cezbedip yükseltmesiyle, miraç gibi, bir hamlede, bir nefhada gerçekleşiverir. Bu mânaya işaret içindir ki, bir mübarek sözde şöyle denmiştir: Hazreti Rahmân'ın cezbelerinden tek bir cezbe, ins ü cinnin amel(leriyle elde edilen kurbete) denktir.”

Hakk'ın cezbisiyle ruhlarında, iman-İslâm-ihsan esrarını duyan münceziplere “Üveysî meşrep” denir ki, bunların bütün duygu, düşünce, hissiyat ve davranışları, o kudsî cezbe ile müncezip olmaları sayesinde hep istiğrak ve hayret içinde geçer.” (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, 1/217 –Cezbe ü İncizap–)

başka şekillerde– hakikî aşk ve muhabbet bulunuyor. Öyle ise, kalb-i kâinatıdaki şu hakikî muhabbet ve aşk, bir Mahbub-u Ezeli'yi gösterir.

Hem, kâinatın sinesinde çok suretlerde tezâhür eden incizaplar, cezbeler, câzibeler, ezeli bir hakikat-i câzibedârın cezbiyle olduğunu hüşyar kalblere gösterir. Hem, mahlûkatın en hassas ve nurânî tâifesi olan chl-i keşif ve velâyetin ittifakıyla, zevk ve şuhûda istinat ederek, bir Cemîl-i Zülcelâl'in cilvesine, tecellisine mazhar olduklarını ve O Celîl-i Zülcemâl'in (kendini) tanıttırılmasına ve sevdirilmesine zevk ile muttali olduklarını müttefikane haber vermeleri, yine bir Zât-ı Vâcibü'l-Vücûd'un, bir Cemîl-i Zülcelâl'in vücûduna ve insanlara kendini tanıttırmasına katiyen şehâdet eder." (Sözler, s. 739)

Bu çeşit cezb ü incizap, aynı zamanda nübüvvet halkasının birinci safındaki talebelerinden olan Ashab-ı Kiram Hazretleri'nin de yürüdüğü yoldur ki; **"Birinci suret [sahabe-i kiram efendilerimiz bu sırra mazhardır] sırf vehbîdir, kesbî değil; incizaptır, cezb-i Rahmânî'dir ve mahbubiyettir. Yol kısıdır, fakat çok metin ve çok yüksektir ve çok hâlistir ve gölgesizdir."** (Sözler, s. 535)

Cüz'iyet ve zılliyyet plânında yaşadığı seyri, Nebi'nin izinde külliyyet ve asliyyet makamında, kendi kemâlât ufkunda yakalayıp hakikî bir vâsıl olduğundadır ki; yolcunun azığı olan aşk u şevki, (Hak'tan halka bakan yönü itibarıyla, Hak'ın nazarıyla varlığı duyuş ve sezışin lâzımı olan) hakikî bir şefkate inkilâp etmektedir. Bu anlamda "şevk"; sâlikin halktan Hak'a urucu itibarıyla kesintisiz hâli,¹⁰⁰ "şefkat" ise vâsılın illallah olan abd-i küllînin Hak'tan halka nüzûlünün nişanı olan sabit karakteri olarak ifade edilebilecektir. Şükür ile tefekkür arasında da (şevk ve şefkat arasındaki bağa benzer bir şekilde) hikmet yolcusunun, sabır kahramanı kesildiği sülûku ve hikmet otağında teslim eri kılındığı vuslatı itibarlarıyla bir mütekalibiyetten bahsedilebilecektir.

Şu noktada ister istemez şöyle bir soru akla gelebilecektir. Üstad Hazretleri'nin Yirmi Altıncı Söz'ün Zeyli'nde kendi tarikini "Acz, fakr,

¹⁰⁰ Kulun, vâsıl olması itibarıyla da namütenahîde seyr lâtenahi olmasından, şevk, mutlak olan hükmünü bilinmez bir ufukta devam ettiriyor olsa gerektir.

şefkat, tefekkür” olarak tanımlamasına mukabil, Dördüncü Mektup’ta “*Acz, fakr, şükür ve şevk*” olarak ifade etmesinin sebebi nedir?

Öncelikle bu iki ifade birbirini nakzeden farklı anlamlar taşımamakta, belki bir hakikatin iki farklı yüzünü temsil etmektedirler. “*Mesleğimiz halîliye olduğu için meşrebimiz hilleştir. Hillet ise, en yakın dost, en fedâkâr arkadaşı, en güzel takdir edici yoldaş ve en civanmert kardeş olmayı iktiza eder.*” (Lem’alar, s. 204) diyen Üstad Hazretleri; meşreben İbrahimî olduğunu açıkca ilân etmiş ve talebelelerine “*İbrahimvârî olmayı*” (Sözler, s. 278) telkin etmiştir.

Anlaşılan o ki hillet mesleğini esas tutan Üstad Hazretleri, varlığa Hazreti İbrahim ufkundan bakmakta ve sülûku itibarıyla onun vilâyet yürüncesinde seyahat etmektedir. Şüphesiz hilkatın ve fitratın belirleyiciliğine ait, hillet kahramanlığına varan bu hususa; “*Hak’la münasebeti açısından kendisine önceden bahşedilmiş ilk mevhibe ve ruhundaki meknâ sadâkate rahmânî bir utûfe olarak*”¹⁰¹ bakmak gerekecektir. Üstad Hazretleri’ne ait bu “*yüce mazhariyet*” aynı zamanda “*kendinden sonra gelenlere muktedâ-bih*”¹⁰² olmasının da âdeti bir remzidir.”¹⁰³

Üstad Hazretleri’nin hillete dair bu ısrarlı vurgusunu, sahip olduğu mazhariyetin bir neticesi olarak görmek mümkün olduğu gibi; Hak’la dostluğu “*en büyük mertebe olan mertebe-i rızayı çabuk elde edebilir*” (Mektubat, s. 31), en selâmetli yol kabul etmesinden kaynaklanan bir tercih olarak görmek de mümkündür. Zira melekler içinde Hazreti Cebrâil’in, nebiler arasında Hazreti İbrahim’in, sahabe-i kiram arasında ise Hazreti Ebû Bekir’in hilletleriyle en yüksek mevkiyi ve Efendimiz’e en yakın mertebeyi ihraz ettikleri hatırlanacak olursa, evliyâ ve asfiyâ mabeyninde “*hususî olarak bir ilm-i Kur’ânî ve hikmet-i imaniye verilmek suretiyle*” (Şuâlar, s.

¹⁰¹ M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, 3/311 –Hullet–.

¹⁰² Efendimiz’in risalet gelinceye dek Hazreti İbrahim’in bakiyye-i diniyle amel etmesi de buna güzel bir örnek olsa gerektir.

¹⁰³ “Ne var ki, sahib-i kadem, sahib-i nazar’ın ufkunda Sen de onlara, yürüdükleri bu yolda iktida et.” (En’âm Sûresi 6/90) mefhumunca, min vechin ona/onlara uyar. Tıpkı sultanın, raiyyetinden birinin hanesinde, “Ev sahibinin imam olması daha uygundur.” deyip tenezzülen onun iş’âr ve işaretleriyle hareket etmesi gibi...” (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, 3/311 –Hullet–)

61), “*Hakk’ın özel teşrifâtı nev’inden ekstra bir lütfü*”na mazhar olarak, “*çok mahlûkat üstünde*” (Şuâlar, s. 61), bir noktaya ulaşan Hazreti Üstad’ın hillet esasî üzere seyretmesinin hikmeti daha iyi anlaşılacaktır.

Netice itibarıyla “*Hullet erbabında şevk u şükür galip olması*” sebebiyledir ki Üstad Hazretleri’nin; mesleğinin esasını zikrettiği Dördüncü Mektup’ta acz ve fakrla birlikte şevk ve şükürü vazgeçilmez birer düstur olarak zikrettiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte İbrahimî çizgide kemâlât ufkuna varan ehllullahın,¹⁰⁴ vilâyetlerin zirvesi hullet vilâyetine ermenin¹⁰⁵ neticesinde, nihayet mertebede nazar-ı vusûl mazhariyetiyle Muhammedî hakikati Hazreti Resûlullah’tan tefeyyüz edebileceği, başta İmam-ı Rabbânî Hazretleri olmak üzere ehl-i mârifetçe belirtilmiştir.

Muhtemel, böyle nihayetlerin de ötesinde vuku bulan bir mazhariyetin neticesidir ki; “*şevk*” hüznü edalı bir “*şefkat*”e bürünmekte, “*şükür*” ise hamd eksenli bir “*tefekkür*”le bütünleşmektedir. İbrahimî sabahatin, Muhammedî melâhat rengini alması olarak da tarif edilegelen bu en has netice,¹⁰⁶ “*en yüksek mertebe olan, ubûdiyet-i Muhammediye’dır ki, ‘mahbubiyet’ unvanıyla tabir edilmektedir*” (Mektubat, s. 512) ve “*Habibullah’ın zilli altında makam-ı mahbubiyete mazhar*” (Lem’alar, s. 64) olmak anlamına gelmektedir.

Hulasa etmek gerekirse; Üstad Hazretleri’nin Dördüncü Mektup’taki ibaresine¹⁰⁷–İbrahimî neşesinin gereği olarak– *kardeşlerine* yol-

¹⁰⁴ “...envârı ve esrarı bizim bu yolcuya kâfi ve vâfi gelmiş ki, daha ileri gidememiş.” (Şuâlar, s. 137)

¹⁰⁵ “Hullet vilâyeti, vilâyetlerin zirvesidir. Gerçi Allah’a yakın olmanın bir sınırı yoktur, zira O sınırsızdır. Ne var ki, her ferдин tabiat ve donanımı icabı bir “arş-ı kemâlât”ı vardır ve bu, o sâlik ya da ârif için mecburi bir serhad oluşturur. Bu itibarla, hullet vilâyetinde hak yolcusu, yedinci kat semâya ulaşsa yine de onun bir sınırı var demektir. Meğer ki, Cenâb-ı Mennân’ın, Rabbü’l-âlemîn unvanıyla, Sahib-i Fazilet, Sahib-i Vesile ve Sahib-i Makam-ı Mahmud’a özel teşrifâtı nev’inden ekstra bir lütfü olsun, olmuştur da.. ve O, mekânı lâmekân olacağı, mübarek cismi cân olacağı, bütün pinhanların da ayân olacağı öyle bir noktaya ulaşmıştır ki, orada ne arz u semâ vardır, ne de oraya bir melek ve ruhânî uğramıştır.” (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, 3/311 –Hullet–)

¹⁰⁶ *Mektubat-ı Rabbânî*, 319. Mektup.

¹⁰⁷ “Der tarik-i aczmenđi lâzım âmed çâr çiz / Fakr-ı mutlak, acz-i mutlak, şükür-ü mutlak, şevk-i mutlak ey aziz.” (Mektubât, s. 17)

culuk adına ehemmiyetli bir tavsiye; Yirmi Altıncı Söz'ün Zeyli'ndeki ifadesine¹⁰⁸ ise –Muhammedî zevkinin atıyyesi olarak– *talebelerine* varacakları hakikatin temrinine dair kıymetli bir telkin nazarıyla bakmak yerinde olacaktır. “Acz, fakr, şevk, şükür” ibaresinin, daha çok yola (yani tarike) dair meselelerin olduğu Mektubat eserinde; “acz, fakr, şefkat, tefekkür” ifadesinin ise aslı itibarıyla, daha ziyade neticelere (yani hakikate) ait bahislerin bulunduğu Sözler mecmuasında yer alması da bu yaklaşımı teyit eder görünmektedir.

Zira, mâlûmdur ki kulun ne Hakk'a karşı şefkati ne de Zât-ı Müteâlî'yi tefekkürü mevz-u bahis değildir. Belki Nur talebelerine iki farklı makamda telkin edilen bir hakikatin iki farklı vechesi, *halktan Hakk'a müteveccih yüzleri* itibarıyla şevk ile dolup şükürle doymaları, ulaştıkları her mertebe ve menzilde *Hak'tan halka nâzır gözleri* itibarıyla şefkat ve tefekkürle muamelede bulunmalarıdır. Bu anlamda şevk ve şükür ile şefkat ve tefekküre salih bir daireyi tamamlayan iki yay şeklinde bakmak doğru yaklaşım olacaktır.

Bu anlamda nübüvvet mesleğine vârisliği cihetiyle Rahîm ve Hakîm isimlerine mazhariyet Üstad Hazretleri için hususî bir lütuf olması itibarıyladır ki Yeni Said'in her hâli âdeta şefkat ve tefekkürle yoğrulmuş gibidir.

“Bendeki fitrî olan bu ziyade acımsızlık ve şefkat, binler Müslüman evlâtlarının, hatta masum hayvanların tecellümlerine karşı dahi bir rikkat, bir clem, o sırr-ı şefkatle hissediyordum. Hususî bir hanem yoktur ki fikrimi yalnız ona hasredebeyim. Belki bu memleketle ve belki Âlem-i İslâm'ın kıtasıyla, hanem gibi, hamiyet-i İslâmiye noktasında alâkadarım. Ve o iki büyük hanedeki dındaşlarımın cemleriyle mütecellim ve firâklarıyla mahzun oluyorum.” (Lem'alar, s. 308)

“Yâ İlâhî ve yâ Rabbî! Ben imanın gözüyle ve Kurân'ın tâlimiyle ve nuruyla ve Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtu vesselâmi)'n dersiyile ve *İsm-i Hakîm'in göstermesiyle görüyorum ki...*” (Şuâlar, s. 37)

¹⁰⁸ “O tarikler içinde, kâsır fehminle Kurân'dan istifade ettiğim, acz ve fakr ve şefkat ve tefekkür tarikidir.” (Mektubât, s. 515)

“Bu âyet,¹⁰⁹ kâinat üstünde, dünyanın yüzünde öyle bir perde açtı ve ışıklandırdı ki, bu ezeli nutuk ve sermedî ferman, asırlar sıralarında dizilen zîşuurlara ders verip gösteriyor ki; **bu kâinat, bir câmi-i kebîr hükmünde başta semâvât ve arz olarak umum mahlûkât, hayattarâne zikir ve tesbihte ve vazifeler başında cûş u huruşla mesudâne ve memnunâne bir vaziyette bulunuyor, diye müşâhede etti.**” (Sözler, s. 485)

Ancak bilinmektedir ki hususî mazhariyetler mutlak kemâl anlamına gelmemektedir.

“Kâinatın her bir âleminde, her bir tâifesinde, esmâ-yı hüsnâdan bir ismin unvanı tecelli eder. O isim, o dairede hâkimdir; başka isimler orada ona tâbidirler, belki onun zımında bulunurlar. Hem mahlûkatın her bir tabakasında az ve çok, küçük ve büyük, has ve âmm her birisinde, has bir tecelli, has bir rubûbiyet, has bir isimle cilvesi vardır. Yani, o isim her şeye muhît ve âmm olduğu hâlde, öyle bir kasd ve chemmiyetle bir şeye teveccüh eder; güya o isim yalnız o şeye hastır. Hem, bununla beraber, Hâlık-ı Zülcelâl her şeye yakın olduğu hâlde, yetmiş bine yakın nurânî perdeleri vardır. Meselâ, sana tecelli eden Hâlık isminin mahlûkiyetindeki cüz’î mertebesinden tut, tâ bütün kâinatın Hâlıkı olan mertebe-i kübrâ ve unvan-ı âzama kadar ne kadar perdeler bulunduğunu kıyas edebilirsin.

Demek bütün kâinatı arkada bırakmak şartıyla, mahlûkiyetin kapısından Hâlık isminin müntehâsına yetişirsin, daire-i sıfâta yanaşırın. Madem perdelerin birbirine temâşâ eder pencereleri var; ve isimler birbiri içinde görünüyor; ve şuûnât birbirine bakar; ve temessülât birbiri içine girer; ve unvanlar birbirini ihsas eder; ve zuhurât birbirine benzer; ve tasarrufât birbirine yardım edip itmâm eder; ve rubûbiyetin mütenevvi’ terbiyeleri birbirine imdat edip muâvenet eder; elbette gerektir ki, **Cenâb-ı Hakk’ı bir isim, bir unvan ile, bir rubûbiyetle ve hâkezâ, tanısı, başka unvanları, rubûbiyetleri, şe’nleri, içinde**

¹⁰⁹ سَمَّحَ اللَّهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ “Göklerde ne var, yerde ne varsa Allah’ı tenzih ve tesbih eder.” (Hadid Süresi 57/1)

inkâr etmesin. Belki, her bir ismin cilvesinden sâir esmâya intikal etmezse, zarar eder.” (Sözler, s. 354)

Bu anlamda Hakîm ve Rahîm isimlerine ait hususî mazhariyeti, münhasıran bu iki isme dair kısıtlı bir duyuş ve sezîş seviyesi olarak algılamak yanlıştır. Bilâkis bu mazhariyetler asliyet ve külliyet mertebelerinde gerçekleştiği içindir ki gayet âli ve câmiyetli bir hakikatin ifadesidir.

“... hadsiz geniş diğer bir sofrayı nimet açmak için, İslâmiyet ve iman akidelerini, çok rızık ister bir mânevî mide hükmüne getirip, onun rızık sofrasının dairesini mümkinât dairesinin haricinde genişletip, esmâ-yı ilâhiyeyi de içine alır kılmıştır ki, o mide ile İsm-i Rahmân’ı ve İsm-i Hakâm’i en büyük bir zevk-i rızık ile hisseder. الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَىٰ رَحْمَتِهِ وَعَلَىٰ حِكْمَتِهِ¹¹⁰ der ve hâkezâ... Bu mânevî mide-i kübrâ ile hadsiz nimet-i ilâhiyeden istifade edebilir. Ve bilhassa o midedeki muhabbet-i ilâhiye zevkinin daha başka bir dairesi var.” (Lem’alar, s. 438)

“Hem o imanda mârifet ve muhabbetini verdi. Ve mârifet ve muhabbetle o nimet-i vücûd içinde daire-i mümkinâtтан âlem-i vücûba ve daire-i esmâ-yı ilâhiyeye kadar hamd ü senâ ile istifade için ellerini uzatabilir bir mertebe ihsan etti.” (Şuâlar, s. 61)

Evet, “bin bir esmâ-yı ilâhiyenin her birinde pek çok tabakât-ı hüsun ve cemâl ve fazl ve kemâl bulunduğu gibi, pek çok merâtib-i muhabbet ve iftihar ve izzet ve kibriyâ” (Sözler, s. 680) dahi bulunduğuandır ki; “bütün mahlûkat üstünde bir mertebeye çıkan ve yümn-ü iman ile, emn-i emânet ile mücehhez emîn bir halîfe-i arz olan” (Sözler, s. 134) Kâmil İnsan için, “o Şems-i Ezelî’nin şuâları hükmünde olan esmâsının nokta-yı mihrâkiyesi suretinde” (Sözler, s. 315), “Hayy-ı Kayyûm’un tecelli-i İsm-i Âzam’ını gösteren” (Sözler, s. 317), ve reşha-misali renksizliğinde bütün renkleri barındıran, umum esmâ ile münasebettar pek hususî bir makam söz konusudur. Nur Risaleleri’nin

¹¹⁰ “Bütün varlığı kapsayan sonsuz şefkat sahibi ve her işi hikmetle yapan Allah’a hamdolsun.”

Ümmet-i Muhammed'e umumî rehberlik noktasındaki muvaffakiyetinin sırrı da burada gizli olsa gerektir.

“Kardeşlerim, kalbime ihtar edildi ki; nasıl ki, Mesnevî-i Şerif, şems-i Kur’ân’dan tezâhür eden yedi hakikatten bir hakikatin aynası olmuş, kudsî bir şerâfet almış; Mevlevîlerden başka daha çok chl-i kalbin lâyemut bir mürşidi olmuş. Öyle de, **Risale-i Nur şems-i Kur’âniye’nin ziyasındaki elvân-ı seb’ayı ve o güneşteki renk renk, çeşit çeşit yedi nuru birden aynasında temessül ettirdiğinden** –inşâallah– yedi cihetle şerîf ve kudsî ve yedi Mesnevî kadar chl-i hakikate bâkî bir rehber ve bir mürşid olacak.” (Lem’alar, 28. Lem’a, 14. Nükte, s. 353)

Rahîm ve Hakîm isimlerinin hususî mazharı olan Hazreti Üstad’ın, hâtem-i umum-i velâye olması hususiyetiyle umum esmâyla olan münasebeti ve bir cihette mazhariyeti, chl-i aşkın menba-ı füyüzâtı olan İsm-i Vedûd’dan bahsettiği noktadaki açıklamalarının, tıpkı diğer isimlerde olduğu gibi tecrübî esaslara dayandığını bizlere göstermektedir.

“Sual: Eâzım-ı esmâ-yı ilâhiyeden olan **Rahîm** ve **Hakîm** ve **Vedûd**’un iktiza ettikleri **şefkatperverâne terbiye** ve **maslahatkârâne tedbir** ve **muhabbettârâne taltif**, nasıl ve ne suretle, müthiş ve muvahhiş olan **mevt** ve **ademle**, **zevâl** ve **fırakla**, **musibet** ve **meşakkatle** tevfiğ edilebilir? Haydi, insan saadet-i ebediyeye gittiği için, mevt yolunda geçtiğini hoş görelim. Fakat bu nazik ve nazenin ve zîhayat olan eşcar ve nebâtât envâları ve çiçekleri ve vücûda lâyıf ve hayata âşık ve bekaya müştak olan hayvanât taifelerini, mütemadiyen hiçbirini bırakmayarak ifnâlarında ve gayet süratle onlara göz açtırmayarak idamlarında ve onlara nefes aldırmayarak meşakkatle çalıştırmalarında ve hiçbirini rahatta bırakmayarak musibetlerle tağyirlerinde ve hiçbirini müstesna etmeyerek öldürmelerinde ve hiçbirini durmayarak zevâllerinde ve hiçbirini memnun olmayarak fırâklarında hangi **şefkat** ve **merhamet** var, hangi **hikmet** ve **maslahat** bulunur, hangi **lütuf** ve **merhamet** yerleşebilir?” (Mektubat, s. 322)

Bu cümleden anlaşılacağı üzere bazı hâllerde bu üç külli esmâyâ ait hakâik âdetâ memzuçtur. Bu soruda, üç hakikat hallaç edilmek sure-

tiyle ayrı ayrı pek güzel tarif edilmektedir. İstidradî olarak belirtmek gerekir ki; Rahîm, Hakîm ve Vedûd isimleri, tezâhür etmemelerinin imkânsızlığı perspektifinden açıklanırken, sorunun içinde bu üç ismin hakikatleri pek ince bir surette tarif edilmektedir.

İsm-i Rahîm'in, şefkatperverâne terbiye istemesi, *mevt ve ademi dilememesi*, şefkat ve merhamet olarak görünmesi, yaratılanların *hiçbiri ni bırakmayarak ifnâlarını, göz açtırmayarak idamlarını arzu etmemesi*;

İsm-i Hakîm'in, maslahatkârâne tedbir istemesi, *zevâl ve firâkı dilememesi*, hikmet ve maslahat olarak bilinmesi, yaratılanların *müstesna etmeyerek öldürmelerini, durmayarak zevâllerini, memnun olmayarak firâklarını arzu etmemesi*;

İsm-i Vedûd'un, muhabbettârâne taltif istemesi, *musibet ve meşakkati dilememesi*, lütuf ve merhamet olarak hissedilmesi, yaratılanların *nefes aldirmayarak meşakkatle çalıştırmaları, rahatta bırakmayarak musibetlerle taşıyirlerini arzu etmemesi*; tarzında bu üç isim, tezâhürlerinin vücûd ve ademlerine nisbetle pek güzel tarif edilmiştir.

Pek uzun çekecek bu bahsin kapısını daha ziyade açmadan, özetle şunu ifade etmek yerinde olacaktır ki; Üstad Hazretleri Hakîm ve Rahîm isimlerine hususî mazhariyetle birlikte, külliyet mertebesinde her bir ismin cilvesinden sâir esmâya intikal ile çok nurlara medâr olmuştur. Bunlar içinde ehl-i aşkın atıyyesi olan İsm-i Vedûd mazhariyetinin de olduğu âşikârdır.

Son olarak ince bir noktaya daha dikkat çekmek gerekmektedir ki; mevzu ettiğimiz cümlede¹¹¹ Üstad Hazretleri, ehl-i hakikatin (yani hakka'l-yakîn mertebesine erişenlerin) İsm-i Vedûd'a mazhariyetle, yine o ismin cilveleriyle, mevcudâtın penceresinden *fiile, isme, sıfata, şuûnata değil, doğrudan doğruya* Vâcibü'l-Vücûd'a baktıklarını¹¹² söy-

¹¹¹ "Ehl-i hakikatin bir kısmı nasıl ki İsm-i Vedûd'a mazhardırlar ve âzamî bir mertebede o ismin cilveleriyle, mevcudatın pencereleriyle Vâcibü'l-Vücûd'a bakıyorlar." (Mektubat, s. 16)

¹¹² "Şuûnât olmaksızın sadece Zât'ı görmek, efrada mahsustur. Bilmek gerekir ki, efrad adı verilen bu büyük insanlardan Zât'a vasıl olanlar azın da azıdır." (İmam-ı

lemektedir. Ve aynen öyle de, *Risaleler'in* âzamî bir mertebede Rahîm ve Hakîm isimlerine mazhariyetle ve o isimlerin cilveleriyle mevcudâtın pencereleriyle “*ayn-ı şemse karşı, aynelyakîn bir tarzda, sâfi bakılacak bir delik, bir pencere bularak*” (Sözler, s. 361) fiilden, isimden, sıfattan, şuûnâttan öte, eserden bizzat Müessir-i Hakikî olan Vâcibü'l-Vücûd'a bakmak suretiyle yazıldığını hiç tevile mahal bırakmayacak bir netlik ve açıklıkta dile getirmektedir.

İşte Üstad Hazretleri tarafından Hulûsi Bey'e teslim edilen sır da bu sır olsa gerektir. Rahîm ve Hakîm isimlerine âzamî bir derecede mazhariyetin neticesinde varlığın bir aynadan da öte pencere olması ve imkân âlemlerine dair ne varsa birer delik, birer rasat ufku olup aradan çıkması; “ârif O'nu seyreyler” fehvasınca doğrudan “Hakk'ın ayan olması”dır.

İşte Kur'ân şâkirtlerinin hâli böyledir.

İnşâallah, o Sözler, ¹¹³ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا سırrına mazhardırlar.

Evet, “*Kime hikmet nasip edilmişse doğrusu, büyük bir hayra mazhar olmuştur.*” (Bakara, Sûresi 2/269) ve bu hayır öyle bir kesretli bir hayırdır ki; Efendimiz'in (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) tebliğ ettiği İslâmiyet nasıl bütün dinlerin fevkine çıkmış ve nasıl yalnız kendi kavmine münhasır kalmamış, belki Efendiler Efendisi'nin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) umum esmâya en âzam mertebede mazhariyetiyle birlikte Kur'ân-ı Hakîm'de umum dinlerin hakikatleri cem olmuş; aynen öyle de “*Kur'ân'ın yüksek mertebe-i arşîsinden iktibas edilmiş*” (Şuâlar, s. 672) olan Risale-i Nurlar da yalnız nur talebeleri veyahut sadece bu millet için değil, belki bütün Ümmet-i Muhammed hatta umum insanlık için Cenâb-ı Hakk'ın sımsıkı sarınılması gereken metin bir ipi, kopmaz bir kulpu olmaktadır.

Rabbânî, *Mükâşefât-ı Gaybiye*, (Çev.: Doç Dr. Necdet Tosun, Timaş Yayınları, İstanbul 2006), s. 63,

¹¹³ “Kime hikmet nasip edilmişse doğrusu, büyük bir hayra mazhar olmuştur.” (Bakara Sûresi 2/269)

“Risaletü'n-Nur bu asırda, bu tarihte bir urvetü'l-vüskadır. Yani çok muhkem, kopmaz bir zincir ve bir hablullahtır. Ona elini atan yapışan, necat bulur...” (Şuâlar, s. 257)

“Risale-i Nur doğrudan doğruya Kur'ân'ın bâhir bir burhanı ve kuvvetli bir tefsiri ve parlak bir lem'a-yı i'câz-ı mânevîsi ve o bahrin bir reşhası ve o güneşin bir şuâsı ve **o mâden-i ilm-i hakikatten mülhem ve feyzinden gelen bir tercüme-i mâneviyesidir.**” (Şuâlar, s. 590)

“Risaletü'n-Nur sâir telifat gibi ulûm ve fûnûndan ve başka kitaplardan alınmamış. Kur'ân'dan başka me'hazı yok, Kur'ân'dan başka üstadı yok, Kur'ân'dan başka mercii yoktur. Telif olduğu vakit hiçbir kitap müellifinin yanında bulunmuyordu. Doğrudan doğruya **Kur'ân'ın feyzinden mülhemdir ve semâ-yı Kur'ânî'den ve âyâtının nücûmundan, yıldızlarından iniyor, nüzûl ediyor.**” (Şuâlar, s. 612)

“Resâilî'n-Nur dahi ne şarkın mâlûmatından, ulûmundan ve ne de garbın felsefe ve fûnûnundan gelmiş bir mal ve onlardan iktibas edilmiş bir nur değildir. Belki, **semâvî olan Kur'ân'ın şark ve garbın fevkindeki yüksek mertebe-i arşisinden iktibas edilmiştir.**” (Şuâlar, s. 672)

Üstad Hazretleri'nin Eski Said döneminde hakka'l-yakîn derecesinde bir iman için müthiş bir ızdırıp çektiği görülmektedir. Her insanın fitrî bir ihtiyacı olan imanın kendisinde tahkike ulaşması noktasında bütün latîfeleri ile yaptığı talep, Üstad Hazretleri'nde hiç dinmeyen ızdırarî bir dua seviyesinde devam etmiş ve enfüste Mesnevî-i Nuriye'yi, âfakta ise Risale-i Nur mecmualarını netice vermiştir.

Mârifet ufkunda tokluk bilmeyen bir yolcu olan ve tam anlamıyla “hel min mezîd (daha yok mu)” kahramanı olarak görebileceğimiz Hazreti Bediüzzaman; her anda, her hâlinde tahkik ile tevhid peşinde koşmuş, Kur'ân'ın arş-ı mârifetinden ellerini doldurup, bütün ümmete tablacılık ederek, umum insanlığa yetecek belki de artacak bir kaynağın başında bulunmuştur.

Serdarlığı kıyamete dek sürecek görünen bu kâmet-i bâlâyı “hikmet burcu”nun zirvesine yükselten **tahkikinin** ve bu zirvede tattığı

tevhidin mertebelerine dair yalnız birer işaret olarak muhterem M. Fethullah Gülen Hocaefendi'nin eserlerinden pek kıymetli iki iktibasî kâfi görüyoruz. Rabb-i Rahîm'den bu "hikmete mazhariyet sırrı"ndan talebe olmak şerefiyle bizi de nasiplendirmesini diliyoruz.

"Tahkik kahramanı hep Hak yolunda, Hak için Hak iledir. Hak dostları arasında böyle bir pâye "makam-ı mahbubiyet"e ait bir pâyedir ve Hazreti Mahbub'un hususî bir teveccühünün remzidir. Başî bu pâyeye eren bir tahkik eri, Hakk'ın mahbubu olduğu gibi, onun gök ehline sevilmesi ve yerde temiz kalblerin ona teveccüh etmesi de ona karşı Hak teveccühünün bir aks-i sadâsıdır. Bu bâtınî alâkanın zahîrî emaresine gelince o da, farzların kusursuz olarak yerine getirilmesi üzerine bina edilmiş bir nafîle tutkusudur.

(...)

Tahkik kahramanı; iman, mârifet, muhabbet, aşk u şevk ve zevk-i ruhânî açısından tevhidî bir düşünceyle sürekli ona tahsis-i teveccüh ve im'ân-ı nazarda bulunarak O'nu biricik murat ve rızasını da tek hedef kabul edip celâlî esintilerde cefâ mülâhazasına, cemâlî meltemlerde de safâ duygusuna kapılmadan, kahrî-lütfu bir bilme esprisiyle bütün tecellileri yolda bulunuyor olmanın tezâhürleri sayarak; daha doğrusu öyle duyup öyle hissederek, onlara takılıp kalmadan, onlarla doğrudan doğruya meşgul olmadan, gerçek gayenin dışındaki her şeyi gelip-geçici birer gölge telâkki edip, sonra da hedefe kilitlenmenin gereği deyip hep ona ulaşma azmî içinde bulunan tam bir gönül eridir.

Evet o, dışını sıkıp elemlere katlanarak, elinden geldiğince cismanî lezzetlere karşı tamamen kapanarak ve dinin emir ve yasaklarına da kılı kırk yararcasına riayet ederek "Hû" deyip ilerleyen öyle bir semâ yolcusudur ki, her dönemeçte kendini ayrı bir itminan esintisiyle istikbal ediyor görür, her makamda ayrı bir rıza televvünüyle hoşâmediler alır ve zâhir-bâtın duygularında:

"Bana Hak'tan nidâ geldi; gel ey âşık ki mahremsin!

Bura mahrem makamıdır seni chl-i vefâ gördüm." (Nesîmî)

sözlerinin tın tın ses verdiğini duyar. Doğrusu, burası öyle bir makamdır ki, bu makamda duyulan iman O'ndan, mârifet O'ndan, sevgi O'ndan ve aşk u şevk de O'ndandır.” (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, 2/167 -Tahkik-)

“Hazreti Vacibü'l-Vücûd'un zâtına tahsis buyurduğu tevhide gelince; o, evvelâ enbiyâ, sonra da asfiyâyâ mahsus bir mazhariyettir.. ve bizim için böyle bir mârifet ve zevk ufkunu tam idrak edip duymak da imkânsız gibidir; zira o, Rabb'in, kendi rubûbiyetine şâyeste ve

شَهَدَ اللهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ... الخ “Allah'tan başka ilâh bulunmadığına şâhit bizzat Allah'tır...” (Âl-i İmrân Sûresi 3/18),

الله لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ... الخ “Allah o ilâhtır ki Kendisinden başka ilâh yoktur. Hayy'dır, Kayyûm'dur...” (Bakara sûresi 2/255),

هُوَ اللهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ... الخ “Allah'tır gerçek ilâh! O'ndan başka yoktur ilâh...” (Haşr Sûresi 59/22),

إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي... الخ “Muhakkak ki Ben'im gerçek ilâh. Ben'den başka yoktur ilâh. O hâlde sen de yalnız Bana ibadet et.” (Tâhâ Sûresi 20/14)

gibi âyetlerle ifade buyurduğu “tevhid-i tâmm”ı, erbabının dupduru gönüllerine ifâzası ve onlara gönül dilleriyle bunu seslendirme imkânını bahşedip hususî bir tevhidle şerefleştirmesi; şerefleştirip o engin ihsanlarını, onların aczlerinin çehresinde daha bir derinleştirmesi, sonra da bu incelerden ince hususu,

مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ يَا مَعْرُوفُ. “Seni hakkıyla bilemedik ey Ma'ruf!.”,

مَا عِبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ يَا مَعْبُودُ “Sana hakkıyla ibadet edemedik ey Ma'bud!.”,

مَا شَكَرْنَاكَ حَقَّ شُكْرِكَ يَا مَشْكُورُ “Ey her dilde meşkûr olan Allahım, Sana hakkıyla şükredemedik!.”,

مَا ذَكَرْنَاكَ حَقَّ ذِكْرِكَ يَا مَذْكُورُ “Ey Mezkûr, Seni hakkıyla zikredemedik!.”

gibi sözlerle bir mârifet mülâhazası, bir ibadet şuuru, bir acz u fakr tavrı, bir şevk u şükür iştîyakıyla ifade ettirmesi büyük bir mazhariyettir. Ve

onlardan olmayanın da bunu kavraması mümkün değildir. Nasıl mümkün olabilir ki bu, hususî bir mevhibedir ve hangi şart-ı âdiye bina edilirse edilsin, Hazreti Vehhâb'ın bir atıyesidir; O'nun atıyelerini de ancak matıyyeleri yüklenir ve temsil eder.” (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümürüt Tepeleri*, 2/226 Tevhid-)

İkincisi: Tarik-i Nakşî hakkında denilen: “Der tarik-i Nakşibendî lâzım âmed çâr terk:

Terk-i dünya, terk-i ukbâ, terk-i hestî, terk-i terk.” olan fıkrayı rânâ birden hatıra geldi.

Risale-i Nur'un yolu acz, fakr, şevk ve şükür olması, Nakşibendî yoluna zikrdilen esasların da esaslarının farklı bir surette Nur mesleğinde yer almadığı anlamına gelmez. Zira her iki yol da Kur'ânî olduğundan (öncelik, sonralık mahfuz olmakla beraber) bu düsturların hepsi Hak yolcuları için farklı şekillerde de olsa uyulması gereken prensiplerdir.

Umuma ait bir prensip olarak, “*dünyayı kesben değil, kalben terk etmek*”¹¹⁴ lâzım geldiğini söyleyen Üstad Hazretleri; Hulûsi Ağabey'e hitaben “*hizmet-i Kur'âniye'de bulunana, ya dünya ona küsmeli veya o dünyaya küsmeli; tâ, ihlâsla, ciddiyetle hizmet-i Kur'âniye'de bulunsun*” (Lem'alar, s. 54) demekte ve Hüsrev Ağabey'i muhatap almak suretiyle, “*senin gibi Risale-i Nur'un bir fedaisi (dünya ile) alâkası olmamalı ve alâka peyda etmemeli. Alâkalı olsa, fevkalâde bir sebat, bir ihlâsın lüzum ile beraber, bazı ârızalar içinde sarsılır, tam fedakârlık*

¹¹⁴ “İlem eyyühe'l-aziz! Dört şey için *dünyayı kesben değil, kalben terk etmek lâzımdır.*

1. Dünyanın ömrü kısa olup, süratle zevâl ve guruba gider. Zevâlin elemiyle, visâlin lezzeti zevâl buluyor.

2. Dünyanın lezâizi zehirli bala benzer. Lezzeti nisbetinde elemi de vardır.

3. Seni intizar etmekte ve senin de süratle ona doğru gitmekte olduğun kabir, dünyanın ziyetli, lezzetli şeylerini hediye olarak kabul etmez. Çünkü dünya ehline güzel addedilen şey, orada çirkindir.

4. Düşmanlar ve haşerât-ı muzırira arasında bir saat durmakla dost ve büyüklere meclisinde senelerce durmak arasındaki muvazene, kabirle dünya arasındaki aynı muvazenedir. Maahaza, Cenâb-ı Hak da bir saatlik lezzeti terk etmeye davet ediyor ki, senelerce dostlarıyla beraber rahat edesin. Öyleyse, kayıtlı ve kelepçeli olarak sevk edilmezden evvel, Allah'ın davetine icabet et.” (Mesnevî-i Nuriye, s. 107)

edemez. O havalinin kahramanları elhak müstesnadırlar. Alâkalar onları sarsmıyor. Fakat bazıları, Hüsrev gibi, Said gibi ve Âtîf ve emsali gibi **bütün bütün alâkasız da bulunmak lâzım.**” (Kastamonu Lâhikası, s. 197) demek suretiyle en has daireye ait bir düstur olarak, dünya ile araya her cihetten geniş bir mesafe konması gerektiğini belirtmektedir.

Yine Üstad Hazretleri bu durumu teyit eder mahiyette; “Eski zamanlarda âhretini dünyasına tercih edenler, hayat-ı içtimaiyenin günahlarından kurtulmak ve âhretine hâlisâne çalışmak niyetiyle mağaralarda, çilchanelerde riyâzette hayatlarını geçirenler bu zamanda olsaydılar, Risale-i Nur şâkırtleri olacaktılar.” (Şuâlar, s. 290) buyurmakta ve ehl-i tarikat mabeynindeki dünyaya karşı tavrın, Risale-i Nur daire-sinde farklı bir surette devam ettiğini açıkça belirtmektedir.

Talib-i dünya olunmaması gerektiğini ve dünyadan kalben kat-ı alâka etmek¹¹⁵ lâzım geldiğini çok yerlerde açıkça beyan eden Üstad Hazretleri, dünyayı kazanma noktasında karşılaşılan zorlukların yine dünyaya karşı ömrü uzun bir riyâzet-i şer’iyeyle çevirmekle aşılabileceğini belirtmektedir.

“Bu dehşetli ihtikârdan çıkan kaht ve galâ ve açlık ve zaruret, yaşamak damarını şiddetiyle yaralandırıyor. Bu yara, hissiyât-ı ulviye-i diniye-yi bir derece susturmaya vesile olup, ehl-i dalâlete yardım ediyor. Herkes midelerini düşünmeye başlıyor. Kalb, hakikatten ziyade ekmeği düşünüp hayata, yaşamaya, yardıma koşup vazife-i hakikiyesini ikinci derecede bırakır. Buna karşı **Risale-i Nur’un şâkırtleri bir uzun Ramazan nazarıyla bakıp, keffaretü’z-zünûb ve bir riyâzet-i şer’iyeyle çevirebilirler.** Alenen nakz-ı sıyama Ramazan’ın hürmetini kıran bedbahtlara gelen o

¹¹⁵ “O fânî mahubattan kat-ı alâka etmek, o mahbuplar onu terk etmeden evvel o onları terk etmek cihetiyle Mahbub-u Bâkî’ye hasr-ı muhabbeti ifade eden Yâ Bâkî Ente’l-Bâkî olan birinci cümlesi, ‘Bâkî-i Hakikî yalnız Sen’sin. Mâsivâ fânîdir. Fânî olan, elbette bâkî bir muhabbete ve ezeli ve ebedî bir aşka ve ebed için yaratılan bir kalbin alâkasına medar olamaz.’ mânâsını ifade ediyor. ‘Madem o hadsiz mahubut fânîdirler, beni bırakıp gidiyorlar. Onlar beni bırakmadan evvel ben onları Yâ Bâkî Ente’l-Bâkî demekle bırakıyorum. Yalnız Sen bâkisin ve Sen’in ibkân ile mevcudat bekâ bulabildiğini bilip itikad ederim. Öyleyse, Sen’in muhabbetinle onlar sevilir. Yoksa alâka-yı kalbe lâyük değiller.’ demektir.” (Lem’alar, s. 21)

musibet, masumları da incitir. Fakat Risale-i Nur şâkırtleri ve masumları, o musibeti lehlerine döndürüp, hayırlı bir riyâzete kalb cderler, kanaat ve iktisatla karşılırlar.” (Kastamonu Lâhikası, s. 162)

Dünya birgün bize “*Haydi, dışarı*” deyip, bizi dışarı kovmadan; bizim onun aşkından vazgeçmemiz gerektiğini ve o bizi terk etmeden, bizim kalben onu terke çalışmamız iktiza ettiğini söyleyen¹¹⁶ Üstad Hazretleri’nin dünyaya karşı, gerek hayatıyla, gerekse eserleriyle “***tatmaya izin var, doymaya izin yok***” şeklinde ortaya koyduğu tavrını genel hatlarıyla iki cümlede özetlemek mümkündür; “***pencerelerden seyretmek, içlerine girmemek***”.

Bununla birlikte “dünyayı terk”ten öte “***terk-i ukba***” denilen, kul-luk görevlerini yerine getirmede ve dahi tebliğ vazifesini ifada âhireti kazanmayı bile bizzat maksat yapmama, rıza-yı ilâhî dışında her türlü mânevî füyûzât hissi talebine kapanma Nur mesleğinin en temel esaslarından olmuştur.

“***...maddî-mânevî füyûzât hislerimi feda etmeseydim, iman hizmetinde bu büyük mânevî kuvveti kaybedecektim. Ben maddî ve mânevî her şeyimi feda ettim, her musibete katlandım, her işkenceye sabrettim. Bu sayede hakikat-i imaniye her tarafa yayıldı. Bu sayede Nur mekteb-i irfanının yüz binlerce, belki de milyonlarca talebeleri yetişti. Artık bu yolda, hizmet-i imaniyede onlar devam edeceklerdir. Ve benim maddî ve mânevî her şeyden feragat mesleğimden ayrılmayacaklardır. Yalnız ve yalnız Allah rızası için çalışacaklardır.***” (Emirdağ Lâhikası, 2/75) diyen Hazreti Üstad; maddî hazlardan istiğna ve mânevî zevklerden feragat düstürlarını müteaddit defalar Kur’ân talebelerine ders vermiş ve âdeti bir irsiyet olarak miras bırakmıştır.

Hatta birgün; Kastamonu’da ehl-i takvâ bir zât, şekvâ tarzında: “*Ben sukut etmişim. Eski hâlimi ve zevkleri ve nurları kaybetmişim.*” dediğinde Üstad Hazretleri: “*Belki terakki etmişsin ki, nefsi okşayan ve uhrevî meyvesini dünyada tattıran ve hodbinlik hissini veren zevkleri,*

¹¹⁶ Lem’alar, s. 209.

keşifleri geri bırakıp, daha yüksek makama, mahviyet ve terk-i enâniyet ve fânî zevkleri aramamakla uçmuşsun.” (Şuâlar, s. 307) diye cevap vermek suretiyle mânevî hazlardan feragatın terakki adına mühim bir âmil olduğunu ders vermiştir.

“Nasıl ki Risale-i Nur’u ve hizmet-i imaniye’yi, dünyevî rütbelere ve şahsım için uhrevî makamlarına âlet yapmaktan sırr-ı ihlâs şiddetle beni men ettiği gibi; öyle de, kendi şahsımın istirahatine ve dünyevî hayatımın güzelce, zahmetsiz geçmesine, o hizmet-i kudsiye’yi âlet yapmaktan cidden çekiniyorum. Çünkü, uhrevî hasenâtın bâkî meyvelerini fânî hayatta cüz’î bir zevk için sarf etmek, sırr-ı ihlâsa muhalif olmasından, kat’iyen haber veriyorum ki, târikü’l-dünya chl-i riyâzetin arzu ve kabul ettikleri ruhânî, cinnî hüddamlar bana her gün, hem aç olduğum zamanda ve yaralı olduğum vakitte en güzel ilâç getirselor, hakikî ihlâs için kabul etmemeye kendimi mecbur biliyorum. Hatta berzahtaki evliyâdan bir kısmı temessül edip bana helva baklavaları hizmet-i imaniyeye hürmeten verseler, yine onların elini öpüp kabul etmemek ve **uhrevî, bâkî meyvelerini dünyada fânî bir surette yememek için, nefsim de kalbim gibi kabul etmemeye rıza gösteriyor.**” (Emirdağ Lâhikası, 2/9)

“**Cemiyetin iman selâmeti yolunda âhiretimi de feda ettim. Gözümde ne cennet sevdası var, ne cehennem korkusu.** Cemiyetin, yirmi beş milyon Türk cemiyetinin imanı namına bir Said değil, bin Said feda olsun. Kur’ân’ımız yeryüzünde cemaatsiz kalırsa, cenneti de istemem; orası da bana zindan olur. Milletimizin imanını selâmette götürsem, cehennem’in alevleri içinde yanmaya razıyım. Çünkü vücudum yanarken, gönlüm gül-gülistan olur.” (Tarihçe-i Hayat, s. 616) cümlelerinde şefkat mayalı mutlak fedakârlığı parlayan Hazreti Üstad’ın, dünyayı ve âhireti kalben terk mesleğini tarif adına, Kur’ân talebelerinin portresini çizen şu satırları en öz bir nasihat, en net bir hedef olsa gerektir.

“Kur’ân’ın tilmizi ise, yalnız livechillah ve rıza-yı ilâhî için ve fazilet için o derece nefsinin menfaatinden tecerrüd eder ki, **cennet-i ebediye’yi dahi hakikî maksat ve gaye-i ibadet yapmaz.** Nerede kaldı ki, bu

dünya-yı zâilenin fânî olan menafîi onu, hakikî maksat ve gayesinden çevirsin.” (Mesnevî-i Nuriye, s. 131)

“**Terk-i hestî**” diye tabir edilen benliği terk, benlikten sıyrılmak da, nur mesleğinde “*Nisyan-ı nefis içinde nisyan etmemek. Yani, huzûzât ve ihtirasâtta unutmak ve mevttte ve hizmette düşünmek*” (Sözler, s. 519) şeklinde tarifini bulan diğer mühim bir esastır. Ancak “nefsin” hizmette istihdamı adına öncelikli şart şahs-ı mânevînin boyasıyla boyanmasıdır. Bu ilâhî sıbğa ile boyanan Nur talebelerinin, yeni bir fitrat kazandıran “ene”den tecerrüde dair temrinatlarında, “nahnü” hırkasına bürünmelerini, “Hüve (O)” kaftanı giyinme adına bir ön hazırlık olarak görmek gerekmektedir.

*“Ey kardeşlerim! Dikkat ediniz, sizi enâniyette vurmasınlar, onunla sizi avlamasınlar. Hem biliniz ki, şu asırda ehl-i dalâlet encye binmiş, dalâlet vadilerinde koşuyor. Ehl-i hak, bilmecburiye, encyi terk etmekle hakka hizmet edebilir. Enenin istimalinde haklı dahi olsa, mademki ötekilere benzer ve onlar da onları kendileri gibi nefisperest zannederler, hakkın hizmetine karşı bir haksızlıktır. Bununla beraber, ctrafina toplandığımız hizmet-i Kur’âniye, **ene**’yi kabul etmiyor, **nahnü** istiyor. ‘Ben demeyiniz, biz deyiniz’ diyor.”* (Mektubat, s. 479)

Şüphesiz şahs-ı mânevînin nazara verilmesi ile kazanılan “biz” telâkkisi, “ben”liğin eriyeceği geniş ve bereketli bir kazandır. Ancak İsrailoğullarının içine düştüğü “biz” vartası hatırlanacak olursa, hemen belirtmek gerekir ki; Aşçının unutulup, yemeğin tadının kazana verilmesine benzetilebilecek olan “biz” düşüncesine sakat bir surette teksif-i nazar, zaman içerisinde “Hüve (O)” hakikatinin gizlenmesini de doğurabilecektir. Pek sağlam bir zeminin, zaman içinde çökmesini netice verebilecek çok tehlikeli bir çatlak anlamına gelen bu vartanın sebebi de; milletlerdeki biz fikrinden tevellüt eden milliyetperverliğin yanlış anlaşılması ve uygulanmasına benzer bir şekilde, cemaatlerde de zaman içerisinde biz fikrinden doğabilecek olan “cemaat enaniyeti” temessülüdür.

Bu asra, âdeta enaniyet asrı namını takan ve “*Şu asırda enâniyet o derece dizgini cline almış ki, çok insanlar birer küçük Firavun ve*

birer küçük Nemrud hükmüne geçmişler” (Mektubat, s. 355) diyen Üstad Hazretleri; Nur talebelerinin önüne, benliklerini terk ile elde edebilecekleri mânevî kazanç adına öyle zengin bir tablo ortaya koymaktadır ki, her hâlde bu talebeler, bir değil binler enaniyet taşısalar, Yunus gibi “*Âşık olan ar-ı namusu neyle*” deyip, “*terk-i hestî*” noktasında hiçbir tereddüt eseri göstermeyeceklerdir.

Bu çok zengin tablonun en güzel bir örneği şu satırlarla gözler önüne serilmiştir:

“Evet, temsilde hata yok, nasıl ki büyük bir velî, küçük bir ashâb kadar hizmet-i İslâmiye’de Ehl-i Sünnet’çe mevki almadığı gibi, aynen öyle de, ‘Bu zamanda hizmet-i imaniyede hazz-ı nefsinı bırakıp ve mahviyet ile tesanüt ve ittihadı muhafaza eden bir hâlis kardeşimiz, bir veliden ziyade mevki alıyor.’ diye kanaatim gelmiş ve siz daima bu kanaatimi takviye ediyorsunuz.” (Şuâlar, s. 308)

Bütün terk edilenlerin terki hissinden hâsıl olabilecek farklı bir enaniyet hissine karşı, uyanık olma mânâsına gelen terk-i terk düsturu ise, kapıyı hem içerden hem dışardan iki ayrı kilitle kilitlemeye benzetilebilecektir. Bu ufka ulaşan terk veyahut daha doğru ifadesiyle telbis eri,¹¹⁷ benliğini mevhum bütün kemâlâtıyla birlikte adem toprağına gömmüş ve kabrine nişane nev’inden de olsa bir mezar taşı bırakmamış bir fütüvvet şahı demektir.

Böyle bir er oğlu erin kendi nuruna tutulmakla yollarda kalması şöyle dursun, bir durakta kendi kemâlâtının nuruyla karşılaşsa dahi onu tanımaması veya mübarek bildiği bir vesileye ircâ etmesi ve eğer

¹¹⁷ “Telbis erinin yürüdüğü cadde sapaşğlam bir tahkik yolu, hedefi Hak rızası, meşrebi açık-kapalı halktan istiğna ve iç dünyası her an ayrı bir murakabe ile hep sürpriz derinlikler peşinde ve yükselişler adına dur-durak bilmeyecek kadar heyecanlı; halkın içinde Hak’la beraber olmanın temkinini aksettirecek kadar da engindir. Halkın içinde dolaşır durur ve Hakk’ın mârifet-muhabbet ve zevk-i ruhânî adına kendisine olan ihsanlarını onlarla paylaşmaya çalışır.. paylaşmaya çalışır, yol ve yön bilmezlere rehberlik eder.. onlara ışığa giden yolları gösterir.. Âraftakilere cennet iş’ârında bulunur.. hedefsiz yaşayanların gönüllerine mefkûre üfler.. ve herhangi bir külfete girmeden toplumun her kesimiyle alışverişte bulunabilir.” (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrit Tepeleri*, 2/173 –Tedbir–)

ekmelinden ise mutlak anlamda Sahib-i Hakikî'sine vermesi söz konusudur. Yollar içinde en selâmetlisi ise bütün bu hakikatlerin âdetâ bir cebr-i lutfî kuşağında yaşanıp hissedilmesi olsa gerektir ki; Hazreti Üstad'ın tarihçe-i hayatı âdetâ bütünüyle böyle bir lütfün sergi salonu gibidir.

“Şimdi bunu anlıyorum, hissediyorum, Allah'a binlerce şükrediyorum ki, uzun seneler ihtiyârım haricinde olarak hizmet-i imaniyemi maddî ve mânevî kemâlât ve terakkiyâtıma ve azaptan ve cehennemden kurtulmama ve hatta saadet-i ebediyeme vesile yapmaktığıma, yahut herhangi bir maksada âlet yapmaktığıma mânevî gayet kuvvetli mânialar beni men ediyordu.” (Emirdağ Lâhikası, 2/74)

Nur Yolu içinde farklı suretlerde yer alan bu dört mühim terk düsturuna dair bu faslı Muhterem M. Fethullah Gülen Hocaefendi'nin pek kıymetli değerlendirmelerinin yer aldığı bir sohbetin özeti ile noktalamak istiyoruz:

“Rıza-yı ilâhîye vâsıl olabilmek için terk edilmesi gereken dört şeyden ilki dünyadır. Mesnevî-i Nuriye'de, dünyayı terk etmenin ölçüsü verilirken, ‘dünya hayatına ait işlerden kazandığına sevinmeme, kaybettiği şeye de üzülmemeye’ esasî zikredilmektedir. Yani, dünyayı terk etmeyi başaran bir insan, bütün yeryüzü onun olsa, dünya kadar mal-mülk edinse de çok sevinmeyecek, nimete şükretmekle beraber, ‘Bu kazancım önemli değil Allah'ım; çünkü benim için Sen ve Sen'in rızan önemlidir.’ diyecek; bütün dünyayı kaybetse de sabırla mukabelede bulunacak ve mahzun, mükedder olmayacaktır.

(...)

Bediüzzaman Hazretleri, dünya hakkındaki bir başka değerlendirmesinde, bu dünyanın kesben değil kalben terk edilmesi gerektiğini söyler. Eğer, insan dünyayı bu espri içinde anlayabilirse, tam bir ehl-i dünya gibi çalışıp kazanabilir ve bir Karun gibi zengin olabilir. Çünkü, böyle biri iktiza ettiği an, elinde-avucunda ne varsa, hepsini Rabb'isinin rızası istikametinde infak edebilir.

(...)

Niyet ve amel bu olduktan sonra da dünya malının hiç mi hiç zararı yoktur. Asıl önemli olan, ihtiyaç anında bütün dünyevî imkânları din-diyânet adına, i'lâ-yı kelimetullah ve Allah'ın hoşnutluğunu kazanma hesabına feda edebilmektir.

'Terk-i ukbâ'ya gelince; adanmış insanda dava uğruna ortaya koyduğu cehd ve gayrete mukabil âhireti kazanma mülâhazası da olmamalıdır. Bir insan, Allah'a kulluğunu, ibadet ü taatini, evrâd u ezkârını, hatta i'lâ-yı kelimetullah yolunda mücahedesini, icabında zindanlara girmesini, değişik belâlar altında kalıp preslenmesini, sıkıntılara maruz kalmasını.. doğrudan doğruya cenneti kazanmaya bağlıyor ve bütün bunlarla cennete girmeyi esas maksat yapıyorsa, o insan, kazanma kuşağında kaybediyor demektir. Adanmış bir insanın başına, bunların hepsi gelebilir; fakat o bunlarla âhireti peyleme peşine düşmemelidir. Demelidir ki, 'Allah'ım, eğer ben bütün bunlarla Sana yaklaşıyorsam, kendimi çok talihli bir insan sayacağım. Ben, başka değil, sadece Sen'in rızanı arıyorum.'

(...)

Her şey Cenâb-ı Hakk'ın hoşnutluğunu kazanmaya bağlanmalıdır ki, terk-i ukbâ derken de bu mânâlar kastedilir. Âhiret beklentilerinden sıyrılamamış, Allah'a tamamen yönelememiş ve cennet arzusuyla kulluk yapmayı terk edememişler için Cüneyd-i Bağdadî Hazretleri 'ibadü'l-cennet', yani, 'cennetin kulları' demiştir. Allah karşısında kemerbeste-i ubûdiyet içinde iki büklüm olsa ve namaz kılsa da, sadece cehennem endişesiyle tir tir titreyerek ibadet eden kimseler hakkında "ibâdu'n-nar" yani "cehennem kulları" demeyi uygun bulmuştur. Dünyevî beklentilerden kurtulamayan, ona kalben sırtını dönemeyenleri de 'dünyanın kulları' olarak adlandırmıştır. Hâlbuki cehennemden kurtuluş ya da dünyevî arzular kulluğun hedefi olamayacağı gibi, cennet de amel ve ibadet için esas maksat olamaz. İbadet, Hak emrettiği için ve O'nun rızasını elde etmek maksadıyla yapılır. Evet, ibadetin gerçek sebebi, Allah'ın emridir. Herhâlde Cüneyd-i Bağdadî Hazretleri sözünü noktalarken de şöyle seslenmiştir: 'Pekâlâ, bunca kul içinde Allah'ın kulları nerede?'

Terk edilmesi gerekenlerden biri de insanın kendi nefsidir. 'Terk-i hestî', insanın kendi benliğini de terk etmesi, nefsini düşünmemesi demektir. Değişik vesilelerle arz ettim: Meselâ, namazda sen aradan çıkacak, artık

kendini unutacaksın.. sadece O'nu düşünecek, namazınla O'nu başbaşa bırakacaksın... Ağzından çıkan her kelimeyle O'nun rızasına vurguda bulunacaksın. Namazının her anında O olacak; senden bir parça ya da nefsin hesabına bir mülâhaza kalmayacak orada. Muhammed Bahauddin Nakşibendî bu hâle de terk-i hestî, kendini terk etmek, diyor.

Şâh-ı Nakşibend orada bir terkten daha bahsediyor ve “terk-i terk” de lâzım diyor. Yani, bu terkleri de terk etmen; terk ettiğini de unutman gerek. “Şunu terk ettim, bunu terk ettim” mülâhazasına takılıyorsan onları hiç bırakmamış sayılırsın.” Terk etmen gerekenleri Belh'te bıraktığın ara sıra da olsa aklına geliyorsa, demek ki sen hâlâ saraydaki İbrahim Edhem'sin, Belh'i unutamamışsın. Evet, maddî-mânevî füyûzât hislerinden sıyrılmaya çok önemlidir. Onları terk etme hususunda çok ciddi bir kazanç söz konusudur. O mülâhazaları aklınızdan sildiğiniz zaman dört buutlu bir terk hayatı yaşarsınız. Dünyayı terk derinliği, âhiret beklentilerini terk enginliği, kendi kendinizi terk ufku ve bütün terkleri terk aşkınlığına ulaşırsınız. Bu aşkınlıkla da bütün terk ettiklerinizin ötesinde O'nu bulursunuz.

Hâsılı, Rasûlüllah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Efendimiz buyurmuşlardır ki: ‘Her kim Allah için olursa, Allah da onun için olur.’ Evet, sırf Allah için olma, dava adamının vasfıdır ve böyle bir insan, ellerini açtığı her zaman Allah'ın rahmet ve inâyetini yanında bulacaktır. İnsan, Allah'ın rızasını tahsile çalıştığı yolda maddî-mânevî füyûzât hislerinden fedakârlıkta bulunduğu nisbette O'na daha yakın olacaktır.” (M. Fethullah Gülen, *Kırık Testi 4, Fedakârlık ve Adanmış Ruhlar*, s. 293)

O hâtıra ile beraber, birden şu fıkra tulû etti:

“Der tarik-i acz-mendî, lâzım âmed çâr çiz;

Fakr-ı mutlak, acz-i mutlak, şükr-ü mutlak, şevk-i mutlak, ey aziz!”

Vücûda lâyıık ve hayata âşık ve bekaya müştak olan insan ruhu Cenâb-ı Hâlık'a olan medyuniyetini derk ettiği nisbette kul olması mümkün görülmektedir. Şükür ile dillendirilen bu kulluğun idraki adına en esaslı iki alıcı şüphesiz insanın hadsiz aczi ve nihayetsiz fakr-ıdır. Varlığı kudreti ile hayata çıkararak Cenâb-ı Hayy'ı ve rahmeti ile hayatta tutan Cenâb-ı Kayyûm'u tanıma adına acz ve fakr hakikatleri

mutlak anlamda hükmeden iki vicdanî esastır. Varlıkla muhatabiyetinde insana, aczi ve fakrı bin bir vesile ile ihsas edilmekte ve şükre yönlendirilmekle insan, şevk ile kanatlandırılmaktadır.

Nakşî yolunda lâzım olan dört terke mukabil, dört mutlak hakikat olarak zikredilen, acz, fakr, şevk ve şükür esaslarına dair, başta Nur Külliyyatı'nın tamamında geçen açıklamalar olmak üzere yapılan izahları kâfi görüyor (bu meseleye dair geniş izahatı inşaallah ayrı bir çalışmaya tehir ile); M. Fethullah Gülen Hocaefendi'nin bu dört hakikati pek güzel izah eden iki ayrı kıymetli yazısından iktibas ile bu uzun bahsi kısa kesiyoruz.

Acz, insanın Allah karşısındaki acizliğini idraki, kabulü ve ilân etmesidir. Kâinattaki umumî tasarrufu, çağın ulaştığı ilim ve teknik perspektifinden seyreden insan, neticede kendisinin hiçliğini ve Cenâb-ı Hakk'ın havl ve kuvvetini görür, müşâhede eder. Ancak, bu bir seviyedir, böyle bir bakış seviyesini de insan kendi kendine elde edemez. Eğer günümüzde, Risale-i Nur ve benzeri eserler, kâinatta bütün tasarrufun Allah'a ait olduğu hakikatini, böylesine açık-seçik önümüze sermiş olmasalardı, bizler hiçbir zaman acz-i mutlak şuuruna ulaşamazdık.

Evet, şayet bizim önümüze böyle bir ufuk açılmamış olsaydı, ne biz ne de başkaları 'acz-i mutlak' hakikatini kavrayamaz, dolayısıyla da böyle bir düşünce hep havada kalırdı. Hâlbuki şimdi ulaşılan nokta itibarıyla, mutlak âcizliğimizi, hem de bütün benliğimizle duyuyor ve kabul ediyoruz.

'Fakr-ı mutlak' sermayesi olmamak demektir. İnsan kendisine bakan yönüyle bir 'hiç'tir. İradesi hiçtir, benliği hiçtir; mânevî sermayesi ise ona âhirette verileceklere kıyasla hiç ender hiçtir. Ama o insana, öyle bir kredi kartı verilmiştir ki, o, kendisine verilen bu kredi kartı ile en zenginlerin bile teşebbüs edemeyeceği yatırımlara teşebbüs eder ve hiç kimsenin yüklenemeyeceği vazife ve sorumlulukları yüklenir.

İşte bu şuura ulaşma, insanın fakir olduğunu idrak ve kabullenme ile olur. Risaleler, insanı bu idrake ulaştırabilecek ışıktan düsturlarla doludur.

Bazen şevk, bazen şefkat olarak anlatılan üçüncü "hatve" esas itibarıyla birbirleriyle içli-dışlıdır. Ancak, buradaki şevki, şen-şakrak olmak, keder, hüznün ve üzüntüyü bir tarafa atmak mânâsına anlamak da yanlış. Zira hüznün, bir peygamber tavrıdır. Onun için bazıları O'na (*sallallahu aleyhi ve*

sellem) ‘Hüzün Peygamberi’ de demişlerdir ki, bana göre bu çok isabetli bir yaklaşımdır. Zira Efendimiz bütün ömrü boyunca kahkaha ile üç defa gülmüştür. Evet, hüzün onun mübarek çehresinin ayrılmaz bir derinliğidir. Durum böyle olunca ‘şevk’e yeni bir yorum ve yeni bir yaklaşım getirmek icap eder. Şevk, ümitsizliğe düşmeme, paniğe kapılmama ve falso endişesiyle yaşamama demektir. Bu mânâ iledir ki o, acz ve fakrın ayrı bir buudunu teşkil eder. Aksi hâlde şevki, acz ve fakr ile telif etmek imkânsızdır.

Şükür, Cenâb-ı Hakk’ın verdiği nimetlere mukabele mânâsına gelir. ‘Her nimetin şükürü kendi cinsinden olması’ esasına binaen şükür, kâinatta carî fitrat kanunlarına uygun hareket etmek, olur ki, selim bir akla sahip herkes, hiç yadırgamadan ve garip bulmadan böyle umumî bir caddede yürüyebilir. Bu da çağımızın anlayış ufkuna uygun bir tekliftir. Bize gelen nimetleri değerlendirmek ve bu nimetleri vereni bulmak şükürü gerektirir.

Bediüzzaman Hazretleri ‘tahdis-i nimet’ üzerinde ısrarla durmuştur. Onun geliştirdiği sistemde, Allah’ın icraâtını sezmenin gereği bütün vâridleri ilân etme bir esastır.. ve bu esas bize hep şükürü hatırlatmaktadır.

Tefekkür, aklı işlettirerek çiçek çiçek mârifet balı devşirmenin adıdır. Bazen insanın bir saatini, senelerce ibadete denk hâlde getiren tefekkür, bu geniş yolun ayrı bir derinliği ve ayrı bir buududur.

Bununla beraber düsturlarda, âzamî ihlâs, âzamî takvâ ve hikmete ram olarak hareket etme gibi hususlara da yer verilmiş ve bu mevzuda oldukça ciddi tahşidat yapılmıştır.

İster dört hatve (adım)’de anlatılan, isterse üzerinde durulan diğer hususlar, esas itibarıyla bir bütün olarak ele alındığında, bu yolun ne kadar geniş ve ihatalı olduğu gerçeği apaçık ortaya çıkacaktır. (M. Fethullah Gülen, Risale-i Nur Etrafında, *Fasıldan Fasıla*, , 2/193)

Seyr u sülûk-i ruhânîde; letâif-i aşere (on lâtife) veya yedi nefis mertebesine bağlı olarak kalbî ve ruhî hayat derecesini elde etme, erbabınca müteâref bir yöntemdir ve çile disiplini dahil bugüne kadar insan-ı kâmil olmanın biricik yolu kabul edilegelmiştir. Ancak, hem seyr-i ruhânî hem de onun içinde önemli bir yer işgal eden çile vasıtasıyla kazanılmış mertebe, derece, mevhibe ve vâridata ulaşmanın başka alternatiflerinin bulunduğu da bir gerçek. Billhassa bu alternatifler arasında, bir mânâda,

peygamberlik hakikatının tecellisi ve sahabî mesleğinin inkişaf ettirilmesi yolu da diyebileceğimiz farklı yöntemler de vardır:

Esbap açısından, çok şeye güç yetirememe şuurunda olma mânâsında acz; her nesne ve her varlığın hakikî sahibi, maliki Allah olduğu gerçeğini kavrama anlamında fakr; herkesi ve her nesneyi O'ndan ötürü kucaklama şeklinde yorumlayacağımız şefkat; her gün yepyeni bir heyecanla âfak ve enfüsü hallaç etme vüs'atinde, disiplinli düşünme diyeceğimiz tefekkür; ayrıca bu çerçevede sürdürülen hizmette hiç sönmeyen bir aşk u iştiyak, sonra da bu mazhariyetlerin şuurunda olarak, bütün bunlara, söz, tavır ve davranışlarla mukabelede bulunma mânâsına gelen kesintisiz şükür böyle bir alternatif yöntemin temel esaslarıdır.

Bediüzzaman Hazretleri'ne göre bu yol, daha kestirme, daha selâmetli ve daha emindir; acz; aşkın yanında, hatta önünde mahbubiyet ufkuna uzanan öyle ışıktan bir helezondur ki, âcizliğin kavranılması ölçüsünde insan bu yöntemle her yoldan daha süratli matlubuna ulaşabilir. Fakr; şuurdaki derinliği ölçüsünde, en disiplinli cehd u gayretlerin bile önünde öyle tükenmez bir sermayedir ki, hak yolcusu onunla bir hamlede rahmâniyetin vesayetine sığınır ve Kudreti Sonsuz'un her şeye yeten gücüne ulaşır ve dayanır. Şefkat; aşktan daha derin, daha içten öyle bir duygudur ki; rahîmiyetin tezâhürü böyle bir duyguyu taşıyan hiçbir yolcu şimdiye kadar yolda kalmamıştır. Tefekkür; âfak ve enfüsün tetkik u temâşâsıyla her şeyi hikmete bağlayan aydınlık ruhların yolu.. şevk; her zaman nokta-yı istinat ve nokta-yı istimdadının şuurunda olan, dolayısıyla da hiçbir zaman ümitsizlik ve inkisara düşmeyenlerin hâli.. şükür de; iç içe hiçlere terettüp eden bunca nimete karşı şuurlu mukabelelerin ayrı bir unvanıdır.

Mevzû, temel esprisi itibarıyla: 'Ben âcizim, Sen Muktedir; ben fakirim, Sen Gani; ben muhtac u muztarrım Sen Rahîm; ben bir mütehayyir ve müteharriyim, Sen ise her yerde aranan, her şeyden sorulan Biricik Hedef ve Gayesin.' esasları üzerine cereyan ettiğinden, herhangi bir âciz u fakir, muhtaç u mütehayyirin kendi nefsini müzekkâ görmesi ve ona bir pâye vermesi ya da daha bugünden unutulma damgasını yiyeceğini bile bile Allah'a karşı belli ölçüde de olsa, nisyân yaşaması; sa'y u gayretine terettüp eden başarıları kendinden bilmesi, fenalıkları kadere mâl etmeye çalışması ve kendini, bir çeşit müstakil bir mevcut telakki etmesi kat'iyen söz konusu değildir.

Konuyu bu şekilde temellendirince; Bediüzzaman Hazretleri'nin tasnifi çerçevesinde şu dört ana husustan –iç içeliği ile beraber– birbirinden farklı dört ayrı hareket noktası ve dört temel disiplin ortaya çıkar.

Bunları:

Nefsin mahiyet ve cibilliyetinde bulunan kendini müzekkâ görme temayüllerine rağmen onu tezkiye etmeme ve aklamama gayreti.

Kendini unutması gereken hususlarda unutma azmi, hatırlaması icap eden yerlerde de hatırlama cehdi.

İyiliklerin ve kötülüklerin gerçek kaynakları belirlenerek her başarı ve hezimetin onlara bağlanması ve mazhariyetlerde, fahirlenme yerine hamd u şükür soluklanması, fenalıklarda da teessür ve nedametlerin yaşanması.

Hak yolcusunun hemen her menzil, her hâl ve her makamda kendini ve meziyetlerini Hakk'ın ziya-yı vücûdunun bir gölgesi veya gölgesinin gölgesi bilip varlığını, varlığıyla alâkalı hususiyetlerini Hazreti İlm u Vücûd'un bir âyine-i tecellisi görmesi şeklinde hulâsa etmek mümkündür.

(...)

Netice itibarıyla diyebiliriz ki; seyr u sulûk-i ruhânîde, aşk, çile ve emsali yol erkanının yanında, takip edilecek kestirme bir yol varsa o da, acz u fakr, şefkat ve tefekkür yoludur. Aczinin şuurunda olan her hak yolcusu: 'Tut beni elimden tut ki edemem sensiz' der, bütün benliğiyle Kudreti Sonsuz'a yönelir.. fakrını her düşündükçe daha bir içten Hakk'ın servet ve ginasına teveccüh eder; teveccüh eder ve üzerindeki bütün mevhibeleri O'ndan bilir; âlemin fahr ve şatahatla tökezlediği aynı noktalarda hamd ü senalarla oturur kalkar, şükr ü şevkle soluklanır.. evet hayatını acz u fakre bağlamış mütefekkir bir hakikat eri, ne iyilikleri kendinden bilmenin fahrini yaşar, ne de fenalıkları kader ya da esbaba havale ederek fikrî ve ruhî teşevvüşe düşer. Aksine bütün mazhariyetlerini Hak'tan bilir, O'na dayanır ve O'na nisbetin hazlarını duyar; her zaman fenalıkları da nefesine bağlayarak tevbe, inâbe ve evbe atmosferinde, diğer bir ifade ile sürekli hasretin son sınırında ve vuslatın serhadlerinde dolaşır. Varlığını, Hakk'ın ziya-yı vücûdunun bir gölgesi saydığından, ne şahsî vücûd mülâhazalarına girer ne de şuhûd arayışı ihtiyacını duyar. 'Varlığım O'ndan, hususiyetlerim O'ndan, varsa mevhibelerim O'ndan' der, her zaman ayrı bir maiyyet huzuruy-

la, hiç olmazsa böyle bir huzur ümidiyle yaşar ve bu yolda bulunuyor olmanın şevk u şükürüyle oturur kalkar; ama kat'iyen lâubaliliğe, şatahata ve bâlâpervâzâne iddialara girmez.” (M. Fethullah Gülen, Seyr u Sülûkta Bir Başka Çizgi, Kalbin Zümrüt Tepeleri, 2/288)

Sonra senin yazdığın: “Bak kitab-ı kâinatın safha-yı rengînine... ilâ âhir...” olan rengin ve zengin şiir hatırıma geldi.

Dördüncü Mektup'ta yer alan manzum ifadelere kaynaklık eden (Hulûsi Ağabey'e ait olduğunu anladığımız) şiir şu şekildedir:

“Bak kitab-ı kâinatın safha-yı rengînine
Hâme-i zerrîn-i kudret, gör ne tasvir eylemiş.
Kalmamış bir nokta-yı muzlim, çeşm-i dil erbabına.
Sanki âyâtın Hudâ, nur ile tahrir eylemiş.
Bak ne mu'ciz-i hikmet, iz'an-rubâ-yı kâinat.
Bak ne âlî bir temâşâdır fezâ-yı kâinat.
Dinle de yıldızları, şu hutbe-i şirinine,
Nâme-i nurunu hikmet, bak ne takrir eylemiş.
Hep beraber nutka gelmiş, hak lisanıyla derler:
Bir Kadîr-i Zülcelâl'in haşmet-i sultanına,
Birer burhan-ı nur-efşânız, vücûd-u Sâni'a
Hem vahdete, hem kudrete şâhitleriz biz!..
Şu zeminin yüzünü yaldızlayan
Nâzenin mu'cizâtı çün melek seyranına.
Bu semânın arza bakan, cennete dikkat eden,
Binler müdakkik gözleriz biz!..
Tübâ-yı hilkatten semâvât şikkına,
Hep Kehkeşan ağsânına,
Bir Cemîl-i Zülcelâl'in dest-i hikmetiyle takılmış,
Binler güzel meyveleriz biz!..
Şu semâvât ehline birer meşîd-i seyyâr,
Birer hâne-i devvâr, birer ulvî âşiyâne,
Birer misbah-ı nevvâr, birer gemi-i cebbâr,

Birer tayyâreleriz biz!..
 Bir Kadîr-i Zülkemâl'in, bir Hakîm-i Zülcelâl'in
 Birer mu'cize-i kudret, birer hârîka-yı sanat-ı hâlıkâne,
 Birer nâdire-i hikmet, birer dâhiye-i hilkat,
 Birer nur âlemiyiz biz!..
 Böyle yüz bin dil ile yüz bin burhan gösteririz,
 İşittiririz insan olan insana!..
 Kör olası dinsiz gözü, görmez oldu yüzümüzü,
 Hem işitmez sözümüzü, hak söyleyen âyetleriz biz!..
 Sikkemiz bir, turramız bir,
 Rabb'imize musahharız;
 Müsebbihiz, zikrederiz âbidâne.
 Kehkeşan'ın halka-yı kübrâsına mensup birer meczuplarız biz!.." (Sözler,
 s. 551-553)

Ö şiiir ile semânın yüzündeki yıldızlara baktım. "Keşke şâir olsaydım, bunu tekmiil etseydim!" dedim. Hâlbuki şiiir ve nazma istidadım yokken yine başladım, fakat nazım ve şiiir yapamadım; nasıl hutûr etti ise, öyle yazdım. Benim vârisim olan sen, istersen nazma çevir, tanzim et.

Fihrist Risalesi'nde Dördüncü Mektup hakkında;

"¹¹⁸أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَرَزَقْنَاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ *âyetinin bir sırrını; şiiire benzer fakat şiiir olmayan, muntazam fakat manzum olmayan, gayet parlak fakat hayal olmayan, yıldızları konuşuran bir yıldıznâme ile tefsir eder.*" (Mektubat, s. 547) demek suretiyle, hem bu mektupta yer alan yıldıznamenin hangi âyetin mânevî tefsiri olduğu açıklanmakta, hem de manzum olmak maksadı taşıyan hayalî bir şiiir olmadığı ifade edilmektedir.

¹¹⁸ "Hiç üzerlerindeki göğe bakmazlar mı? Bakıp da Bizim onu nasıl sağlamca bina edip süslediğimizi, onda en ufak bir çatlaklık, dengesizlik olmadığını düşünmezler mi?" (Kaf Süresi 50/6)

Aynı mânâların nesir tarzında ifade edildiği benzer bir metin ise Otuz İkinci Söz'ün Birinci Mevkıfında yer almaktadır:

“O vakit, yıldızlar nâmına bir yıldız der ki:

Ne kadar serssem, akılsız ve ahmak ve gözsüzsün ki, bizim yüzümüzdeki sikke-i vahdeti ve turra-yı chadiyeti görmüyorsun, anlamıyorsun. Ve bizim nizâmât-ı âliyemizi ve kavânin-i ubûdiyetimizi bilmüyorsun. Bizi intizamsız zannediyorsun.

Bizler öyle bir Zât'ın sanatıyız ve hizmetkârlarıyız ki, bizim denizimiz olan semâvâtı ve seçeremiz olan kâinatı ve mesîregâhımız olan nihayetsiz fezâ-yı âlemi kabza-yı tasarrufunda tutan bir Vâhid-i Ehad'dir. Bizler, donanma elektrik lambaları gibi, O'nun kemâl-i rubûbiyetini gösteren nurânî şâhitleriz ve saltanat-ı rubûbiyetini ilân eden ışıklı burhanlarız. **Her bir tâifemiz, O'nun daire-i saltanatında, ulvî, süflî, dünyevî, berzahî, uhrevî menzillerde haşmet-i saltanatını gösteren ve ziya veren nurânî hizmetkârlarız.**

Evet, her birimiz kudret-i Vâhid-i Ehad'in birer mu'cizesi ve seçere-i hilkatın birer muntazam meyvesi ve vahdâniyetin birer münevver burhanı ve melâikelerin birer menzili, birer tayyâresi, birer mescidi ve avâlim-i ulviyenin birer lambası, birer güneşi ve saltanat-ı rubûbiyetin birer şâhidi ve fezâ-yı âlemin birer ziyeti, birer kasrı, birer çiçeği ve semâ denizinin birer nurânî balığı ve gökyüzünün birer güzel gözü olduğumuz gibi, heyet-i mecmûamızda sükûnet içinde bir sükût ve hikmet içinde bir hareket ve haşmet içinde bir ziyet ve intizam içinde bir hüsn-ü hilkat ve mevzuniyet içinde bir kemâl-i sanat bulunduğundan, Sâni-i Zülcelâl'imizi, nihayetsiz diller ile vahdetini, chadiyetini, samediyetini ve evsâf-ı cemâl ve celâl ve kemâlini bütün kâinata ilân ettiğimiz hâlde, bizim gibi nihayet derecede sâfi, temiz, mutî, musahhar hizmetkârları karma karışıklık ve intizamsızlık ve vazifesizlik, hatta sahipsizlikle itham ettiğinden tokata müstehaksın.' der. O müdde'inin yüzüne, recm-i şeytan gibi, bir yıldız öyle bir tokat vurur ki, yıldızlardan ta cehennem dibine onu atar. Ve beraberinde olan tabiatı evham derelerine ve tesadüfî adem kuyusuna ve şerikleri imtinâ ve muhaliyet zulümâtına ve din aleyhindeki

felsefeyi esfel-i sâfilînin dibine atar. Bütün yıldızlarla beraber, o yıldız, ferman-ı kudsîsini okuyorlar. Ve ‘Sinek kanadından tut, tâ semâvât kandillerine kadar, bir sinek kanadı kadar şerike yer yoktur ki, parmak karıştırsın’ diye ilân ederler.” (Sözler, s. 651)

Hazreti Üstad’ın Hulûsi Ağabey’e hitaben; “*Benim vârisim olan sen, istersen nazma çevir, tanzîm et.*” demiş olması; gerek onun verâsetini vurgulaması, gerekse de kendi yazısı üzerinde tasarruf yetkisi verilecek derecede pek muallâ bir mevkiye sahip bulunduğunu bildirmesi adına mühimdir.

İşte, birden hatıra gelen şu:

Bilindiği üzere “*Risale-i Nur’un mesâîli, ilimle, fikirle, niyetle ve kasdî bir ihtiyarla değil; ekseriyet-i mutlakayla sünûhât, zuhurat, ihtarât ile*” (Kastamonu Lâhikası, s. 178) olmaktadır. Bu nazma benzeyen metnin de ihtarât nev’inden olduğu hususen vurgulanmaktadır.

Bu manzum metindeki ifadelerin zâhirî mânâsı mâlûmdur. Ancak Üçüncü Mektup’un hemen akabinde yer alan bu yıldıznâmedeki yıldızlardan mânâ (Üçüncü Mektup’ta olduğu üzere) peygamberân-ı izâm, ashab-ı kiram ve asfiyâ-yı muhakkikîn hazerâtı olarak ele alınacak olursa, gözümüzün önüne farklı ve zengin ayrı bir levha daha açılacaktır.

Dinle de yıldızları, şu hutbe-i şirinine,

Yıldızların bu zevâtı temsil etmesi ve onların cesed-i necmîlerine münasip birer hâne olması ve tesbihât-ı mahsusalarına şهادet eden kelimeler ve teccüm etmiş nurânî deliller sayılmalarının ispatı adına, Üçüncü Mektup’ta yer alan ifadeler kâfidir.

Zira; “*şu kâinatın her bir cihetinde, her bir dairesinde, ruhâniyât ve melâikelerden birer tâife birer vazife-i ubûdiyetle muvazzaf olarak bulunurlar*” (Sözler, s. 550)

“*Nasıl herkesin akıl ve hayal ve nazarı her vakit semâyâ gider; öyle de, ağırlıklarını bırakan ervâh-ı enbiyâ ve evliyâ veya cesetlerini*

çıkaran ervâh-ı emvât, izn-i ilâhî ile oraya giderler. Madem hiffet ve letâfet bulanlar oraya giderler; elbette cesed-i misâlî giyen ve ervâh gibi hafif ve latîf bir kısım sekene-i arz ve hava, semâya gidebilirler.” (Sözler, s. 188) demek suretiyle bu mânâlar açıkça teyit edilmiştir.

Hatta bu öyle açık bir mânâdır ki “*o güneşin ctrafinda hadsiz asfiyâ ve evliyâ yıldızlarıyla ışıklanan öyle bir âleme gidiyoruz*” (Lem’alar, s. 276) demek suretiyle müminlere beşâret verilmekte, “*iman, nazar-ı gaflete ömür ağacının başında cenaze şeklinde görünen tek meyvesi cenaze olmadığını, belki ebedî bir hayata mazhar ve ebedî bir saadete namzet olan ruhumun, eskimiş yuvasından, yıldızlarda gezmek için çıktığını biilmilyakîn gösterdi.*” (Lem’alar, s.282) beyanıyla salihler teselli edilmekte ve dahi “*dünyada vefatın firâk değil, visâldir, o ahbaplara kavuşmaktır. Onlar, yani o ervâh-ı bâkiye, eskimiş yuvalarını toprak altında bırakıp, bir kısmı yıldızlarda, bir kısmı âlem-i berzah tabakatında geziyorlar*” (Lem’alar, s. 292) buyrulurak umumî bir durum ihtar edilmektedir.

Ve hatta yıldızların mevkii ile âli ruhlar arasındaki bu münasebet o kadar kat’idir ki, Üstad Hazretleri Denizli Hapsi’nden çıktıktan sonra Mehmet Feyzi Efendi, Ahmet Nazif Çelebi, Salahattin Çelebi, Hafız Emin, Çaycı Emin’den oluşan bir grup talebesiyle Hafız Ali Ağabey’in kabrini ziyaret ettiklerinde mezar taşına “*Mahkeme-i Kübrâ-yı Haşir’de Risale-i Nur talebeleri’nin bayraktarı şehid-i merhum Hafız Ali rahmetullahi aleyhi ebeden daima*” yazdırmış ve bu şehid bir yıldızdır demiştir. Şâhitlerin naklettiğine göre o an gökte bir yıldızın parladığı görülmüştür. Ayrıca Üstad Hazretleri; yine Hafız Ali Ağabey hakkında “*aynelyakîn ve hakkalyakîn makamına çıkmak için, kabre cesedini bırakıp melekler gibi yıldızlarda âlem-i ervahta seyahate gitti*” (Şuâlar, s. 319) buyurmak suretiyle keşfi bir hakikati talebeleriyle paylaşmaktan çekinmemiştir.

Nâme-i nurunu hikmet, bak ne takrir eylemiş.

Hep beraber nutka gelmiş, hak lisaniyla derler:

Kimin şaki, kimin said olacağı anne karnundayken yazılıdır. Hatta öyle meclisler vardır ki oralara dahil olacak isimler daha doğmadan

önce kayıtlıdır. Hatta öyle ki o şahısların o meclislerdeki yerleri onlar teşrif edene kadar münhall bırakılmıştır. Bu zevât, umum daire-i ubûdiyet adına Sultan-ı Ezelî'ye muhatap olacak bir makamda Hak lisanıyla ortak bir Söz'ün nâtıkıdılar. Bu tabakat-ı kümmelîn-i insaniyenin lisanında hitap çiçeklerinin açmasına dair şu cümleler, meseleyi pek latîf ifade etmektedir.

“Sâni-i Zülcelâl'in âlem-i ekberdeki sanatı o derece mânidardır ki, o sanat bir kitap suretinde tezahür edip, kâinatı bir kitab-ı kebîr hükümüne getirdiğinden; akl-ı beşer, hakikî fenn-i hikmet kütüphânesini ondan aldı ve ona göre yazdı. Ve o kitab-ı hikmet, o derece hakikatle bağlı ve hakikatten medet alıyor ki, büyük Kitab-ı Mübîn'in bir nüshası olan Kur'ân-ı Hakîm şeklinde ilân edildi. Hem nasıl ki kâinattaki sanatı, kemâl-i intizamından kitap şekline girdi. İnsandaki sıbgatı ve nakş-ı hikmeti dahi hitap çiçeğini açtı. Yani o sanat, o derece mânidar ve hassas ve güzeldir ki, o makine-i zîhayattaki cihazâtı, fonograf gibi nutka geldi, söylettirdi. Ve öyle bir ahsen-i takvim içinde bir sıbga-yı rabbâniye vermiş ki; o maddî, cismanî, câmid kafada mânevî, gaybî, hayattar olan beyan ve hitap çiçeği açıldı. Ve o insan kafasındaki kabiliyet-i nutuk ve beyana o derece ulvî cihazât ve istidat verdi ki, Sultan-ı Ezelî'ye muhatap olacak bir makamda inkişaf ettirdi, terakki verdi. Yani, fitrat-ı insaniyedeki sıbga-yı rabbâniye, hitab-ı ilâhî çiçeğini açtı.” (Mektubat, s. 265)

Bu en kâmil hitap çiçeklerinin Sâni-i Zülcelâl'lerine hâzırâne muamele suretinde itaat ve inkiyat ile mukabelerinin manzum ifadesi ise devamında zikredileceği şekildedir.

**Bir Kadîr-i Zülcelâl'in haşmet-i sultanına,
Birer burhan-ı nur-efşânız, vücûd-u Sâni'a
Hem vahdete, hem kudrete şâhitleriz biz!..**

Sanatlı şeylerdeki nakışların inceliği, “chadiyet”e, o farklı sanatların arkasında kendisini belli eden ortak kudret ise “vahdet”e işaret etmektedir. Hele bu sanat Sâni-i Zülcelâl'in bütün sanatlarının görün-

düğü, kâinattaki merkezî nakış olan insanın en has örneklerine dair ise; onların her birinde ayrı ayrı görünen pek hususî meziyetler ehadiyete, umumun görünen ortak vasıfları ise vahdete pek geniş ve pek parlak bir ayna olmaktadır. Kur'ân medresesinde, Zât-ı Ahmediye'nin müderrisliğinde ders arkadaşı olan bu zevât-ı nurâniyenin her biri asırları aydınlatan birer kandil olmakla beraber; hâlen ışık saçmaya devam eden birer burhan-ı nurefşandır.

“Tevhidin bir burhan-ı nâtıkı olan Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) risalet ve velâyet cenahlarıyla, yani kendinden evvel bütün enbiyânın tevâtürle icmâlarını ve O'ndan sonraki bütün evliyânın ve asfiyânın icmâkârâne tevâtürlerini tazammun eden bir kuvvetle bütün hayatında bütün kuvvetiyle vahdâniyeti gösterip ilân etmiş. Ve Âlem-i İslâmiyet gibi geniş, parlak, nurânî bir pencereyi, mârifetullaha açmıştır. İmam-ı Gazâlî, İmam-ı Rabbânî, Muhyiddîn-i Arabî, Abdülkadir-i Geylânî gibi milyonlar muhakkikîn-i asfiyâ ve siddikîn o pencereden bakıyorlar, başkalarına da gösteriyorlar. Acaba böyle bir pencereyi kapatacak bir perde var mı? Ve onu ittiham edip, bu pencereden bakmayanın akli var mı? Haydi sen söyle!” (Sözler, s. 749)

Kâfirlerin bir kısmı dahi: “Biz İslâmiyet’i kabul edemiyoruz; fakat Abdülkadir-i Geylânî’yi de inkâr edemiyoruz.” demelerinden de ders alınabileceği üzere bu zevât-ı nurâniyenin her birisi, insanlığın yolunu hâlen aydınlatmaya devam eden sönmez birer kandildir. Ve mânevî vazifeleri ile ona münasip makamlarını, şu cümlelerle, değil yalnız insanlığa belki tüm âleme işittirmektedirler.

“Bizler öyle bir Zât’ın sanatıyız ve hizmetkârlarıyız ki bizim denizimiz olan semâvâtı ve şeceremiz olan kâinatı ve mesiregâhımız olan nihâyetsiz fezâ-yı âlemi kabza-yı tasarrufunda tutan bir Vâhid-i Ehad’dir.

Bizler donanma elektrik lambaları gibi O’nun kemâl-i rubûbiyetini gösteren nurânî şahitleriz ve saltanat-ı rubûbiyetini ilân eden ışıklı burhanlarız. Her bir tâifemiz O’nun daire-i saltanatında ulvî,

süflî, dünyevî, berzahî, uhrevî menzillerde haşmet-i saltanatını gösteren ve ziya veren nurânî hizmetkârlarız.” (Sözler, s. 650)

Şu zeminin yüzünü yıldızlayan
Nâzenin mu’cizâtı çün melek seyrânına.
Bu semânın arza bakan, cennete dikkat eden,
Binler müdakkik gözleriz biz!.. (Hâşiye)¹¹⁹

Her taife-i insaniyeden, âlem-i gayp ve âlem-i şehadet ortasında insanî berzahlar olan ve iki âlemin birbiriyle temasları ve muamelelerini sağlayan¹²⁰ yıldızmisal bu pek mühim zevât-ı nurâniye, ba’de’l-memat tasarrufta oldukları gibi, her iki âleme bakmaları ve insanlığın medâr-ı iftiharları olmaları itibarıyla melekler için dahi şâyân-ı temâşâ bir mevkidedirler. Ümmet-i Muhammed’i cennete îsal eden yolların başındaki bu zevât, hem dünyaya hem âhirete bakan yönüyle mânen, hâl-i hazırda vazife başında bulunmakta ve umum füyûzâta hususî birer mâkes olmaya devam etmektedirler.

“Güyâ yıldızlar, şâhit olan göklerin şehâdet kelimeleri ve tecessüm etmiş nurânî delilleridirler. Hem, semâvât meydanında, denizinde, fezâsındaki yıldızlar ise, mutî nefesler, muntazam sefineler, hârîka tayyâreler, acâip lambalar gibi vaziyetiyle, Senin saltanât-ı ulûhiyetinin şâsaasını gösteriyorlar. Ve o ordunun efrâdından bir yıldız olan Güneş’imizin seyârelerinde ve zeminimizdeki vazifelerinin delâlet ve ihtarıyla, Güneş’in sâir arkadaşları olan yıldızların bir kısmı âhîret âlemlerine bakarlar ve vazifesiz değiller; belki bâkî olan âlemlerin güneşleridirler.” (Lcm’alar, s. 444)

¹¹⁹ (Hâşiye) Yani, cennet çiçeklerinin fidanlık ve mezraacığın olan zeminin yüzünde hadsiz mu’cizât-ı kudret teşhir edildiğinden semâvât âlemindeki melâikeler o mu’cizâtı ve o harikaları temâşâ ettikleri gibi; ecrâm-ı semâviyenin gözleri hükmünde olan yıldızlar dahi, güya melâikeler gibi zemin yüzündeki nâzenin masnûâtı gördükçe cennet âlemine bakıyorlar ve o muvakkat harikaları bâkî bir surette cennete dahi temâşâ ediyorlar gibi bir zemine, bir cennete bakıyorlar. Yani, o iki âleme nezâretleri var demektir.”

¹²⁰ Şuâlar, s.113

**Tûbâ-yı hilkatten semâvât şikkına,
Hep Kehkeşan ağsânına,
Bir Cemîl-i Zülcelâl'in dest-i hikmetiyle takılmış,
Binler güzel meyveleriz biz!..**

Evet her iki âleme nezâretleri bulunan bu nurânî ruhlar, âhiret âlemlerine bakmaktadırlar ve vazifesiz değillerdir; belki bâkî olan âlemlerin güneşleridirler. “*Fıtratları sâfi, kendileri mâsum, makamları sabit*” (Sözler, s. 189) olan bu zevât “*bir Cemîl-i Zülcelâl'in dest-i hikmetiyle takılmış*” gibi hem vazifelerinden şaşmayan hem de makamlarını aşmayan hususî bir mevkidedirler. Ve onlara bu mevkileri bahşeden zât, onların bu hususî mevkilerine yemin ile onların kutsiyetini âyetiyle en parlak bir şekilde tasdik etmektedir.

فَلَا أَقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ

“*Hayır, yıldızların yer (mekki)lerine yemin ederim. Şüphesiz bu, eğer bilerseniz gerçekten büyük bir yemindir.*” (Vâkıa Sûresi 56/75-76)

Yine bu cümlede kullanılan meyve benzetmesi (Üçüncü Mektup'taki salkım benzetmesi gibi), meyvedar ağacı (Risalet-i Ahmediye ağacını), meyveleriyle birlikte insanın hayalinde resmetmektedir. Bu cümleyle de meyvelerden maksadın kimler olduğu anlaşılmalıdır.

“*Bak, nasıl her asır, o Şems-i Hidayet'ten aldıkları feyizle çiçek açmışlar; Ebû Hanîfe, Şâfiî, Bayezid Bistâmî, Şah-ı Geylânî, Şah-ı Nakşibend, İmam-ı Gazâlî, İmam-ı Rabbânî gibi milyonlar münevver meyveler veriyor.*” (Sözler, s. 255)

**Şu semâvât ehline birer meşid-i seyyâr,
Birer hâne-i devvâr, birer ulvî âşiyâne,
Birer misbah-ı nevvâr, birer gemi-i cebbâr,
Birer tayyâreleriz biz!..**

Şu meşid-i kebîr-i âlemi saflarıyla doldurup şenlendiren, her çeşitten melekler ve her cinsten ruhânîler vazife ve ibadetleri ile bütün mevcudâtın tesbihâtını temsil etmektedirler. Yeryüzü müminlere mes-

cit kılındığı gibi bütün mevcudât dahi onlar için seyreden bir mescit, devreden bir hane, ulvî bir yuva, nurlu bir lamba, azametli bir gemi ve bir uçuş âletidir.

“Nasıl bir ağaç, yaprak, meyve ve çiçeklerinin kelimâtı ile bir tesbihâtı var; öyle de koca semâvât denizi dahi, kelimâtı hükmünde olan güneşler, yıldızlar ve ayları ile Fâtır-ı Zülcelâl’ine tesbihât yapar ve Sâni-i Zülcelâl’ine hamd eder ve hâkezâ.. mevcudat-ı hâriciyenin her biri, sureten câmid, şuursuz iken, gayet hayatkârâne ve şuurdârane vazifeleri ve tesbihâtları vardır. Elbette nasıl melâikeler bunların âlem-i melekûtta mümessilidirler, tesbihâtlarını ifade ederler; bunlar dahi âlem-i mülk ve âlem-i şehâdette o melâikelerin timsâlleri, hâneleri, mescidleri hükmündedirler.” (Sözler, s. 558)

“Melekler ve semekler gibi, yıldızların dahi gayet muhtelif efradları vardır. Bir kısmı nihayet küçük, bir kısmı gayet büyüktür. Hatta, gökyüzünde her parlayana yıldız denilir. İşte bu yıldız cinsinden bir nevi de, nâzenin semâ yüzünün murassâ ziynetleri ve o ağacın münevver meyveleri ve o denizin müsebbih balıkları hükmünde, Fâtır-ı Zülcelâl, Sâni-i Zülcemâl onları yaratmış ve meleklerine mesîreler, binler menziller yapmıştır.” (Sözler, s. 193)

Bu satırlarda “biz” diye ifade edilen ve kâinatı büyük bir mescid şeklinde gösterenlerin, bade’l-memat da vazifeli bulunan yıldız misal nebiler ve nebi vârisi sıddıklar olduğuna en keskin delil Münâcât Risalesi’ndeki şu ifadeler olsa gerektir:

“Ey Rabbü’l-enbiyâ ve’s-siddîkîn! Bütün onlar Sen’in mülkünde, Sen’in emrin ve kudretinle, Sen’in irade ve tedbirinle, Sen’in ilmin ve hikmetinle musahhar ve muvazzaftırlar. Takdis, tekbir, tahmid, tehlil ile küre-i arzı bir zikirhâne-i âzam, bu kâinatı bir mescid-i ekber hükmünde göstermişler.” (Şuâlar, s. 52)

Bir Kadîr-i Zülkemâl’in, bir Hakîm-i Zülcelâl’in
 Birer mu’cize-i kudret, birer harika-yı sanat-ı hâlikâne,
 Birer nâdire-i hikmet, birer dâhiye-i hilkat,
 Birer nur âlemiyiz biz!..

Kadîr-i Zülkemâl'in sanatının mu'cizevî birer harikası ve Hakîm-i Zülcelâl'in yaratışının en nadide örneklerinden olan bu zevâtın her birisi müstakil birer nur âlemdir.

“Evet, her birimiz kudret-i Vâhid-i Ehad'in birer mu'cizesi ve şecere-i hilkatın birer muntazam meyvesi ve vahdâniyetin birer münevver burhanı ve melâikelerin birer menzili, birer tayyâresi, birer mescidi ve avâlim-i ulviyenin birer lambası, birer güneşi ve saltanat-ı rubûbiyetin birer şâhidi ve fezâ-yı âlemin birer ziyneti, birer kasrı, birer çiçeği ve semâ denizinin birer nurânî balığı ve gökyüzünün birer güzel gözü olduğumuz gibi, heyet-i mecmûamızda sükûnet içinde bir sükût ve hikmet içinde bir hareket ve haşmet içinde bir ziynet ve intizam içinde bir hüsn-ü hilkat ve mevzuniyet içinde bir kemâl-i sanat bulunduğundan, Sâni-i Zülcelâl'imizi, nihayetsiz diller ile vahdetini, chadiyetini, samediyetini ve evsâf-ı cemâl ve celâl ve kemâlini bütün kâinata ilân ettiğimiz hâlde...” (Sözler, s. 650)

**Böyle yüz bin dil ile yüz bin burhan gösteririz,
İşittiririz insan olan insana!..
Kör olası dinsiz gözü, görmez oldu yüzümüzü,
Hem işitmez sözümüzü, hak söyleyen âyetleriz biz!..**

Tarikatlarda kerametlerin izharına, burhan gösterme tabir edilir. Zira o gösterilen keramet ikrama, ikram ise Kerîm bir Zât'a delildir. Lâkin o keramete şâhit olanlar için en büyük ikram ve burhan ise ikramın elinde gösterildiği o mübarek zevâttır. Zira onların halk içinde kendilerini görünür kılmalarında asıl ve yegâne sebep Cenâb-ı Hakk'ın bilinip tanınmasıdır. Zira onlar yeryüzünde Hakk'ın en parlak ve en kesin, burhan ve delilidirler. Hak söyleyen bu âyetlere karşı kör kalmanın asıl sebebi ise, insanın kendi gözünü kapayarak kendine gece yapmasıdır.

Bununla birlikte, nihayet derecede sâfi, temiz, mutî ve musahhar bu nurânî zevât-ı kirama âlem değıştirmeleri itibarıyla dağır vermemek, kıymetlerini inkâr etmek; bir anlamda onları vazifesizlik, hatta sahipsiz-

likle ittiham etmek olacağından hem ciddî anlamda feyizden mahrumiyete sebep olacak, hem de inkâr edenleri tokata müstehak edecektir.

Evet, böyle nurânî bir zât, kulluğu cihetiyle yalnız Cenâb-ı Hâkk'a müteveccihken, vazifesi itibarıylaysa “*zîhayatın ve zîşuurun nazarlarına bakar. Onlara şirin bir mütalâagâh, birer kitab-ı mârifet olur. Mânâlarını zîşuurun zihinlerinde ve suretlerini kuvve-i hafızalarında ve elvâh-ı misaliyede ve âlem-i gaybın defterlerinde daire-i vücûdda bırakıp, sonra âlem-i şhadeti terk eder, âlem-i gayba çekilir. Demek, surî bir vücûdu bırakır, mânevî ve gaybî ve ilmî çok vücutları kazanır.*” (Şuâlar, s. 240)

Âhirzaman mevsiminde bütün bu nurânî âyetler insanlığın nazarından yavaş yavaş silinmiş ve sesleri tamamiyle işitilmez olmuştur; bu da Hakk'ın emri olan günün yaklaştığını göstermektedir.

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ

“Burçları olan göğe andolsun, o vaat edilen güne, şâhit olana (görene) ve şâhit olunana (görülene).” (Bürüc Süresi 85/1-3)

Sikkemiz bir, turramız bir,

Rabb'imize musahharız;

Müsebbihiz, zikrederiz âbidâne.

Kehkeşân'ın halka-yı kübrâsına mensup birer meczuplarız biz!..

Burada geçen “mezcuplar”dan maksat akıldan uzak, şeriattan muaf mubarekler değil, bilâkis irşadla mükellef, nihayetleri bidayetlerine yerleştirilmiş, sülûkları itibarıyla meczub-u sâlik¹²¹ olan ve vâsilun-ilâllah

¹²¹ “Teveccühteki istihlâk ve izmihlâle cezbe derler. Bu cezbe şanın yüceliğinden dolayı, diğer cezbelere benzemez onlarla ilgisi yoktur. Onların cezbesi, gayb dairesi (Allah'ın sırf Zât mertebesi) ile irtibatlıdır. Bu nokta ise sonun sonudur. Hakikat-i Muhammediye denilen ve kâbiliyet-i câmia olan taayyün-ü evvelin menşeidir. Nitekim bu konu erbabına âşikârdır.(...) O noktaya ulaşmak velâyet-i Muhammediye'ye mahsustur. O noktada bekâ hâline ulaşmak halkı Hakk'a davetin ve irşadın başladığı yerdir, tam fark makamıdır. Hazreti Peygamber'in mânevî vârislerinin önde gelenleri (olan cazb ehli) için ona tâbi olma sebebiyle bu makamın fenâ ve bekasından nasip vardır. Seyr u sülûk ehli için bu böyle değildir. (...) *Sadece ilâhi cezbe ile yükselenler bu tarikatın vâsılları ise böyle değildir.* Onlarda sıfat ve renk kalmamıştır ki onlarla yükselsinler. Cezbe, onları çke çke götürür.

kılınmaları cihetiyleyse bir Hakikat-i Câzibedâr'ın cezbiyle meşbû bulunan saf ruhlardır. Bu zâtların meczup tabir edilmesi ise mazhar oldukları pek yüksek lütuf ile çok uzak menzillere en kısa yoldan cezb ile çekilmelerindedir. Zira erişilen mertebeler, cezb olmadan, yalnız sülûk ile varılacak mertebelerin pek üstündedir.

“Emr-i kün feyekûn”¹²² mâlik, güneşler ve yıldızlar emirber nefes hükmünde olan, Zât-ı Zülcelâl, her şeye her şeyden daha ziyâde yakın olduğu hâlde her şey O’ndan nihayetsiz uzaktır. O’nun huzur-u kibriyâ’sına perdesiz girmek istenirse zulmânî ve nurânî, yâni maddî ve ekvânî ve esmâî ve sıfâtî yetmiş binler hicaptan geçmek, her ismin binler hususî ve küllî derecât-ı tecellisinden çıkmak, gayet yüksek tabakât-ı sıfatında mürûr edip tâ ism-i âzamına mazhar olan Arş-ı Âzam’ına uruç etmek; eğer cezb ve lütfu olmazsa, binler seneler çalışmak ve sülûk etmek lâzım gelir.” (Sözler, s. 212)

Elbette bu cezbedilen ruhlar içerisinde ilk saf her zaman için ashâb-ı kiram hazretlerine aittir ki; onların hakikate îsal edilmeleri de rahmânî cezb ve mahbubiyetle ifade edilmiştir.

“Birinci suret [sahabe-i kiram efendilerimiz bu sırta mazhardırlar] sırf vehbîdir, kesbî değil. İncizaptır, cezb-i Rahmânî’dir ve mahbubiyettir. Yol kısadır, fakat çok metin ve çok yüksektir ve çok hâlistir ve gölgesizdir. Diğeri kesbîdir, uzundur, gölgelidir. Acaib hârikaları çok ise de kıymetçe, kurbiyetçe evvelkisine yetişemez.” (Sözler, s. 535)

Elbette her meclis gibi bu meclisin dahi bir sözcüsü, her halka-yı zikir gibi bu halkanın dahi bir serzâkiri olsa gerektir.

Bu cezbenin nihayetin nihayeti noktası (Allah'ın zâtı) ile tam bir irtibatı vardır. Nitekim anlatıdı.” (İmam-ı Rabbânî, *Mükâşefât-ı Gaybiye*, s. 27)

“Arkadaşınız ki, hem fakirdir, hem renksizdir. Güneş’in hararetiyle çabuk tebahhur eder, enâniyetini bırakır, buhara biner, havaya çıkar. İçindeki madde-i kesife, nâr-ı aşk ile ateş alır, ziya ile nura döner. O ziyanın cilvelerinden gelen bir şuâa yapışır, yanaşır. Ey Reşha-misal! Madem doğrudan doğruya Güneş’e âyinedarlık ediyorsun; sen hangi mertebede bulunsan bulun, ayn-ı şemse karşı, aynelyakîn bir tarzda, sâfî bakılacak bir delik, bir pencere bulursun.” (Sözler, s. 361)

¹²² “(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) ‘ol!’ der, o da olurur.” (Bakara Sûresi 2/117; Âl-i İmran Sûresi 3/47, 59; En’âm Sûresi 6/73; Nahl Sûresi 16/40; ...)

“Her bir nevi mevcudâtın, hatta yıldızların bir serzakiri ve nurefşân bir bülbülü var. Fakat, bütün bülbüllerin en cfdali, en eşrefi ve en münevveri ve en bâhiri ve en azîmi ve en kerîmi ve seççe en yüksek ve vasıfça en parlak ve zikirce en etemm ve şükürce en câmm ve mahiyetçe en ekmel ve suretçe en ecmel, kâinat bostanında arz ve semâvâtın bütün mevcudâtını latîf secaâtıyla, leziz nağamâtıyla, ulvî tesbihâtıyla vecde ve cezbeyle getiren, nev-i beşerin andelîb-i zîşânı ve benîâdem’in bülbül-ü zü’l-Kur’ân’ı, Muhammed-i Arabî’dır.” (Sözler, s. 379)

“O Zât (sallallâhu aleyhi ve sellem) öyle bir kutup ve nokta-yı merkeziyedir ki, O’nun halka-yı zikrinde bulunan bütün enbiyâ-yı ahyâr, ebrâr-ı sâdikîn O’nun gelmesine müttefik ve kelâm-ı nutkuyla nâtıktırlar.” (Mesnevî-i Nuriye, s. 16)

Evet, her biri ayrı bir mazhariyete sahip bulunsalar da kullukları (sikkeleri) ve vazifeleri (turraları) itibarıyla bir olan ve seyyidleri, Efendiler Efendisi’nin (sallallâhu aleyhi ve sellem) etrafında halkalanan bu meczûbîn-i efrad, o Zât-ı bîmisal’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) latîf secaâtıyla, leziz nağamâtıyla, ulvî tesbihâtıyla vecd ve cezb içindedirler ve “eğer sükûtuyla sükûnet eylese, cezbe kaçır, ağlar fezâda [bu] mun-tazam meczuplar.” (Sözler, s. 424)

Allahu a’lem, bu halka öyle bir halka ve bu zikir öyle bir zikirdir ki; “Verâset-i Ahmediye ile İsm-i Âzam zilline mazhar bir mümin, kendi kabiliyeti itibarıyla, kemmiyetçe bir nebînin feyzi kadar sevap alıyor denilse, hilâf-ı hakikat olamaz.” (Sözler, s. 372)